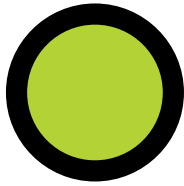
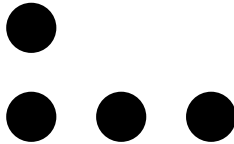
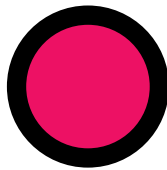


VIP JEUGD



**DE LEEFWERELD
VAN MAATSCHAPPELIJK
KWETSBARE JONGEREN
IN HET KADER
VAN INFORMATIEBEHOEFTE
EN INFORMATIETACTIEKEN**

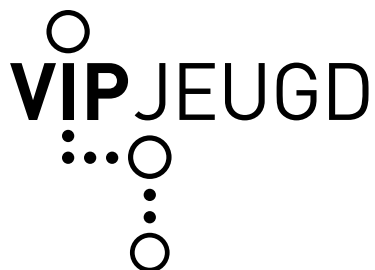


IN OPDRACHT VAN HET VLAAMS INFORMATIEPUNT JEUGD



**DE LEEFWERELD
VAN MAATSCHAPPELIJK
KWETSBARE JONGEREN
IN HET KADER
VAN INFORMATIEBEHOEFTE
EN INFORMATIETACTIEKEN**

IN OPDRACHT VAN HET VLAAMS INFORMATIEPUNT JEUGD



Interculturalism, Migration and Minorities Research Centre (IMMRC)
Faculteit Sociale Wetenschappen, KU Leuven
Promotor Dr. Ruth Soenen
Onderzoeker: Annelies Baes
September 2011

INHOUD

1. VOORWOORD	5
2. INLEIDING	7
3. LITERATUUR	9
3.1. DE LEEFWERELD VAN JONGEREN IN VLAANDEREN	9
3.2. JONGEREN UIT MINDERHEDEN	15
3.3. VOORLOPIGE CONCLUSIE	18
4. METHODOLOGIE	21
4.1. VRAAGSTELLING	21
4.2. VELDWERKLAGEN	22
5. EEN BLIK OP ALLEDAAGSE INTERESSES EN PRAKTIJKEN	29
5.1. INTERESSES (HET WAT?)	29
5.2. MANIER VAN HANDELEN EN COMMUNICEREN (HET HOE?)	41
6. INFORMATIETACTIEKEN	53
6.1. INFORMATIETACTIEKEN ZIJN PREREFLEXIEF	53
6.2. NIET DOEN MAAR ZIJN!	60
7. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	63
8. BIBLIOGRAFIE	65
BIJLAGE 1: RECENTE ONDERZOEKEN AAN UNIVERSITEITEN	69

1 VOORWOORD

Voor u ligt het eindrapport van het onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Vlaams Informatiepunt Jeugd over de leefwereld van maatschappelijk kwetsbare jongeren in het kader van hun informatiebehoeften en het informatieaanbod. Dit rapport is tot stand gekomen door samenwerking met een aantal mensen dankzij wiens medewerking en ondersteuning dit onderzoek tot een goed einde is gebracht.

In de eerste plaats willen we graag de jongeren bedanken die een deel van hun wereld openstelden voor ons. Zij vormden een enorme bron van informatie.

Ook de jeugdwelzijnswerkingen in Antwerpen (KIDS vzw), Gent (Jong vzw) en Brussel (Chambéry vzw) willen we graag bedanken voor het openstellen van hun werking. Zij zorgden ervoor dat de doelgroep van dit onderzoek bereikt werd en zij waren dus erg belangrijk voor het welslagen van dit onderzoek.

2 INLEIDING

Dit onderzoek bekleedt een aparte positie binnen het Vlaamse wetenschappelijke landschap omdat het een doorgedreven etnografische methode van onderzoek hanteert. Het verzamelen van alledaagse gegevens, het genereren van alledaagse kennis en het theoretische discours erover vormen een belangrijk referentiepunt om advies te formuleren met betrekking tot informatieverbreiding (in de brede zin van het woord) ten aanzien van jongeren uit socio-culturele minderheden in de stad. In tegenstelling tot meer kwantitatief onderzoek, waar vaak met surveys wordt gewerkt, worden jongeren uit socio-culturele minderheden via deze manier van werken meer zichtbaar, herkenbaar en hanteerbaar voor pedagogische interventies.

Onderzoek naar jongeren is vandaag de dag echter ook 'big business'. Tijdens de periode van het onderzoek profileerden tal van journalisten, marketeers en mediadeskundigen zich te pas en te onpas in het publieke debat als experts over jongeren van vandaag. Deze versies over jongeren baseren zich net als bij de etnografische methode van onderzoek op concrete gegevens met betrekking tot het leven van jongeren. Het verschil met een etnografische benadering is dat ze de alledaagse gegevens in een zeer korte tijdsspanne verzamelen (vaak door de jongeren zelf verzameld tegen betaling). De alledaagse informatie wordt bovendien niet verwerkt maar direct en onbemiddeld ingezet (in tv-programma's, nieuwe producten, columns, ...). Etnografie daarentegen is niet alleen een manier van verzamelen maar ook een metier om alledaagse gegevens te leren analyseren en vervolgens in te zetten. Ze worden nooit simpelweg getransformeerd maar steeds bemiddeld aangeboden. Er komt een vorm van her-communicatie of vertaling aan te pas.

Onze methode zal zich positioneren tussen een al te afstandelijke en kwantitatieve wetenschapsversie en een op het eerste zicht aantrekkelijke marketingversie. De overvloedige aandacht in de media voor jongeren zegt volgens ons meer iets over de doelen en bezorgdheden van de huidige generatie volwassenen dan over de jongeren zelf. Volwassenen zijn immers in deze eeuw van onzekerheid even zoekend als jongeren (Lee, 2001).

We waren aan de start van het onderzoek enigszins verbaasd over hoe weinig gegevens er voor handen zijn met betrekking tot het gewone, dagelijkse leven van jongeren die behoren tot sociale en culturele min-

derheden. Hoewel deze groep wel onderzocht wordt, betreft het vooral kwantitatieve benaderingen, studies naar specifieke thema's en studies die probleemoplossing nastreven.

Wat centraal staat in dit onderzoek is een inzicht verwerven in de alledaagse praktijken, percepties, interesses en stijlen van jongeren (12-18 jaar) uit diverse sociaal-culturele minderheidsgroepen via etnografisch onderzoek. De aandacht gaat daarbij naar 'het kleine ontmoeten', naar het gewone en naar de op het eerste zicht banale zaken uit de onmiddellijke leefwereld van deze jongeren. Zoals de lezer zal vaststellen, komen de thema's informatiebehoeften en informatieaanbod niet echt uit de verf. De reden daarvoor is dat in antropologisch onderzoek de algemene context prioritaire aandacht krijgt in plaats van een focus op een specifieke vraag of thema. Voor de informatiefocus is het met andere woorden nog veel te vroeg in het onderzoeksproces. We willen ook niet in de valkuil trappen om te snel van een beschrijvend niveau over te stappen naar een normerend niveau. Door meer geduld aan de dag te leggen om alledaagse praktijken in kaart te brengen, kunnen we pistes op maat van deze doelgroep ontwikkelen die vervolgens bruikbaar zijn voor informatieverstrekkers.

3 LITERATUUR

Een belangrijke eerste fase van het onderzoek was een verkenning van de reeds gedane onderzoeken rond jongeren. Als vertrekpunt bekeken we de onderzoeken rond jongeren in Vlaanderen, om nadien over te schakelen naar studies die meer toegespitst waren op jongeren van etnisch-culturele minderheden. Dit doen we voornamelijk om ons onderzoek te positioneren binnen het landschap van jeugdonderzoek. In de literatuurstudie onderscheiden we twee delen. In een eerste deel lichten we kort de algemene situatie toe met betrekking tot Vlaams jongerenonderzoek. De tweede laag behandelt specifieke literatuur over jongeren uit minderheden. Wat volgt is geen exhaustief overzicht van de literatuur maar het stelt ons wel in staat onze studie te positioneren in het landschap van het jongerenonderzoek.

3.1 DE LEEFWERELD VAN JONGEREN IN VLAANDEREN

ACADEMISCHE VERSIES¹

Jeugdonderzoek is schaars in België. Vlaanderen kent geen echte traditie in sociaalwetenschappelijk jeugdonderzoek. In tegenstelling tot de Scandinavische landen, Duitsland, Oostenrijk en Nederland, kennen wij onze jeugd betrekkelijk slecht (Elchardus, 1999, p. 231). Jongerenstudies in de jaren 1950 en 1960 waren vaak van pedagogische en normatieve aard. Dit werd ingegeven door een bezorgdheid over de ondergang van de jeugd, de teloorgang van de waarden en normen van de adolescenten. Twee belangrijke zaken in die periode waren de generatiekloof, die er meende te bestaan tussen de volwassenen en de jongeren, en de massificatie. De jeugd werd volgens deze theorie steeds sneller homogeen in gedrag en opvattingen, mede door de commerciële massacultuur (Elchardus, 1999). De meeste studies onderstrepen het genderverschil. Het gedrag en de omgang van jongens is significant anders dan van meisjes. Het overgrote deel van de studies had in deze periode een probleemgericht karakter. Men streefde er niet naar algemene theorieën te formuleren, maar eerder problematisering te definiëren. Men maakte gebruik van kwantitatieve onderzoeksmethoden, zoals surveys. Kwalitatieve studies waren er amper.

In Nederland werd er in de jaren 1970 en 1980 aanvang gemaakt met kwalitatief jeugdonderzoek. Deze richt-

te zich op de hoge jeugdwerkloosheid en de moeizame integratie van allochtonen. Anders dan de voorgaande jaren hadden deze geen moraliserend karakter, maar had veeleer een maatschappelijke boodschap. Tegelijk voelde men de invloed van het *Centre for Contemporary Cultural Studies*, dat opereerde vanuit Birmingham. Dit gedachtegoed beïnvloedde sterk de band tussen de maatschappelijke structuur (sociale klassen) en de leefwereld (culturele praktijken). Stilaan werd deze benadering verlaten en kwamen de 'gewone' jongeren in beeld. Vlaanderen kende deze kentering echter niet.

Vanaf de jaren 1980 werden er wel meer academisch sociologische studies verricht. Er kwam meer belangstelling voor jongeren en hun leefwereld. Leuven hield zich bezig met het onderzoek naar jeugdsubculturen en deviant jongerengedrag, Gent verrichtte vooral pedagogisch georiënteerd werk en aan de Brusselse VUB stapte men over op empirisch surveyonderzoek van jongeren. Toch was er van een echte Vlaamse jeugdsociologie geen sprake. De onderzoeken die gebeurden in de jaren 1980 en begin jaren 1990 wensten objectiever te werk te gaan en sociologische inzichten te verwerken in de analyse. Een voorbeeld is het werk van TOR, en Mark Elchardus. Maar het gaat dus nog steeds vooral over kwantitatieve studies (Laermans, 2001).

Rond 2000 zijn er in Vlaanderen verschillende studies die een beeld van jongeren in Vlaanderen willen presenteren. In 1999 publiceerde Allegaert en Van Bouchaute 'veer10 acht10: de leefwereld van jongeren'. Het boek is de weerslag van de bijdragen tijdens het Vlaams Welzijnscongres over en met jongeren op 18 en 19 februari 1999 in Kortrijk. Om de leefwereld van jongeren in kaart te brengen, beperkte men zich tot een aantal thema's, ondermeer het belang van vrienden, leeftijdsgenoten in de ontwikkeling van jongeren in de samenleving, de spanning tussen de ernst van school en de jeugd- en popcultuur, de verhouding tussen jongeren en stedelijkheid en de relatie tussen jongeren en media. Men kaart daarnaast het gegeven aan of men kan spreken over generaties. In 'Kliksons voorbijgeklikt: Reflecties van op de zijlijn' krijgen we de belangrijkste resultaten van het derde Kliksononderzoek van 2004. Het zijn geen zware academische uiteenzettingen, maar bedenkingen van geëngageerde mensen die zich in het veld begeven en zo kunnen observeren. We zien ondermeer dat jongeren te weinig vrijetijdsactiviteiten krijgen aangeboden in hun onmiddellijke omgeving. Willen we kunnen inspelen op

de noden van tieners, dan moeten we deze ook kennen. Uit een bevraging bleek dat jongeren vraag hebben naar speciaal ingerichte plaatsen, zoals speelpleintjes, rondhangplekken,... Er zijn grote verschillen in vrijetijdsgedrag tussen jongens en meisjes. Het is belangrijk dat beide groepen worden gehoord. Ook kinderen met beperkingen hebben nood aan vrienden en aan ervaringen waardoor ze zichzelf kunnen ontplooiën. De buurt kan een grote impact hebben op het vrijetijdsleven van tieners. De sociaaleconomische positie van maatschappelijke kwetsbare jongeren laat te wensen over, maar ook de vrijetijdskansen van deze jongeren is problematisch. Culturele verschillen kunnen daarenboven voor onderdrukking en uitsluiting zorgen. Omdat hun belangen niet voldoende worden verdedigd door de maatschappelijke instellingen, kan dit een weerslag hebben op de manier hoe zij de omgeving percipiëren. Toch is gebleken dat zij een potentieel aan talenten en mogelijkheden bezitten. Jeugdwerk kan een duwtje in de rug betekenen. Ook positieve discriminatie bij allochtone jongeren kan één van de oplossingen bieden. Vele jongeren hangen op straat rond, omdat er weinig vrijetijdskansen bestaan. Men pleit dan ook voor een sociaal woonbeleid in de grote steden. Het opwaarderen van de stad is noodzakelijk (De Rycke, e.a., 2005).

Vlaanderen kent wel wat onderzoek over kinderen en jongeren, maar het is vaak versnipperd en overlappend. Vergelijking is niet altijd mogelijk omdat andere onderzoeksmethoden worden gebruikt. Niet elke methode is het meest geschikt om een bepaald topic te benaderen. JOP, het Jeugdonderzoeksplatform, werd in 2003 in het leven geroepen op initiatief van de Vlaamse minister van Binnenlandse aangelegenheden, Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken. Het werd opgericht om tegemoet te komen aan de nood aan meer structurele aandacht voor de levensomstandigheden en leefwereld van (Vlaamse) jongeren. Sinds 2007 is JOP als onderzoekslijn 'jeugdbeleid' geïntegreerd binnen het steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport van de Vlaamse regering en is het gebaseerd op een interdisciplinaire samenwerking tussen de onderzoekslijn Jeugd en Preventie van het Leuvense Instituut voor Criminologie (K.U. Leuven), de vakgroep Sociale Agogiek (UGent) en de onderzoeksgroep *Tempus Omnia Revelat* (VUB). De coördinatie is in handen van de vakgroep Sociale Agogiek, UGent. Men vindt het bestaan van JOP belangrijk omdat lacunes in wetenschappelijk onderzoek kunnen worden aangetoond en worden aangevuld (Vetten-

burg, Elchardus, Walgrave, De Bie, *Jeugdonderzoek belicht*, 2004). Het platform heeft als belangrijkste taken het bestaande jeugdonderzoek systematisch te inventariseren en te synthetiseren. Er is immers weinig sprake van coördinatie en/of kennis van jeugdonderzoek in Vlaanderen. Een eerste synthese op basis van inventarisering werd gepubliceerd onder de titel *Jongeren van nu en straks: Overzicht en synthese van recent jeugdonderzoek in Vlaanderen*, onder redactie van Nicole Vettenburg, Mark Elchardus en Lode Walgrave in 2006 (Vettenburg, Deklerck & Walgrave, 2006). Het biedt een overzicht van het onderzoek over 'jeugd' tussen 2000 en 2005 in Vlaanderen. De verschillende onderwerpen worden vrij traditioneel ingedeeld. Men heeft het over gezin, kinderopvang, onderwijs, werk, wonen, vrije tijd, media, welzijn en gezondheid, delinquentie, samenleving en politiek (Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2009).

Het is niet duidelijk hoe **gezin** moet worden gedefinieerd, maar het is een thema dat heel vaak aan bod komt binnen jeugdonderzoek. Men bespreekt de geschiedenis, de samenstelling, de grootte van het gezin, de relaties tussen de gezinsleden en de verbanden tussen gezin en het kind.

Onderwijs is een tweede grote thema. In de periode 2000-2004 werd er volgens de publicatie heel wat onderzoek gevoerd naar schooleffectiviteit. Het onderwijssysteem werd niet meer louter geëvalueerd als een instituut voor kennisoverdracht. Dit geeft aan dat men belang hecht aan onderwijs. In dit kader spreekt men in bepaalde studies over de vermaatschappelijking van het onderwijs. Opvallend is op te merken dat vooral het secundaire onderwijs wordt bestudeerd, in tegenstelling tot het hoger onderwijs en het basisonderwijs. Er wordt vaak geopteerd om indirect informatie in te winnen. Men bevraagt m.a.w. de kinderen niet zelf, maar leerkrachten, directies, opvolgingsdossiers,... Participatie en schoolbeleving komen ook aan bod in recent onderzoek.

Jeugd en vrije tijd is een derde thema. Over jongeren en vrije tijd is er een grote hoeveelheid aan onderzoeksmateriaal. Deze is echter vooral van kwantitatieve aard. De onderzochte groepen zijn vooral middelbare scholieren, soms uitgebreid naar de hoogste leerjaren van het lager onderwijs. Media zijn een belangrijk tijdverdrijf van jongeren. Ook het engageren in sportclubs is vrij belangrijk. Participeren aan jeugdwerk is sterk afhankelijk van de invulling die aan jeugdwerk wordt

gegeven. Cultuurparticipatie wordt vaak verengd tot musea, bibliotheken, podiumkunsten, etc. Men geeft het advies om ook de commerciële vrijetijdsbestedingen meer aan bod te laten komen (d.i. concerten, bioscoop, fuiven, cafébezoek). Er zijn verschillen in de vrijetijdsbesteding van jongeren naargelang van geslacht, leeftijd en onderwijsniveau.

Zoals reeds aangegeven is **media** een heet hangijzer bij jongeren. Audiovisuele media staan op de eerste plaats, gevolgd door interactieve media en nadien de gedrukte media.

Het **delinquent gedrag** van jongeren is eveneens een populair topic. Allochtonen en delinquentie kreeg de laatste jaren wel veel aandacht, waarbij sociale uitsluiting en verstedelijking worden betrokken.

Werk is een volgende grote noemer. Binnen dit thema vinden we onderwerpen als de toekomstvisie van jongeren, de manier hoe scholieren en studenten aan het werk zijn (bv. in het gezin, vakantiejobs), de eerste job en jeugdwerkloosheid.

Welzijn is een erg ruim concept en kan een allegaartje zijn van verschillende trends, ondermeer toekomstverwachtingen, seksuele beleving, racisme en ethnocentrisme, bezorgdheden (vooral ouders, gezinssituaties, vrienden, school en uiterlijk) (Vettenburg, Elchardus, Walgrave, De Bie, 2004).

JOP beheert niet enkel jeugdonderzoeken, maar verzamelt ook zelf kwantitatief onderzoek en analyse. Hiervoor werd 'jeugdmonitor' ontwikkeld. Dit is een vragenlijst die op verschillende tijdstippen aan jongeren wordt voorgelegd. Op deze manier willen ze een databank aanleggen van relevante informatie over de leefomstandigheden, overtuigingen, preferenties en gedragingen van jongeren. De monitor is uiteindelijk opgevat als een periodiek onderzoek naar de leefomstandigheden, de leefwereld en het gedrag van jeugdigen in Vlaanderen. De bedoeling van de monitor is om het leven van jeugdigen over de tijd in kaart te brengen en trends uit te zetten om jeugdigen zelf, het werkveld, beleidsmakers en wetenschappers beter te informeren (Technische verslag JOP monitor 1, 2007). De analyse van deze surveys worden eveneens gepubliceerd. 'Jongeren in cijfers en letters: Bevindingen uit de JOP-monitor 1' (N. Vettenburg, M. Elchardus & L. Walgrave, 2007) zijn hier een weerslag van (Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2009). Om ver-

anderingen over tijd te bestuderen is een gestandaardiseerde en herhaalbare procedure nodig. De keuze voor de surveymethode lag voor de hand.

Er werd gekozen voor een weerkerend cross-sectioneel onderzoek. Het is de bedoeling dat de JOP-monitor om de vier jaar wordt afgenomen. Vergelijkingen tussen de bevindingen zullen op die manier in staat zijn trends in de leefwereld en leefomstandigheden van jongeren te laten zien die relevant zijn voor het beleid (Vettenburg, Elchardus & Walgrave, 2007). Ondertussen is ook Jop-monitor 2 (Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2010) ter beschikking. Men opteert voor een post-enquête, omdat deze werkende en niet-schoolgaande jongeren kan bereiken. Het is relatief goedkoop en snel. De afwezigheid van een interviewer kan sociaal wenselijke antwoorden vermijden (technisch verslag JOP-monitor 1, 2007). Surveys en postenquêtes hebben ook nadelen. Vragen kunnen verkeerd worden geïnterpreteerd en opgelost. Sociaal zwakkere groepen, anderstaligen, jongeren van een andere etnische afkomst zijn ondervertegenwoordigd in dergelijke werkwijzen. Dit is een grote lacune in de onderzoeken uitgevoerd door JOP en andere organisaties. Het is dan ook niet mogelijk etniciteit in kaart te brengen en er rekening mee te houden (Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2009, p. 216). Men tracht dit op te lossen door na het inpassen van de gegevens uit de vragenlijsten, de vertekeningen in de respondentenpopulatie op te vangen door de data te wegen naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau en dit op basis van de bevolkingsstatistieken van 1 januari 2005, alleszins voor het jaar van de steekproefneming van die jaren (Vettenburg, Elchardus & Walgrave, 2007).

Het JOP wil door het bronnenmateriaal een inzicht bieden in de maatschappelijke evolutie van de jeugd- en jongerencultuur, in relatie met gewijzigde gezinsstructuren, veranderingen in het onderwijs, evoluties in politiek, ontwikkeling van ICT en internetgebruik, e.d. (Vettenburg, Deklerck & Siongers, 2009). Volgens Bouverne-De Bie (2004) heeft onderzoek dikwijls betrekking op welbepaalde, doorgaans zo genoemde probleemgroepen, zoals werkloze jongeren, laaggeschoolden, jongeren die in aanvaring komen met het gerecht, jongeren die drugs gebruiken of ander risicogedrag vertonen. Dit vinden we duidelijk terug in de traditie van Birmingham, waar subculturen centraal staan (zie boven). Wat de overgrote meerderheid van de jeugd beweegt en beroert, dat is onduidelijk volgens Bouverne-De Bie (2004). Het is eveneens een tendens

om jeugdstijlen te beschrijven aan de hand van mediagenieke, marginale verschijnselen (beats, hippies, yuppies, punks, skaters, gabbers). Men kan die opvallende jeugdstijlen immers makkelijker observeren. Kleurrijke jeugdschubculturen en opmerkelijke gedragingen en voorkeuren van jongeren worden hierdoor sterk uitvergroot. Het legt zo de nadruk op een klein deel van de jeugd die zich opvallend kleedt en draagt. Men krijgt zo een beeld van een segment van jongeren, maar men heeft geen zicht op de algemene leefwereld van jongeren. Het merendeel van de jongeren en kinderen, de zwijgende meerderheid, krijgt geen stem aldus Bouverne-De Bie (2004). Vandaar dan ook het belang van kwantitatief onderzoek naar alle jongeren in Vlaanderen. Leeftijd kan echter misleidend zijn, omdat het vaak veralgemenend werkt. Wanneer men jongeren indeelt volgens leeftijdscategorieën, creëert men het beeld van een homogene groep en vergeet men het bestaan van individuen. Variabelen, zoals gender, scholing, culturele context worden hierbij vergeten (Bouverne-De Bie, 2004). Een andere vertekening is spreken over jongeren in termen van generaties (M-generatie, X-generatie). Men legt hierdoor te veel nadruk op veranderingen en maatschappelijke verschuivingen zonder echt diepgaand onderzoek te voeren (Elchardus, 1999).

In bijlage 1 ten slotte zetten we een aantal lopende onderzoeken op een rij aan de verschillende Vlaamse universiteiten (op basis van de IWETO onderzoeksdatabanken).

De academische versies van de leefwereld van jongeren staan vooral in het teken van de erkenning van jongeren als een waardevol onderzoeksdomein. Ondertussen hebben initiatieven zoals het JOP daar verandering in gebracht. Een kwantitatieve manier van werken is hierbinnen dominant. Gegevens over jongeren uit minderheden worden hiermee onvoldoende in kaart gebracht. Het invullen van vragenlijsten is een methode die sterk aansluit bij (hoger)geschoolde respondenten. Het vergt vaak ook veel tijd. De concentratiespanne is niet bij iedereen even lang. De taal is niet altijd aangepast aan die van de respondent. Bovendien is het erg verleidelijk sociaal wenselijke antwoorden te geven. Vragenlijsten hebben bovendien een erg intellectuele en controlerende connotatie bij mensen uit maatschappelijk kwetsbare groepen en roepen vaak weerstanden op. Via contact met jeugdwerkzorgers in Antwerpen en Gent kwamen we ook te weten dat zij

vaak vragenlijsten overhandigd krijgen die ze dan samen met hun doelgroepjongeren dienen te beantwoorden. Deze methode werkt volgens velen onder hen niet.

NIET-ACADEMISCHE VERSIES

Opvallend is dat er ook buiten academische instellingen interesse is voor de jeugd. Onderzoeksbureaus in Vlaanderen en Nederland profileren zich duidelijk op de jongerenmarkt en halen vaak de media met erg aantrekkelijk ogende rapporten en straffe uitspraken. In België en Nederland zien we de opkomst van een aantal marketingbureaus zoals Trendwolves (BE) en Motivaction (NL). Dergelijke bureaus noemen zichzelf steevast experts in trendwatching, in het doorgronden en zien van trends en jongeren.

Trendwolves (www.trendwolves.com) voert vanuit hun bureau in Gent eigen onderzoek, maar ook in opdracht van overheden en bedrijven. Op basis van dit permanente onderzoek komen zij tot marcom strategieën waarvan reclame- en communicatiebureaus, overheden en private bedrijven handig gebruik maken bij hun beleid om jongeren aan te trekken. Ze gebruiken verschillende methodes om aan hun data te geraken. Zij, de medewerkers of jongeren zelf trekken met de camera in de hand door straten om jongeren te interviewen, ze organiseren trendlabs, waarop jongeren de huidige trend bespreken en becommentariëren of ze voeren focusgesprekken in middelbare scholen, universiteiten, hogescholen, jeugd- en sportclubs. Daarnaast begeven ze zich op het terrein van de jongeren en schuimen ze de sociale mediakanalen, zoals Facebook, Netlog en MySpace af. Observerend onderzoek wisselen ze op die manier af met interactie op deze online netwerken.

Jaarlijks bundelen ze hun bevindingen in een rapport. Deze rapporten focussen niet enkel op de Vlaamse of Belgische jeugd, maar omvat de resultaten van een permanent Europees jongeren trendrapport. Het behelst de doelgroepen 14-18 jarigen en 19-25 jarigen. In *European Youth Trend Report '09* tackelen ze de hedendaagse trends. Dit is zeer breed en gaat van bespreken van merken van gsm, sneakers, deodorant tot het beschrijven van dansstijlen, talenten enzomeer. Op de eerste plaats vertellen ze met welke media jongeren de dag van vandaag bekend zijn en met welke merken jongeren willen worden geassocieerd. Uit hun onderzoek blijkt dat jongeren materialistisch zijn. Hoe je eruit ziet

is erg belangrijk. Supermarkten en kledingketens, zoals H&M, Zara spelen hier op in. Men ziet dan ook dat deze winkels bij jongeren in trek zijn. Ook duurdere merken komen naar voren. Bij het kopen van kledij zijn het merk, de winkel, de vrienden, internet en de media belangrijke invloeden. Het rapport toont aan dat merken als Coca-Cola, Fanta, Redbull, Nike, Puma, Converse, Levi's, G-Star, Diesel, Nivea, Sony Ericsson, Nokia, Samsung, Apple en Creative het zeer goed doen bij zowel jongens als meisjes van 14 tot 19 jaar. Mangastrips en sneakers zijn een deel van hun levensstijl geworden. Jongeren worden getypeerd als hybride consumer-manufacturers. Ze personaliseren bestaande producten en creëren hun eigen producten. Dit gaat van kledij tot eigen muziklabels. Jongeren vinden het erg belangrijk een eigen stempel te hebben. Ze hebben daarenboven commerciële ambities en zijn computerexperts, die hun eigen creaties op internet kunnen verkopen.

Een uniforme jongerencultuur bestaat niet. Jongeren knippen en plakken, mixen verschillende elementen. Originaliteit is een basisconcept. Daarom gebruiken de trendwolves een aantal concepten om de leefwereld van jongeren beter te begrijpen. Deze zijn **travel, looks, rebellion, talent, DIY, connectivity, heroes en gathering**. Zoals reeds gezegd verkrijgen ze informatie door zich te begeven op sociale netwerken en door dagboeken. Een aantal dagboeken worden in het rapport opgenomen waardoor een beeld van waar jongeren dagelijks mee bezig zijn verkregen wordt.

Looks zijn voor jongeren van levensbelang. Het bepaalt hun identiteit, die multipel gelaagd is. Opmerkelijk is dat 45% van de jongens dagcrème gebruikt. Headphones zijn erg populair, niet de kleine discrete oortjes maar de grote versies ervan.

Europese jongeren blijven voortdurend met elkaar in contact via sociale netwerken. Ze versturen berichten, delen filmpjes en sites, organiseren evenementen via Facebook, ... Jongeren zijn op minstens twee populaire platforms ingelogd, nl. Facebook, MySpace, Netlog, Hi5, Friendster. Ze zijn op de hoogte van technieken en manieren om zichzelf te broadcasten via podcasts en vodcasts. Op MyPodcast.com of Blip.tv kunnen ze hun eigen radio en tv maken en posten ze regelmatige nieuwe episodes. iTunes is de marktleider op dit vlak, en kan rechtstreeks gedownload worden via iPhones, mp3's en andere gadgets. Jongeren houden vrienden voortdurend op de hoogte van hun doen en laten. Op

Facebook vind je de functie 'what are you doing right now?'. En ook feestjes of fangroepen kunnen in een mum van tijd veel volk trekken. Jongeren zijn altijd onderweg. Via hun gsm, die een toegang is tot de sociale media, blijven ze up to date, kunnen ze bloggen en hun status aanpassen. Dit betekent niet dat jongeren kunnen worden getypeerd als antisociaal. Internet is geen bedreiging voor het sociale gedrag. Men wil op de eerste plaats de contacten verrijken en verbreden. *The perception of friendship may be stretched*. Sociale media zijn voor jongeren een manier om met elkaar te communiceren, om plezier te maken en worden gebruikt uit nieuwsgierigheid. Jongeren zijn zich echter niet bewust van de persoonlijke informatie die ze wereldwijd tentoonspreiden via sociale netwerken. Ze maken zich er echter ook niet druk om.

Jongeren komen nog samen, zonder hun identiteit te verliezen. Het is symbolisch voor jongeren, het versterkt de banden en de groepswaarden en beïnvloedt creativiteit. Favoriete plaatsen zijn café, bar, trainingscenter, park, kelder, warenhuis (shoppingcenter), straathoek. Het leven van jongeren bestaat uit *vriendschap*. Of het nu levensechte vrienden zijn of mensen die worden uitgekozen op basis van interesses. Facebook, Netlog, Bebo, Hyves, MySpace, MSN Live Messenger, Skype hebben de manieren van communicatie veranderd. De digitale samenleving is een tweede thuis geworden en het hebben van veel vrienden een statussymbool. Er is een tweede beweging op gang gekomen, dat van de-friending. Men wordt selectiever en men verwijderd de vrienden die er niet meer toe doen, waar men geen tijd meer wil insteken. Meestal gebeurt dit na het afstuderen.

Jongeren hebben een aantal *inspiratiebronnen*, maar dit zijn niet enkel hedendaagse muziek- en filmsterren. Er wordt aangegeven dat moeder, vader, zussen, broers, grootouders en vrienden ook bronnen zijn van motivatie en inspiratie. **Heroes** zijn niet altijd glamoureuze personen, maar mensen met het hart op de juiste plaats. Celebrities die strijden voor het goede doel bijvoorbeeld. Het zijn niet noodzakelijk prominente figuren, maar ook namen uit het verleden, zoals Bob Marley en Marilyn Monroe. Ook fictieve personages, of de waarden die deze representeren zijn voorbeelden voor jongeren. Jongeren laten zich niet blindelings leiden door filmsterren en artiesten die reclame maken voor een bepaald merk. Jongeren kunnen deze marketingtruck doorzien. Ze zijn

kritischer dan men over het algemeen denkt. Jongeren zijn uiteraard niet vrij van beïnvloeding, maar ze luisteren naar verschillende artiesten en hebben een breed spectrum aan invloeden.

Jongeren zijn *globetrotters*. Ze zijn erg **mobiel**. Reiswebsites, het Erasmusprogramma, lage kosten vluchten, het fenomeen couchsurfing moedigen dit aan. Het hebben van crossculturele contacten is niet ongewoon meer. Toch is thuis nog steeds heel belangrijk. Thuis is de plaats waar jongeren veiligheid, geborgenheid en warmte vinden.

Bekwaamheid veronderstelt **talent**, maar vooral training en doorzetting. Men wil de wereld overtuigen van diens talent. Wanneer je talent hebt, zijn sociale klasse, kledij en leeftijd van minder belang. New media art, sticker art en breakdance zijn uitvindingen van jongeren. Ze trainen en doen mee aan wedstrijden. Oefening baart kunst. Ook straatinstallaties zijn zorgvuldig in elkaar gestoken. Er is ook kunst waarbij de jongeren wat in gevaar brengen (zoals tekenen met eigen bloed, snowboarden en schilderen combineren, zelfportretten terwijl hij valt of ergens tegen aan botst). Korte termijndoelen hebben lange termijndoelen vervangen in de huidige jongerencultuur. Jongeren kunnen zich ergens voor engageren, maar ze moeten resultaten zien. Jongeren kunnen enorm veel investeren in iets (bv. opkomen voor vergeten en verwaarloosde publieke plaatsen).

Jongeren houden echter vooral van **mobiele telefoon en computers** (meer dan van tv). **Internet** neemt een erg belangrijke plaats in in het leven van jongeren. Binnen de digitale wereld creëren zij een identiteit. Dit doen ze ondermeer door lifestreaming. Lifestreams zijn een online bestand met de dagelijkse activiteiten van een bepaalde persoon. Typische sites die worden gekozen zijn: Flickr, last.fm, Del.icio.us. Lifestreams zijn hetzij op zich bestaand (Onaswarm, Lifestreams, Soup, ...) of binnen een sociaal netwerk, als Facebook Live Feed. Jongeren beginnen persoonlijke profielpagina's aan te maken, waarin ze op zoek gaan naar hun identiteit. Ze gaan zich 'merken'. Jongeren willen hun ervaringen delen en zichzelf positioneren binnen de 'peers'. Ze creëren een online aanwezigheid, die voldoet aan het beeld van zichzelf of dat ze van zichzelf willen ophangen en promoten. Online identiteiten gaan hand in hand met de offline identiteit. Bedrijven kunnen hier op inspelen. **Muziek** is altijd al een constante

geweest in het leven van jongeren. De hele muziekwereld is toegankelijk voor hen. Ze kopiëren van vrienden en downloaden (gratis) muziek. Een groot deel van de jongeren luistert 6 uur per dag naar muziek. Dit is niet zo verwonderlijk, aangezien de meesten een mp3 hebben en muziek spelen op de achtergrond. Muziek op de mobiele telefoon is ook zeer populair. iPod is tegenwoordig het populairst.

Motivaction (www.motivaction.nl) is een Nederlands onderzoeksbureau. Ze gaan er prat op een grote expertise te bieden als het gaat om doelgroepen zoals jongeren en Nieuwe Nederlanders. Dit onderzoeksbureau heeft een aantal onderzoeksstudio's waar doelgroepen kunnen worden geïnterviewd en geobserveerd. Hiernaast maken ze gebruik van online steekproeven, die werken op basis van propensity-sampling (*Rosenbaum & Rubin, 1983*). Het basisprincipe van propensity score weighting is dat afwijkingen door zelfselectie kunnen worden gemodelleerd door de betreffende steekproef te matchen met representatieve referentiegegevens. Het is tegenwoordig geen enkel probleem om via een online accesspanel een steekproef te trekken die in termen van sociaal-demografische variabelen een juiste afspiegeling is van de beoogde populatie. Het is echter de kunst om óók in termen van 'zachte' variabelen, zoals opinies, attitudes en lifestyle, de correcte verhoudingen te reproduceren.

Naar aanleiding van de 25^{ste} verjaardag van het bedrijf werd *'De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders uitgegeven'*. In deze publicatie stellen Spangenberg en Lampert dat er zich een verharding van de maatschappij voordoet. Dit komt omdat jongeren te vrij worden opgevoed, en juist nood hebben aan grenzen en structuur. Volgens de onderzoekers zijn deze generatie jongeren opgegroeid met vrijheid en voorspoed en moet je daar mee om kunnen. Volwassenen zijn nodig om het goede voorbeeld te geven, af te remmen, te stimuleren en te frustreren. Wat ze zien is dat volwassenen zo lang mogelijk jong willen zijn en blijven. Veertigers van nu bijvoorbeeld kleden zich nog steeds volgens een jonge stijl. Daardoor zijn jongeren niet meer zo geneigd te willen gaan behoren tot de wereld van de volwassenen, omdat deze willen behoren tot de jongerencultuur. Spangenberg en Lampert spreken van een sociale tijdbom, van verhuftering, van een toenemende polarisatie. De groep jongeren staan harder tegenover elkaar.

Youngworks (www.youngworks.nl) is een Nederlands bureau voor jongerencommunicatie, gespecialiseerd in het bereiken van jongeren tussen 10 en 25 jaar. Ze volgen trends op, doen onderzoek en ontwikkelen strategieën en realiseren jongerenprojecten en reclamecampagnes. Youngworks tracht zicht te krijgen op de belevingswereld van jongeren door hen te onderwerpen en te observeren en hen actief te betrekken om zo hun mening te achterhalen. Een voorbeeld: de bibliotheek Utrecht stelde vast dat jongeren vanaf hun 15^{de} minder naar de bibliotheek komen. Ze stelden aan Youngworks de vraag wat de bibliotheek aantrekkelijker kon maken. Het bureau liet jongeren andere jongeren interviewen en organiseerde brainstormsessies. Ze stuurden jongeren eveneens uit naar andere filialen. De uitkomst bleek dat het vooral draait om de manier hoe het personeel met jongeren communiceert. Of zo werkt Youngworks ook samen met CJP Nederland. Samen met hen biedt Youngworks deskundigheidsbevordering aan culturele instellingen over jongerencultuur en marketing. Trendport is een online portal (forum) met actuele informatie over jongeren tussen 10 en 25 jaar. Een team vult deze site aan met profielen, nieuws, ervaringen over lifestyle, muziek, relaties, school en werk.

'Puberbrein binnenstebuiten' is een publicatie die het heeft over wat jongeren van 10 tot 25 jaar bezig houdt. Jongeren krijgen steeds meer vrijheden en verantwoordelijkheden. Maar hun brein is pas rond hun 25^e volgroeid. Dit boek maakt inzichtelijk hoe jongeren zich tussen hun 10^e en 25^e ontwikkelen en toont aan waarom jongeren juist vanaf de tienerleeftijd vragen om duidelijke grenzen en goede begeleiding. Pubers hebben, misschien nog wel meer dan kinderen, structuur en kaders nodig. De auteurs vertalen deze inzichten naar terreinen als opvoeding, onderwijs, arbeidsmarkt en marketing en geven veel praktijkvoorbeelden en praktische adviezen hoe volwassenen beter met jongeren kunnen omgaan. (www.puberbrein.nl)

CONCLUSIES

De wetenschap doet zijn best om de leefwereld van jongeren te erkennen als een volwaardig studiedomein. Vooral beschouwende artikelen en een stand van zaken van het onderzoeksdomein vinden we vaak terug. Kwantitatieve onderzoeken domineren het landschap. Kwalitatief onderzoek is aanwezig maar erg versnipperd en vooral gericht op probleemoplossing.

Wat Bouverne-de Bie (2004) een focus op mediagenieke thema's noemt is waarschijnlijk ook van toepassing op de inbreng van onderzoeksbureaus. Deze studies nemen het uiteraard niet zo nauw met wetenschappelijk verantwoord schrijven (dat is ook niet hun opdracht). Ze verwijzen nauwelijks tot niet naar auteurs en positioneren zich niet ten aanzien van wetenschappelijk onderzoek. Ze vermelden concepten zoals niet-lineaire levenslopen en multi-pele identiteiten maar dit zijn al geruime tijd gebezigde begrippen in allerlei populaire en wetenschappelijke teksten. Desondanks al deze bedenkingen verschaffen de onderzoeksbureaus volgens ons wel relevante informatie. Ze lijken meer dan wetenschappelijke onderzoekers jongeren van naderbij te willen bekijken. Ze werken vooral via internet en laten jongeren zelf onderzoeker zijn. Wetenschappelijke versies van jongeren zijn vaak abstract, beschouwend en eerder wat 'drogere statistische kost', terwijl zij veel meer aandacht besteden aan de verpakking waardoor hun rapporten erg aantrekkelijk ogen. De inhoud van de studies zijn echter opvallend concreet, tastbaar en herkenbaar. Omdat ze zich niet moeten houden aan de standaardprocedures van de wetenschap zijn ze meer in staat tot freewheelen en het geven van een creatieve toets dan de meeste academische versies. Net zoals bij academische surveys is hun methode waarbij jongeren elkaar bevragen voornamelijk aantrekkelijk voor jongeren uit eerder begoede milieus en is deze methode volgens ons veel minder efficiënt bij jongeren uit minderheden.

3.2 JONGEREN UIT MINDERHEDEN

Ook al betreft het hier een eerste verkenning van de literatuur, opvallend is dat onderzoek naar jongeren uit culturele minderheden zich vooral lijkt af te spelen op drie domeinen: onderwijs, delinquentie en media. Ook hier weer regeren kwantitatieve benaderingen. Omdat het hier echter ook specifieke thema's of doelgroepen betreft, komen er ook kwalitatieve benaderingen of gemengde methodes aan bod.

ONDERWIJS

Wanneer we even grasduinen in het aanbod merken we dat allochtone jongeren vaak worden bestudeerd in een schoolse context. Dergelijke studies op school zijn meestal kwantitatief van aard. Toch is ook kwalitatief onderzoek aanwezig. Het doctoraatsonder-

zoek van Philip Hermans (Antropologie, KU Leuven) is hiervan een voorbeeld. Zijn onderzoek behandelt de ervaringen, verwachtingen en verwezenlijkingen van Marokkaanse jongeren in Brussel. In het bijzonder ging hij op zoek naar de plaats van het onderwijs in het leven van deze jongeren. Het vertrekpunt was het 'besef' dat veel migrantenjongeren mislukken in het Belgisch onderwijs. De Marokkaanse jongens waren 18 jaar of ouder (zittenblijvers), uit het zesde middelbaar of schoolverlaters. Ze liepen school in Franstalige instellingen in Brussel. De gekozen jongens en hun ouders werden meermaals bevraagd, op basis van semi-gestructureerde diepte-interviews. De gesprekken leerden Hermans onder meer iets over de migratiegeschiedenis, familiale oorsprong, familiale samenstelling, beroep en studies van de ouders en de andere gezinsleden, opvoedingspatronen, gevolgd onderwijs en behaalde resultaten, perceptie en verklaring van de schoolse resultaten, studie- en beroepskeuze, toekomstplannen, zelfperceptie, stimulatie van de ouders op gebied van onderwijs, vrijetijdsbesteding, relatie met ouders, vrienden en vriendinnen, opvattingen over slagen en mislukken in het leven, perceptie van het geslaagd zijn van de ouders, ervaringen in verband met racisme, betekenis van de eigen cultuur en de islam, opvattingen over integratie enzomeer.

Een ander voorbeeld van kwalitatief onderzoek in schoolverband, is het onderzoek geleid door Ruth Soenen 'Over Galliërs en managers' (1999). De publicatie is het resultaat van een schooletnografisch onderzoek, uitgevoerd van 1995 tot 1998 in drie Vlaamse basisscholen. Het onderzoek gebeurde in het kader van de activiteiten van het Steunpunt intercultureel onderwijs (nu steunpunt diversiteit en leren). De opzet van het onderzoek was zicht te krijgen op de dagelijkse realiteit van het intercultureel onderwijs. Er werd bewust gekozen om te werken op een etnografische manier, waarbij de kinderen een hele tijd werden geobserveerd. De onderzoeken vonden plaats op drie scholen. Twee van die scholen werden overwegend bevolkt door een allochtone leerlingenpopulatie. De kinderen behoren tot verschillende etnische groepen en hebben meestal een zwakkere sociaal-economische status. De derde school werd gekozen als een soort tegengewicht. Hier maakten de allochtone leerlingen 30% uit van de populatie. Het moet worden begrepen als een contrasterende setting tegenover de concentratiescholen. De onderzoekers vertrokken vanuit de scholen uit interesse voor het alledaagse

leven, de manieren van omgaan en samenleven in de scholen, maar ook daarbuiten. De alledaagse omgang is van tel. Het is dus geen onderzoek naar de studieresultaten van de kinderen en men kijkt ook niet naar het taalniveau. De dagelijkse realiteit op de scholen wordt beschreven los van dit alles. Men wil begrijpen hoe het er op school aan toe gaat. Dit type schooletnografisch onderzoek was op dat ogenblik uniek in Vlaanderen terwijl in Groot Brittannië dit type onderzoek een traditie vormde. Men deelde geen vragenlijsten uit, maar men 'leefde' een schooljaar lang samen met leerlingen en leerkrachten, en nemen op deze manier nota van de interacties die er bestaan. In de publicatie worden stukken van de uitgeschreven observaties en dagboeken van de onderzoekers opgenomen. Dit maakt het meteen erg levendig en je zit als het ware zelf achteraan in de klas mee te volgen met de dagelijkse werkelijkheid van deze kinderen en leerkrachten. Het onderzoek is toegespitst op kinderen van het vierde, vijfde en zesde leerjaar (10-14 jaar).

In 2006 verscheen 'Allochtone jongeren in het onderwijs: een multidisciplinair perspectief' onder de redactie Hermans en Timmerman(UA). Recent is deze thematiek weer opgenomen in een lopend SBO onderzoek, naar de schoolloopbanen van allochtone jongeren in het secundair onderwijs. Het gaat eigenlijk verder op het werk van Hermans en Timmermans alsook op de traditie van het schooletnografische onderzoek (Soenen). Dit is een onderzoek dat gevoerd wordt door een samenwerkingsverband tussen de Universiteit Antwerpen, CeMIS, UGent-Steunpunt Diversiteit en leren en KULeuven-HIVA en KULeuven-IMMRC. De schoolloopbanen van allochtone leerlingen in de 2^{de} graad van het secundair onderwijs wordt in kaart gebracht: wat zijn drempels/hindernissen? Wat zijn succesfactoren? Het onderzoek richt zich voornamelijk op leerlingen van Chinese, Marokkaanse, Poolse en Turkse herkomst. Het onderzoek zal niet alleen gevoerd worden in de schoolcontext maar ook in de thuissituatie, de buurt en de ruimere gemeenschap. Het onderzoek wordt gevoerd in drie Vlaamse steden: Antwerpen, Genk en Gent. Het onderzoek is echter pas gestart en er zijn nog geen data ter beschikking.

DELINQUENTIE

Het onderzoek dat dit thema op de agenda heeft gezet is dat van van San en Leerkens (2001) naar allochtone jeugddelinquentie in Vlaanderen. Het onderzoek

kreeg veel tegenwind in Vlaanderen maar heeft tevens een aantal taboes doorbroken. Allochtone jeugddelinquentie ligt in Vlaanderen gevoelig volgens Foblets e.a. (2004), omdat het onderzoek naar een eventuele band tussen herkomst en delinquentie tot effect kan hebben dat bepaalde minderheden in de samenleving worden gelijkgesteld met personen die criminogene gedragspatronen vertonen. Het onderzoek van Foblets e.a. (2004) betrof een belevingsonderzoek waarin de contextuele analyse en visie van jongeren centraal staat. Hoe ervaren jongeren zelf de problematiek van allochtone jeugddelinquentie? In Antwerpen, Gent en Mechelen werden diepte-interviews georganiseerd met 46 jongeren. Voorts dragen vooral criminologen bij aan dit thema, bijvoorbeeld het werk van De Wree e.a. (2006) over jongeren en overlast op het openbaar vervoer. Ook LINC, KU Leuven zoals lopend onderzoek van Diederik Cops en Stefaan Pleysier situeren zich op dit onderzoeksdomein.

MEDIA

Recent zitten studies rond **allochtone jongeren en mediagebruik** in de lift. Tot eind jaren 1980 werd er geen onderzoek gedaan naar migranten en media. De Universiteit Gent startte bijvoorbeeld in 1992 een studie. Deze gebeurde via scholen en was gericht op allochtonen van alle origines uit de Gentse regio. Het had een kwantitatief onderdeel, op basis van vragenlijsten en een kwalitatief luik (Devroe, e.a., 2005, p. 11-15). In 2003 onderzoeken ook Clycq, Michielsens, Timmerman (2003) of Vlaamse nieuwsprogramma's tegemoet komen aan de behoeften van Marokkaanse en Turkse jongeren. Men werkte met een topiclijst en diepte-interviews met 32 respondenten, uit Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. In recente studies over media en allochtonen spreekt men over 'allochtone jongeren', maar we zien dat deze studies de aandacht richten op Marokkaanse en Turkse jongeren (soms in vergelijking met Vlaamse jongeren). Een voorbeeld is 'Beschikbaarheid en gebruik van traditionele en nieuwe media bij allochtone jongeren in Vlaanderen' door Devroe, e.a., in 2005. De vraagstelling van dit onderzoek is in welke mate en hoe deze jongeren gebruik maken van de traditionele en nieuwe media en of er een verband bestaat met de graad van integratie en acculturatie. Men wil weten welke media Marokkaanse en Turkse jongeren gebruiken, hoe ze de verschillende media percipiëren en of dit te vergelijken valt met Vlaamse jongeren. Men ging op kwantitatieve

manier te werk. Een gestandaardiseerde vragenlijst gaf de nodige resultaten. Er werden 604 jongeren tussen 12 en 19 jaar bereikt. De meeste jongeren zaten in het BSO en TSO. Het artikel 'Digital citizenship among ethnic minority youth in the Netherlands and Flanders' (2007) gaat verder op dit onderzoek. Zoals voorgaande studie wil ook dit onderzoek in Nederland en Vlaanderen nagaan of cultuurgebonden variabelen (religie, etnisch culturele positie, taal), anders dan socio-demografische kenmerken een invloed hebben op ICT-gebruik bij allochtone jongeren. Marokkaanse en Turkse jongeren vulden een vragenlijst in, samen met een klein aantal Vlaamse jongeren ter vergelijking en controle (d'Haenens, e.a., 2007).

Uit de verschillende onderzoeken komt naar voren dat de Marokkaanse en Turkse jongeren geen achterstand hebben op het vlak van mediabezit (Devroe, e.a.; 2005). Er is praktisch geen verschil in 'mental access' en 'skill access' tussen de etnische minderheden en de autochtone bevolking. Op het vlak van 'material access' zijn er meer verschillen. Etnische minderheden hebben minder vaak een computer in huis. Wanneer ze dit wel hebben, staat deze vaker op de kamer van de jongeren. Het is voor hen meer een collectieve bezigheid, omdat zij de computer delen met broers en zussen. Uit data blijkt dat ouders van Marokkaanse en Turkse jongeren het belangrijker vinden dan hun Vlaamse collega's dat hun kinderen met een computer over weg kunnen. Vlaamse ouders vinden dit echter eerder een vanzelfsprekendheid. Meer allochtone jongeren gebruiken een pc op openbare plaatsen, zoals op school, bibliotheken of in een internetcafé. Dit omdat ze thuis geen internetaansluiting en/of computer hebben. Marokkaanse en Turkse jongeren gebruiken het internet eerder om informatie te zoeken over cultuur, godsdienst, kunst en om deel te nemen aan newsgroups, terwijl Vlaamse jongeren internet meer zien als entertainment, mailen e.d. Toch gebruiken ook zij het internet om contacten te onderhouden met hun land van herkomst en elders (Devroe e.a., 2005, pp.97-100; d'Haenens, e.a., 2007, pp. 295-297). Tiggelovend (2005) ziet dat chatten, downloaden, film en muziek ook bij de allochtone jongeren populair is. De digitale wereld is een medium om in contact te treden met elkaar. Het grootste deel van de communicatie verloopt in het Nederlands. Turken zouden meer communiceren in de moedertaal en hebben via internet meer contact met het land van herkomst. De sites van het moederland zijn bij allochtone jongeren niet zo populair als

gedacht. Ze voelen zich er minder verbonden mee en spreken de taal niet of onvoldoende.

De overgrote meerderheid van de allochtone jongeren hebben een mobiele telefoon, zelfs meer dan de autochtone jongeren. Ze moeten wel vaak opdraaien voor de onkosten van de gsm. Het telefoonverkeer gebeurt over het algemeen in het Nederlands. Het gebruik van dialect of de moedertaal komt zelden voor in sms'jes, enkel eventueel naar de ouders (*Tiggelovend, 2005, p. 39*). Het mediagedrag wordt meer bepaald door geslacht en onderwijstype, dan door leeftijd en socio-economische status. Er is geen duidelijk patroon wat betreft invloed van variabelen op mediagebruik. Er wordt aangenomen dat socio-demografische variabelen een grotere rol spelen dan cultuurspecifieke variabelen (*Devroe, e.a.; 2005, pp. 97-100*). De etnisch-culturele positie zou weinig of geen rol spelen in mediagebruik en – toegang (*d'Haenens, e.a. 2007, pp. 295-297*).

3.3 VOORLOPIGE CONCLUSIE EN KORTE SITUERING VAN ONZE STUDIE

In Vlaanderen is een algemeen beeld van de leefwereld van jongeren uit sociaal-culturele minderheden afwezig. Er zijn vooral kwantitatieve onderzoeken waarbinnen deze jongeren niet echt tot hun recht komen. Ook in rapporten van onderzoeksbureaus zijn ze minder aanwezig. Een middenklassenperspectief kenmerkt deze rapporten. Indicaties hiervoor zijn uitspraken van jongeren die lunchen in hippe bio-zaakjes in de grote Europese steden, jongeren die zich Europees verplaatsen om te studeren, om de wereld te zien, ... Ze werken ook met jongeren die zelf onderzoeker zijn. Volgens een aantal jeugdwelzijnswerkers in Antwerpen en Gent (betrokken in dit onderzoek) is dit niet echt werkbaar met jongeren uit maatschappelijk kwetsbare groepen. Er zijn bovendien in wetenschappelijke kringen methodologische argumenten tegen een insiderperspectief (*Hammerley, 2002; Soenen, 2009*).

Kwalitatief onderzoek is vaak ook probleemoplossend en actiegericht. Jongeren worden dan vooral gezien als slachtoffers van maatschappelijke structuren en minder als jongeren met eigen culturele praktijken. Als de culturele praktijken wel aan bod komen is het binnen specifieke domeinen zoals onderwijs, media en delinquentie. Een algemener beeld geven van de leefwereld van jongeren is blijkbaar het privilege van kwantita-

tieve studies. Via dit onderzoek willen we dat privilege doorbreken en richten we ons in eerste plaats op het geven van een genuanceerde beschrijving van concrete culturele praktijken van jongeren uit minderheden. Via een erg concrete beschrijving van 'het leven zoals het is' van een aantal van deze jongeren willen we de aandacht van informatieverstrekkers verschuiven. Dit is uiteraard niet representatief zoals bij kwantitatief onderzoek maar vanuit kleine dagelijkse verhalen, situaties, ... kunnen, mits een intensief en zorgvuldig etnografisch proces, wel grotere thema's aan het licht komen. Zo leert het leven op één tram ook iets over het leven in de stad (*Soenen, 2006*), leert een ritje op de kusttram ons iets over de architectuurgeschiedenis van de kust (*Reynebeau, 2010*), leert briefwisseling tussen twee vrienden ons iets over een bepaalde tijdsperiode, ... Wat van belang is is dat informatieverstrekkers een houvast hebben om op een meer optimale wijze deze doelgroepen in rekening te brengen of zich op zijn minst de juiste vragen over hen te stellen.

Het kader van waaruit we kijken naar de leefwereld van jongeren betreft een interesse voor concrete alledaagse praktijken en de betekenis die jongeren eraan geven. We maken een onderscheid tussen perspectieven die vertrekken vanuit noden, behoeften en/of betekenissen (*Soenen, 2002*). Noden ziet men als tekorten en worden gekaderd vanuit een deficittheorie (bv Piaget in psychologie, Bernstein, in taaltheorie). De betrokkenen beslissen niet zelf maar anderen beslissen voor hen. Behoeften zijn concepten die passen binnen een traditioneel emancipatorisch denkkader dat reageert tegenover deficit-interpretaties. Ervaringen van mensen zijn hier wel van belang. Ervaringen dienen gencodeerd te worden en in rekening gebracht te worden maar waar we naar toe moeten wordt nog steeds bepaald door derden, door plaatsvervangers (*Wildemeersch en Goubin, 1992*). Dit perspectief vinden we terug in tal van pedagogische studies alsook in de discipline van cultuurstudies waar de studie van volkscultuur centraal staat. Het betekenisperspectief is kenmerkend voor een antropologische invalshoek (*Buchlotz, 2002*) en later ook bijgetreden door Cultural Studies zoals het werk van Paul Willis (1990) maar is men recenter gaan integreren in tal van humane wetenschappen. Zo heeft vakgroep agogiek in UGent duidelijk deze piste mee opgenomen (*Bouverne-de Bie, 2004*). Internationaal stellen we dit ook vast bij bijvoorbeeld het studiedomein 'sociology of childhood' waar een antropologisch-fenomenologische invalshoek primeert (*James & Prout, 1997*).

De antropologie en samenvallend daarmee etnografie als methode worden enerzijds gekenmerkt door participerende observatie. De onderzoeker dompelt zich onder in het gewone leven van de betrokkenen. Een genuanceerde beschrijving wordt gegeven van wat mensen zeggen, zeggen te moeten doen en in feite doen. Dit is niet onbelangrijk omdat het kwalitatieve onderzoek in Vlaanderen vooral het diepte-interview centraal stelt en dus enkel focust op wat mensen zeggen. In dit onderzoek zal ook het handelen bestudeerd worden. Het handelen correspondeert immers niet per definitie met het spreken. Het onderzoek is academisch maar is gecharmeerd door de concrete aanpak van Trendwolves. Antropologie is dan ook een erg concrete wetenschap. Anderzijds is flexibiliteit van belang

waarbij de situatie de methode bepaalt en niet omgekeerd. Het onderzoek vertakt zich in verschillende veldwerklagen die organisch tot stand komen op basis van het volgen van de actoren in het veld.

1. Onderzoek is sinds de academisering van de hogescholen niet alleen terug te vinden aan de universiteiten. Het is momenteel moeilijk om een volledig zicht te krijgen op het onderzoek in hogescholen. Hogescholen zullen ook belangrijke spelers worden naast onderzoeksbureaus en universiteiten.

METHODOLOGIE

Een methodologisch hoofdstuk is nuttig en belangrijk omdat de lezer op die manier een beter zicht krijgt op de resultaten van het onderzoek. We willen de lezer meenemen op de bewandelde weg, zodat alles binnen de context kan worden begrepen. We willen enerzijds transparant maken hoe deze studie past binnen het bestaande onderzoek en anderzijds willen we uitlegen hoe wij te werk zijn gegaan. Etnografisch onderzoek kent vaak een variatie aan kwalitatieve technieken (observaties, interviews, e.d.), die meestal een langdurig engagement inhouden met de personen of groepen die men wil bestuderen (Davies, 2008, p. 5). Ook dit onderzoek kent verschillende onderzoekswijzen die hebben geleid tot dit geschreven eindproduct.

Typierend voor onze antropologische aanpak is dat we vooraf de bredere context waarin deze doelgroep vertoeft beter willen begrijpen. Binnen antropologisch onderzoek krijgt de algemene context prioritaire aandacht in plaats van een focus op een specifieke vraag. De leefwereld van allochtone jongeren bleek daarenboven weinig onderzocht of beter niet met typische antropologische tools. Daarom is het zo dat de vraagstelling van dit onderzoek, met name de informatiebehoeften bij jongeren van minderheden niet wordt benadrukt binnen de observaties en interviews. We willen niet in de valkuil lopen om te snel van een beschrijvend niveau over te stappen naar een normerend niveau. Door meer geduld aan de dag te leggen om alledaagse praktijken in kaart te brengen, kunnen we immers beter pistes ontwikkelen die relevant zijn voor informatieverstrekkers. Wat centraal staat in het onderzoek is dus in de eerste plaats een inzicht te verwerven in de alledaagse praktijken, percepties, interesses en stijlen van jongeren uit diverse sociaal-culturele minderheidsgroepen.

4.1 VRAAGSTELLING

Het Vlaams Informatiepunt Jeugd heeft als voornaamste opdracht om het bestaande aanbod aan jeugdinformatie te coördineren en te regisseren. De 'jeugd van tegenwoordig' heeft nood aan informatie, maar door de grote *overload* aan informatie op bijvoorbeeld het internet ziet ze door de bomen vaak het bos niet meer. Het is dan aan VIP Jeugd om heldere en duidelijke informatie te bieden en om kinderen, tieners en jongeren de weg te wijzen naar jeugdinformatiepunten die hen met raad en daad kunnen bijstaan en steunen. Volgens VIP Jeugd hebben ze een redelijk adequaat

beeld van de informatiebehoeften bij de 'Vlaamse' kinderen, tieners en jongeren, maar aangezien de jongeren van etnisch-culturele minderheden eveneens een wezenlijk deel uitmaken van de jeugd van deze dag moeten we ook kunnen stilstaan bij hun noden. Daarom stelde de vzw VIP Jeugd ons deze vraag: 'wat zijn de informatiebehoeften van jongeren van etnisch-culturele minderheden? En hoe moeten we met hen omgaan als het over informatieverstrekking handelt?'

De probleemstelling wordt aan de start van het antropologische onderzoek zo weinig mogelijk afgebakend en opzettelijk minimaal gehouden. Bij aanvang is er dus geen gepolijste en gesloten probleemstelling te verwachten met een voorheen zwaar bediscussieerde en vervolgens eenduidige schaal, met netjes afgebakende groepen, met een beperkt aantal locaties en met bijhorende onderzoeksvragen en hypothesen. Het antropologische veldwerk laat zich hierdoor onderscheiden van andere sociaal wetenschappelijke methodes, doordat het in de beginfase, maar ook nog een hele tijd later, altijd een explorerende attitude de voorrang blijft geven. We willen immers geen beperkingen invoeren vanuit een louter academisch/theoretische invalshoek. Het verwerven van inzicht in de bredere leefwereld van de doelgroep krijgt prioritaire aandacht. De sociale context waarin deze doelgroep vertoeft dient beter begrepen te worden.

Een onderzoeksvraag kan inductief en deductief worden benaderd. Een inductieve werkwijze veronderstelt dat men vertrekt vanuit de data die men verzamelt en van waaruit men theorieën en stellingen formuleert. Gaat men deductief te werk dan vertrekt men vanuit de reeds geformuleerde stellingen en dogma's. Het is niet mogelijk om zonder kennis van zaken aan de slag te gaan en daarom is een eerste verkennende literatuurstudie onontbeerlijk. Uit deze studie merkten we dat er nog maar weinig kwalitatieve studies zijn gebeurd rond de algemene leefwereld van jongeren van etnisch-culturele minderheden in Vlaanderen. Daarom maakt het veldwerk dan ook de bulk uit van dit onderzoek en zijn we eerder inductief te werk gegaan. Uiteraard is het betrekken van nationale en internationale studies noodzakelijk om de gevonden data te kaderen. Dit onderzoek is vooral gebaseerd op de sociale interacties die er al bestonden tussen de jongeren enerzijds en de jongeren en hun omgeving anderzijds en stoelt eveneens op de relatie die er ontstaat tussen de onderzoeker en de jongeren. Op basis van observaties en gesprekken kunnen er conclusies worden getrokken (Davies, 2008, p. 5).

We gingen gefaseerd te werk. Op de eerste plaats deden we aan observatie, die objectief en systematisch moet worden uitgevoerd. De wetenschapper moet dit nauwgezet toepassen (Rambo, 1995, pp. 18-19). Observatie is in dit onderzoek erg belangrijk, aangezien het observeren van specifieke gedragingen en gebeurtenissen van de te bestuderen doelgroepen open en betekenisvolle discussies met de informanten of de jongeren en begeleiders achteraf vergemakkelijkt (Davies, 2008, p. 81). Men kan immers in gesprekken of contacten met jongeren en begeleiders alluderen op wat men heeft gezien en gehoord.

In een volgende fase wordt er meer een *etic approach* aangenomen tijdens het interviewen van de jongeren en begeleiders. Het is niet altijd even eenvoudig om tijdens gesprekken neutraal en objectief te blijven. Tijdens interviews wordt er getracht zoveel mogelijk neutraal en objectief te blijven. Dit doe je door zoveel mogelijk de eigen mening uit te schakelen. Wanneer de interviewer een eigen mening zou ventileren op het antwoord van de respondenten zou dit het gesprek kunnen bemoeilijken. Daarom is het beter een gesprek aan te gaan, liefst vanuit een reeds bestaande vertrouwensrelatie en de respondent of informant aan te moedigen te praten. Rambo noemt dit de empathie van de antropoloog. Empathie is volgens Rambo een poging om de wereld te zien en te voelen vanuit het standpunt van de persoon die wordt bestudeerd en/of geïnterviewd (Rambo, 1995, pp. 18-19). Begrip is een andere belangrijke eigenschap van de antropoloog. Je moet in staat zijn de antwoorden of het gedrag te kaderen en te begrijpen aan de hand van de achtergrond. In feite ga je holistisch te werk en wil je het wereldbeeld of in dit onderzoek de leefwereld van de allochtone jongeren weten te vatten door je te verplaatsen in diens levenssituatie en levensoriëntatie. Dit kan het best door deel te nemen aan de alledaagse routine (Rambo, 1995, pp. 18-19). Daarom kozen we ervoor om de interviews te doen nadat we al een tijdje bij de jongeren hadden gestaan.

4.2 VELDWERKLAGEN

Binnen dit onderzoek werd gekozen om horizontaal te werken, op verschillende veldwerklagen (Soenen, 2009). Een eerste veldwerklaag bestond uit het observeren van betekenisvolle plekken voor deze jongeren. De klemtoon lag op de tweede veldwerklaag, waar we jongeren participierend observeren in jeugdwelzijnswerkingen. Een derde veldwerklaag bestond in het interviewen van jongeren en professionals.

VELDWERKLAAG 1: Observatie op belangrijke openbare plaatsen van jongeren

Om een eerste beeld te krijgen van de alledaagse leefwereld van jongeren van minderheden wilden we ons verdiepen in plekken en situaties die voor jongeren belangrijk zijn. Uit vorige ervaringen en onderzoeken wisten we dat kledingketens zoals H&M druk bezochte plaatsen zijn. Daarom werd er vooral geobserveerd op de Antwerpse Meir en de Brusselse Nieuwstraat. Deze commerciële settings werden in een eerste fase geobserveerd om het spontane zeggen en doen van deze jongeren in kaart te brengen. Er werd in deze fase niet gefocust op het thema informatie maar eerder op hun bredere sociale en culturele praktijken.

In deze fase werd er niet deelgenomen aan de dagelijkse activiteiten, maar waren wij loutere toeschouwers en beperkten we ons tot 'horen en zien'. Er werd vooral gelet op de plaatsen waar er velen jongeren van minderheden rondhingen, welke kledij zij droegen en prefereerden, welke gadgets en accessoires zij hadden, welke gesprekken zij onderling voerden en hoe zij zich gedroegen. We stonden met andere woorden stil bij wat voor hen vanzelfsprekend is en een deel van hun dagelijkse routine en gebruiken.

Ik² zie twee Marokkaanse of Turkse jongens met zwarte leren jas en smalle jeansbroek. Een van de twee jongens neemt een sportieve, blauw/oranje trui vast, maar hangt deze snel terug. Ze houden halt bij een spiegel en kijken zichzelf stoer aan (ze trekken wat een modellengezicht). 'You're looking good!' 'Always, everywhere, Yeah' waarna ze met een stoer loopje lachend wegwandelen (Observatieverslag 16/02/2010).

Ik loop door naar de Saturn (winkel voor multimedia en elektrische toestellen). Er staan heel veel migranten jongens aan de afdeling met gsm's. Ze zijn ze allemaal aan het uittesten. De meeste gsm's staan ook echt aan en je kunt er van alles mee doen. Ik zie dat

sommige al veranderd zijn van taal (in het Turks of een andere taal). Ik zie een andere jongen de camera uitproberen (Observatieverslag 08-09-2010).

In de H&M zie ik veel meisjes met hoofddoeken. Er staat een groepje bij de afdeling Divided for Girls. Een van hen heeft een geruit hemdje vast en toont het aan een ander meisje. Deze zegt 'das mooi'. Het andere meisje lijkt niet overtuigd en vraagt het ook aan de andere meisjes. Deze bevestigen 'dat is mooi, dat is niet mooier, dat is mooi'. Ze vragen raad aan elkaar. Divided for Girls is moderne prints, veel ruitjes hemden en jeans broeken (Observatieverslag 08-09-2010).

Uit deze korte fragmenten leerden we dat jongeren van minderheden evenzeer bezig zijn met draagbare en betaalbare mode, gsm's en multimedia. Dit zijn belangrijke weetjes om mee te nemen naar de jongerenwerkingen waar we dieper kunnen ingaan op deze thema's. We kunnen wat we vluchtig hebben gezien op straat en in deze settings verder bevragen of in de gaten houden, wat ons een genuanceerder beeld oplevert.

VELDWERKLAAG 2: Participatieve observatie in jongerenwerkingen

Omdat er weinig kwalitatieve data voor handen zijn en dus minder wetenschappelijke gegevens aanwezig zijn, waarmee we de door ons verzamelde gegevens kunnen confronteren, dienen we onze oorspronkelijke keuzes bij te stellen. We zouden betekenisvolle plekken opzoeken waar deze doelgroep vertoeft. Toegang en vertrouwen verkrijgen in deze informele settings neemt erg veel tijd in beslag vooraleer we tot een diepgaander contact kunnen komen met de jongeren. Daarom hebben we geopteerd om in een aantal jeugdwelzijnswerkingen te observeren waar een etnisch gemengde groep jongeren over de vloer komt. Zo kunnen we sneller in direct contact treden met de jongeren en kunnen we profiteren van het opgebouwde krediet van de professionals. We vragen niet dat ze ons jongeren leveren maar vragen om te mogen participeren in de dagelijkse werking en kiezen dus voor een traag proces binnen een bestaande werking.

Toegang verkrijgen in jeugdwelzijnswerkingen is niet helemaal evident omdat zij blijkbaar meermaals worden 'gebruikt' als toeleveranciers van jongeren voor een eenmalige focusgroep of voor diepte-interviews. De meeste gecontacteerde professionals zuchten dan ook hoorbaar bij onze vraag. Ze worden ook vaak gevraagd

om de door hen bereikte jongeren vragenlijsten te laten invullen en stellen dat dergelijke methoden niet werken. Opvallend is dat een aantal van hen ook een reflex vertonen om medewerkers en doelgroepen in bescherming te nemen tegenover buitenstaanders. Deze ervaring is niet nieuw voor ons. In eerder onderzoek stootten we ook op dergelijk gedrag vooral bij professionals uit socio-culturele organisaties die werken met maatschappelijk kwetsbare groepen. Het lijkt alsof de stelling geldt: hoe zwaarder de problematiek, hoe meer afgeschermd de doelgroep. Dit gedrag zegt echter veel over hoe professionals zichzelf percipiëren en wat het statuut van de wetenschapper voor hen is. Ze zien zichzelf als de enige personen die toegang hebben tot bepaalde groepen en zien wetenschappers daar minder toe in staat.

AFBAKENING 1: de leeftijdsgroep

Het is niet eenvoudig om de leefwereld van alle leeftijdsgroepen van jongeren van minderheden te leren kennen in een tijdspanne van 10 maanden. In overleg met VIP Jeugd werd er voor gekozen om de leeftijdsgroep te beperken van 12 tot 18 jaar, omdat men de informatiebehoeften van deze groep het minste kent. De +18 jarigen zijn iets moeilijker te bereiken, zeker wanneer we maar een beperkte onderzoeksperiode hebben. De groep 12 tot 18-jarigen kunnen we snel vinden binnen jongerenwerkingen.

AFBAKENING 2: de etnische mix

Een tweede afbakening is de keuze van jongerenwerkingen waar er een etnisch gemengde groep aanwezig is. Door de tijdsdruk is het niet mogelijk om elke etnische groep afzonderlijk te observeren en te bevragen. Het is eveneens belangrijk dat er geen zware problematieken zijn bij de groep jongeren. Dit zou ons brengen bij een andere thematiek die geen plaats kan hebben binnen dit onderzoek.

AFBAKENING 3: de werkingen in Antwerpen, Gent en Brussel

Aanvankelijk was het de bedoeling in Antwerpen, Gent en Genk te observeren. Omdat echter de werkingen zo zijn georganiseerd dat jongens en meisjes apart worden begeleid en ook nog eens een onderscheid tussen enerzijds tieners (12-15 jaar) en jongeren (15+) wordt gemaakt was het praktisch onmogelijk om op etnografische wijze data te kunnen verzamelen. Daarom kozen we voor werkingen in Antwerpen en Gent. Nadien, in een later stadium van het onderzoek werd Brussel toegevoegd aan ons lijstje van werkingen.

1. Observaties Werking A1 Antwerpen – Jongens Tieners (11-14 jaar) en Jongeren (+16 jaar)

In Antwerpen observeerden we twee steunpunten van KIDS vzw en gingen we mee op sportkamp met de meisjes van een derde KIDS steunpunt. KIDS vzw (of Kansen in de Stad) is een Antwerpse jeugdwerkorganisatie. In verschillende activiteitencentra en werkingen in de stad Antwerpen verzorgen zij een aanbod in vrije tijd voor kinderen, tieners en jongeren. Ze bereiken meisjes en jongens van diverse culturele achtergronden.

In het steunpunt van KIDS A1 volgden we de jongens van de tienerwerking (11 tot 14 jaar) en de jongerenwerking (15+). Dit hield in dat we observeerden op de zaalvoetbaltrainingen van de knapen/tienerjongens (13-14 jaar), dat we instuifmomenten en zaalvoetbalwedstrijden van zowel tieners als jongeren bijwoonden en aanwezig waren op activiteiten zoals buurtfeesten en toernooien. Meestal werd geobserveerd op woensdag en zaterdagmiddag, maar ook andere avonden van de week konden. De meerderheid van de jongens waren hier van Marokkaanse en Afrikaanse afkomst.

Aantal observatiedagen = 23

17-02-2010	13u-14u	1 ^{ste} afspraak met coördinator + 1 ^{ste} kennismaking
24-02-2010	14u-15u30	zaalvoetbaltraining Tienerjongens (13-14 jaar)
	16u-17u30	instuif Tienerjongens (13-14 jaar) en jongeren (+14 jaar)
27-02-2010	15u-18u	instuif Tieners en jongeren
03-03-2010	14u-15u30	zaalvoetbaltraining Tienerjongens (13-14 jaar)
	15u45-18u	instuif Tienerjongens (13-14 jaar) en jongeren (+14 /+16 jaar)
06-03-2010	15u-18u	instuif tienerjongens en jongeren
08-03-2010	17u-19u	instuif jongeren (+16 jaar)
09-03-2010	19u-22u	instuif (Champions League) jongeren (+16 jaar)
10-03-2010	16u30-21u	instuif tieners en jongeren
13-03-2010	16u30-18u	instuif tieners
	18u-19u	wedstrijd Miniemen (13 jaar)
	19u-20u15	wedstrijd Knapen (13-14 jaar)
17-03-2010	17u15-18u30	instuif/film tieners en jongeren
24-03-2010	15u-18u30	instuif tieners en jongeren
27-03-2010	16u30-18u30	instuif tieners en jongeren
29-30-2010	19u30-21u	zaalvoetbaltraining jongeren +16 jaar, sporthal All In
31-03-2010	14u-15u30	zaalvoetbaltraining Tienerjongens (13-14 jaar)
	16u-19u45	instuif tieners en jongeren
09-04-2010	14u50-18u	instuif tieners
01-05-2010	15u-19u30	instuif tieners en jongeren / pokertornooi
05-05-2010	16u30-19u	instuif tieners en jongeren
12-05-2010	16u-18u30	instuif tieners
22-05-2010	19u-21u30	instuif / BBQ / Champions League finale
26-05-2010	16u15-19u	instuif tieners en jongeren
02-06-2010	15u45-19u	instuif tieners en jongeren
05-06-2010	13u-17u30	buurtfeest europark
09-06-2010	15u-18u	instuif tieners

2. Observaties KIDS A2 Antwerpen – Meisjes (11-14 jaar) en Meisjes (+16 jaar)

In het steunpunt A2 volgden we de meisjes van de tiener- en de jongerenwerking. We waren hier mede-begeleidster bij de wekelijkse bijeenkomsten voor de jonge meisjes (11-14 jaar) en de oudere meisjes (16-18 jaar). Er werd voor de tienermeisjes dans- en spelactiviteiten georganiseerd en voor de oudere meisjes

was er dans, kook- en babbel/spelavonden. De activiteiten van de tieners vielen meestal op woensdag-namiddag en voor de oudere meisjes op vrijdagavond of zaterdag. De meerderheid van de meisjes die we volgden waren van Marokkaanse afkomst.

Aantal observatiedagen = 12

12-03-2010	14u-15u30	1 ^{ste} afspraak met coördinator en begeleider
12-03-2010	18u-20u15	koken met meisjes +16 jaar
17-03-2010	13u-17u	spel in het park meisjes 11-14 jaar
18-03-2010	17u-19u	dans met meisjes van 11-14 jaar en + 14 jaar
19-03-2010	18u15-19u15	koken met meisjes +16 jaar
24-03-2010	14u-15u	spel meisjes 11-14 jaar
25-03-2010	17u-19u	dans met meisjes van 11-14 jaar en + 14 jaar
26-03-2010	18u-20u	koken met meisjes +16 jaar
05-05-2010	14u-16u	koken met meisjes 11-14 jaar
12-05-2010	14u-15u30	festival Amnesty met meisjes 11-14 jaar
22-05-2010	17u-18u30	BBQ met meisjes (-11 jaar; 11-14 jaar)
26-05-2010	14u-16u	Quiz met meisjes 11-14 jaar

3. Observaties KIDS Sportkamp Antwerpen – Meisjes (14-19 jaar)

Na een tijdje te hebben meegelopen in beide werkingen en we de begeleiders beter leerden kennen, besloten we mee te gaan op het sportkamp van de meisjes van KIDS A3. De begeleidster van KIDS A2 ging ook hier mee als verantwoordelijke. KIDS A3 is een afzonderlijke, thematische werking van KIDS vzw. Het werden vier dagen weg in de Ardennen, die volledig in het teken stonden van sport en spel. De deelnemers van dit kamp waren een aantal speelsters van de meisjeszaalvoetbalploeg Chase en een

aantal andere meisjes die niet verbonden waren met een werking van KIDS of Chase. In totaal waren we met 20. De leeftijd van de meisjes lag tussen 14 en 19 jaar. Tijdens dit kamp werd er deelgenomen aan alle activiteiten. Na het kamp gingen we nog kijken naar een aantal trainingen en wedstrijden van de meisjes van Chase en woonden we een barbecue bij van KIDS A3. Het overgrote deel van de meisjes van het sportkamp waren Marokkaans of Afrikaans.

Aantal observatiedagen = 6

14-04-2010	10u-...	kampactiviteiten (wandeling, eten, kennismakingspellen)
15-04-2010	10u-...	kampactiviteiten (ontbijt, kajak, eten, swingpaleis, fuif)
16-04-2010	10u-...	kampactiviteiten (ontbijt, sportspellen, lunch, dropping)
17-04-2010	10u-...	kampactiviteiten (ontbijt, wandeling Durbuy, eten, vertrek)
24-04-2010	17u-19u30	BBQ KIDS A3
12-05-2010	19u-21u30	training zaalvoetbal

4. Observaties Jong vzw G1 Gent – Jongens (11-14 jaar) en Jongens (+14 jaar)

Vzw Jong of Jeugdwelzijnswerk Ondersteuningsnetwerk Gent is een particuliere jeugdwelzijnswerking met deelwerkingen in verschillende buurten van Gent. Ze organiseren activiteiten voor kinderen, tieners en jongeren.

In Gent zijn we gestart in een gebiedswerking van Jong vzw waar we zowel jongens als meisjes konden volgen in de tiener- en jongerenwerking. Het bleek dat er voornamelijk jongens kwamen. Het veldwerk werd even stopgezet omdat er problemen waren met een aantal van de jongens en er een tijdlang geen activiteiten of instuif meer werden georganiseerd. Er

werd daarom een tweede werking in Gent gezocht, maar daar werd uiteindelijk toch van afgezien. We stapten nadat de werking weer haar deuren had geopend terug mee aan boord en observeerden nog een aantal malen. Hierdoor werd er minder intensief geobserveerd en gesproken met de jongeren van Gent. De jongens konden tijdens de instuif een film kijken, op de computer spelen, of er werden sportactiviteiten voor hen georganiseerd, zoals bokstrainingen, voetbal of pannatornooien en uitstappen naar sportpleinen. De meeste jongens waren van Turkse of Albanese origine. Ik volgde hen meestal op vrijdagavond.

Aantal observatiedagen = 10

09-03-2010	12u30-14u30	1 ^{ste} afspraak met begeleiders tieners en jongeren
16-03-2010	17u30-19u	instuif/film tieners (11-14jaar)
	19u-21u	instuif/film jongeren (+14 jaar)
24-03-2010	11u-11u30	telefoongesprek werker over strubbelingen
22-04-2010	10u-12u	vergadering jongerenwerkers Gent
30-04-2010	20u-22u	instuif (+14 jaar)
07-05-2010	18u30-21u	instuif (11-14 jaar) en (+14 jaar)
21-05-2010	18u30-21u	instuif (11-14 jaar) en (+14 jaar)
04-06-2010	18u-21u30	instuif (11-14 jaar) en (+14 jaar)
11-06-2010	19u-21u30	instuif (+14 jaar)
16-06-2010	16u30-17u	instuif (11-14 jaar)
	18u-20u30	instuif (+14 jaar)

5. Observaties Werking Br1 Brussel – Jongeren (13-17 jaar)

In een later stadium van het onderzoek werd er gekozen om ook een werking in Brussel op te nemen. Deze buurtwerking heeft een kinder- en jongerenwerking. Wij namen er deel aan de wekelijkse huiswerkbegeleiding op dinsdag- en donderdagavond. In deze jeugdwerking waren we genoodzaakt sneller over te

gaan naar interviews omdat de huiswerkbegeleiding in de zomermaanden stilvielen. Hierdoor hadden we niet de mogelijkheid om een vertrouwensrelatie met de jongeren op te bouwen. We hielpen de jongens en meisjes met hun huistaken en vroegen hen of ze even van hun tijd wilden vrij maken voor een interview.

Aantal observatiedagen = 7

18-05-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
20-05-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
27-05-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
01-06-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
08-06-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
15-06-2010	16u30-18u30	huiswerkbegeleiding
29-06-2010	10u-13u	infodag monitoren kinderwerking (+16 jaar)

VELDWERKLAAG 3: Interviews met jongeren, begeleiders, coördinatoren of interessante mensen

Etnografisch onderzoek is vooral gericht op sociale interactie, waarvan het overgrote deel tussen de antropoloog en andere gekozen individuen. Deze interactie is zowel verbaal als non-verbaal. Naast de observaties werden dan ook verschillende informanten geïnterviewd. De keuze van de personen waar men een interview mee heeft, bepaalt vaak het sociale netwerk dat wordt uitgebouwd (Davies, 2008, pp. 77). Binnen dit onderzoek hebben we eerst een sociaal netwerk uitgebouwd binnen de jongerenwerkingen en hebben deze aangewend om gesprekken te hebben. We vertrokken vanuit de opgebouwde vertrouwensrelatie.

Het afnemen van interviews is de meest wijdverspreide methode om fenomenen te onderzoeken. Wij kozen ervoor om semigestructureerd te werk te gaan. We bespraken de topics die we wilden bespreken en stelden een vragenlijst op. Het was niet de bedoeling om zich strikt te houden aan de volgorde van de vragen, maar het gold meer als een leidraad. Idealiter wilden we dat het interview met de jongeren en professionals als een informeel gesprek zou verlopen, waarbij de jongere of begeleider ruimte werd gegeven voor een eigen inbreng, of wanneer deze onderwerpen wenste aan te kaarten die voor hem of haar van belang waren. Uiteraard is het verloop van een interview sterk afhankelijk van externe factoren. Het gesprek kan wat stroef verlopen door de aanwezigheid van derden, door de ruimte waarin het gesprek verloopt, door de houding van zowel informant als interviewer. Hier moet rekening mee worden gehouden bij het analyseren van de data. De interviews werden telkens opgenomen en volledig uitgeschreven. Dit kwam de analyse en synthese van de antwoorden ten goede.

Jongeren

Er werden een 20-tal jongeren geïnterviewd. Het interview vond plaats in deze fase omdat de jongeren

al meer vertrouwd zijn met de onderzoekers. Uit de analyse van de observaties werden een aantal belangrijke thema's afgeleid. Tijdens een gesprek kunnen we dieper ingaan op deze thema's. Interviews zijn als het ware controlemiddelen om na te gaan of wat we hebben gezien en gehoord ook zo door de jongeren wordt ervaren. Het interview peilt ook meer naar de informatietactieken van de jongeren. Het is belangrijk om te onderstrepen dat de informatiebehoefte werden geanalyseerd via de observaties in de tweede fase en door de jongeren zelf worden aangegeven. Ze worden dus niet door de onderzoekers zelf ingevuld. We wilden in iedere jongerenwerking één of enkele jongeren interviewen. Omdat we langer aanwezig waren in de werkingen in Antwerpen was het iets eenvoudiger om daar jongeren bereid te vinden tot een gesprek. In Brussel en Gent werden er daarom minder jongeren geïnterviewd. Er werd niet geselecteerd op basis van onderwijsgraad of woonplaats. We zagen er enkel op toe dat we zowel jongens als meisjes spraken. Omdat de Marokkaanse gemeenschap oververtegenwoordigd was in de werkingen in Antwerpen, hebben we daarom met meer Marokkaanse jongens en meisjes gesproken. Een meerderheid van de respondenten was 14 tot 16 jaar oud. Dit komt omdat deze leeftijdsgroep frequenter aanwezig was tijdens de instuifmomenten van de jeugdwerkingen. De gesprekken met de jongeren vonden allemaal plaats tijdens de instuifmomenten en dus op neutraal terrein. We kozen er bewust voor om geen afspraken te maken met de jongeren om thuis of elders het interview te doen, maar vroegen hen 'on the spot' of we even apart konden praten. Meestal kregen we een lokaal ter beschikking om het interview af te nemen, zodat we minder werden gestoord door de andere jongens en meisjes die er aanwezig waren. De duur van de gesprekken varieerde van 20 tot 45 min.

INTERVIEWS JONGEREN					
NAAM	LEEFTIJD	GESLACHT	WERKING	AFKOMST	INTERVIEW DATUM
1. Hayed	13	v	KIDS (A2)	Marokkaans	5/05/2010
2. vriendin Hayed	13	v	KIDS (A2)	Marokkaans	5/05/2010
3. Franky	17	m	KIDS (A1)	Belg	5/05/2010
4. Ali	13	m	KIDS (A1)	Marokkaans	12/05/2010
5. Mohammed	14	m	KIDS (A1)	Marokkaans	12/05/2010
6. Drie meisjes	15	v	KIDS Sport (A)	Marokkaans	12/05/2010
7. Meisje A	16	v	KIDS Sport (A)	Marokkaans	12/05/2010

NAAM	LEEFTIJD	GESLACHT	WERKING	AFKOMST	INTERVIEW DATUM
8. Safia en Chaima	15	v	KIDS Sport (A)	Marokkaans	14/05/2010
9. Meisje 1	15	v	(Br 1)	Marokkaans	20/05/2010
10. Abdel	14	m	KIDS (A1)	Marokkaans	26/05/2010
11. Laïla	14	v	KIDS (A2)	Marokkaans	26/05/2010
12. Yasmina	14	v	KIDS (A2)	Marokkaans	26/05/2010
13. Saranda	15	v	(Br1)	?	27/05/2010
14. Yi	15	v	(Br1)	Chinees	1/06/2010
15. Abdel	15	m	KIDS (A1)	Afghaan	2/06/2010
16. Galip	17	m	(G1)	Turks	7/07/2010
17. Diego	18	m	(Br 1)	Afrikaans	8/07/2010
18. Cindy	16	v	(Br 1)	Columbia	8/07/2010

Begeleiders, coördinatoren, professionals

Ook professionals werden bevraagd op basis van de gemaakte observaties. De interviews met de professionals betreffen vooral observaties die we te-

rugkoppelen als aanvullend perspectief bij de data verkregen bij de jongeren. Er wordt gepeild naar de alledaagse praktijken van de jongeren en naar wat voor soort informatie jongeren bij hen komen vragen.

INTERVIEWS VOLWASSENEN/PROFESSIONALS JONGEREN

1. Saskia Schatteman	(Telenet Mechelen, marketeer – 18-05-2010)
2. Stefan Kolgen	(Antwerpen, Stamp media, 08-06-2010)
3. Younes	(Antwerpen, jeugdwereldwerker – 18-06-2010)
4. Ibrahim	(Antwerpen, jeugdwereldwerker – 24-06-2010)
5. Veerle	(Antwerpen, jeugdwereldwerker – 28-06-2010)
6. Leen	(Brussel, jeugdwereldwerker – 08-07-2010)
7. Johanna	(Brussel, jeugdwereldwerker – 24-06-2010)
8. Fatima	(Antwerpen, jeugdwereldwerker – 05-08-2010)
9. Lola	(Gent, jeugdwereldwerker – 06-08-2010)
10. Davy van den Heede	(Gent, bibliothecaris Brugse poort 29-03-2010)

Lezingen

Om een zo volledig mogelijk beeld te hebben over welke onderzoeken in verband met jongeren gebeuren in Vlaanderen woonden we een aantal lezingen bij. Vaak kregen we tips van collega-onderzoekers waar en wanneer er lezingen, conferenties en vormingsdagen werden georganiseerd. We namen ondermeer deel aan:

1. het MO*-debat (02-02-2010) tussen Bléri Lleshi, Willem Schinkel, Nadia Fadil, en Bruno de Lille, met Gie Goris als moderator. Het debat behandelde jongeren, interculturaliteit en identiteit in Brussel
2. Afrikaanse jongeren in Antwerpen (08-02-2010) -

Mwinda Kitoko, het coördinatieteam van Talentendag en CeMis

3. Vormingsdag VIP jeugd (07-05-2010) – o.a. lezing Inez Groen, Generatie Einstein
4. Lezing Fons van Dyck, Het Paleis, Antwerpen, Generatie Y. De nieuwe pragmatici (11-05-2010)

2. Ik staat hier voor de onderzoeker, Annelies Baes

EEN BLIK OP ALLEDAAGSE INTERESSES EN PRAKTIJKEN

5.1 INTERESSES (HET WAT?)

Op basis van de analyses van de observaties van de jongeren in de werkingen krijgen we een zicht op de brede(re) context van het alledaagse handelen van de jongeren wat een tastbaar en concreet beeld van hen geeft. Vanuit de analyses van de observaties komen op een prominente wijze 8 interesseclusters naar voor. Het betreft 'terreinen' die prominent in de observaties naar voor komen en die wijzen naar de bijzondere manier waarop de betrokken jongeren er mee bezig zijn en de betekenis die ze er aan geven en het belang dat ze er aan hechten.

Het betreft de volgende clusters:

- Sport
- GSM en GSM-gebruik
- PC en internetgebruik
- Muziek
- Uiterlijk
- Voeding/eten
- Geld
- TV

Ieder van deze acht clusters zal hieronder geïllustreerd en besproken en verder geduid worden.

5.1.1 SPORT

Voor de betrokken jongeren is sport en zich sportief uiten zeer belangrijk. Voor de meesten onder hen beheerst het een groot gedeelte zo niet het grootste gedeelte van hun vrije tijd. Dit is zeker het geval voor jongens, maar gaat ook op voor meisjes. Er is een uitgesproken interesse voor voetbal en meer specifiek zaalvoetbal. Sport en in het bijzonder voetbal is een dagelijks gespreksonderwerp van de jongeren en er is een duidelijke passieve sportbeleving.

De Marokkaanse jongen en de Afrikaanse jongen eraanast begonnen te praten over voetbal. Over ondermeer Barca en Manchester. De Marokkaanse jongen had het over een speler van Manchester: 'als die tegen jou sjot, dat kan je niet pakken. Als die tegen je rug sjot, is je ruggengraat in twee'. Dave: 'ja, ik weet da wel'. (Verslag 4 A1 06/03/2010)

De meisjes beginnen onderling te praten over voetbal. Farida zei dat Messi een topspeler was. 'Zonder Messi is Barca niks, hé'. Btissam had het over Kaka.

Ik lachte dat ze zo over voetbal aan het praten waren. Nog iemand anders was fan van Ibrahimovic. 'Nee, jongen, dat waren goals van Ibrahimovic'. Aziz en Ibrahim reageerden: 'dat zijn juist mannen op café'. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

Bij de meisjes stellen we soms naast de sportieve interesse ook een extrasportieve interesse vast.

De meisjes gingen aan tafel staan. Het gesprek ging over voetbal. Aicha kijkt graag naar voetbal. Laila zei: 'Anderlecht heeft gisteren verloren'. Ik hoorde iets over Boussoufa. Ik kwam er bij staan en Anissa zei: 'we kijken niet naar Anderlecht voor de voetbal, wij kijken naar Anderlecht voor Boussoufa ☺'. (...) Anissa: 'Ronaldo, dat is zo ne mooie' (...) Anissa: 'die heeft echt mooie benen en als die zo bruin is'. (Verslag 1 A2 12/03/2010)

Sport wordt echter ook zeer duidelijk dagelijks actief beoefend door de betrokken jongeren.

Ik ging even naar buiten, waar een aantal jongens aan het voetballen waren. Ze traptten de bal naar elkaar en deze vloog ook bijna op het dak, dus ik ging terug naar binnen, omdat ik wat schrik had dat de bal mij zou raken. (Verslag 3 G1 07/05/2010)

De jongens zijn hevig aan het trainen. De trainer roept elke jongen bij zich en dan mag die even tegen hem boksen, als sparring partner. De andere jongens doen bokswedstrijdjes tegen elkaar. Ze doen bescherming aan rond hun hoofd. Ze gaan er echt voor. Het gaat er hard aan toe, maar ze worden niet overdreven agressief tegenover elkaar. (Verslag 4 G1 21/05/2010)

Soms stoppen ze even met de ene sport om te kunnen beginnen met de volgende.

Ondertussen kwamen de jongens die buiten aan het voetballen waren naar binnen en gooiden de bal in de kast achter de toog. De bokser ging mee naar boven. Ik vroeg aan Caroline of het nu boksles was en ze knikte, 'ja voor de tieners'. Alle jongens gingen mee naar boven. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

Ook meisjes laten zich duidelijk niet onbetuigd m.b.t. actief sporten.

Veel meisjes klaagden dat ze spierpijn hadden. Er zou vandaag gesport worden. De meisjes lijken er erg naar

uit te kijken. Een aantal hoopt ook dat ze vanavond naar de voetbalmatch kunnen gaan zien van de jongensafdeling (Chase) van hun zaalvoetbalclub. (Verslag 3 SPO 16/04/2010)

Het meisje was precies aan het stretchen op een van de banken. Ik ging er naast staan en ze zei: 'mijn been doe zo zeer'. Ik vroeg: 'heb je gesport misschien?' 'Ja, gisteren. Gelopen, 5 km.' (Verslag 13 A1 31/03/2010)

Sport wordt door de betrokken jongeren met een grote intensiteit beleefd. Ze geven zich vaak 'op leven of dood'.

Op het einde was het wat tumult. Het was 15u25 en het oranje team en het team zonder vestjes was al redelijk lang aan het spelen. Onder meer Dave riep naar Mustafa: 'Mustafa, het is nog 5 min, kom mogen wij nog spelen?!' Mustafa antwoordde: 'dat is niks, ik kan daar niks aan doen'. Hij bedoelde dat ze pas mochten wisselen wanneer een van beide teams een goal maakte. Het gele team begon luid te protesteren, maar Mustafa had er geen oren naar. Youssef zat al op de tribunes. 'We spelen toch niet meer'. Het was 15u28 toen een van de teams een goal maakte. Het gele team vloog op het veld en begon nog te spelen tot 15u30. (Verslag 13 A1 31/03/2010)

Het is dan ook op basis van de 'bezetenheid' van zaalvoetbal van deze (oorspronkelijk uitsluitend Marokkaanse of Turkse) doelgroep dat het jeugdwerk in de Vlaamse steden hier sterk op is gaan inzetten. Vanuit haar interessegericht en vindplaatsgericht werken (op straten en pleinen) pikte het jeugdwerk dit op en creëerde het de kans voor deze jongeren om zich in zaalvoetbalclubs te organiseren om zich op bondsniveau te meten in competitie met anderen. Deze evolutie was voor de betrokken doelgroep ontzettend belangrijk omdat het hun gedrag (zie ook 6.1.2.) kanaliseerde in duidelijke systemen (regels en reglementen beheerd door een scheidsrechter die onafhankelijk beslist over sancties) waarbij ze binnen de vooropgezette krijtlijnen moesten lopen om bezig te kunnen blijven met hun belangrijkste interesse. Wat voor veel van de betrokken jongeren niet lukte op straat of op school, lukte wel bij hun zaalvoetbal: omgaan met gezag en met (on)verdraagzaamheid. Voor een groot aantal onder hen bleek dit de enige weg naar maatschappelijk aanvaardbaar gedrag en dus ook naar maatschappelijke (en economische) mobiliteit. Jeugdwerkers hebben dan ook bijzondere aandacht voor respect, discipline en het invoegen in het systeem.

Ze worden streng in de hand gehouden door Mustafa, die hen voor kleine fouten meteen op het matje roept. Ze hebben er respect voor. Wanneer de training is afgelopen, roept Achmed naar Younes: 'Younes, peace'. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

Mustafa haalt hem uit de groep en duwt hem naar de bank. 'Denk er eens over na'. Hij zet zich op de hoek neer. Mustafa zet zich er naast: 'Ga je serieus trainen?' 'Ik doe dat toch.' 'Je doet niet wat ik vraag.' Hij moet de paaltjes gaan opruimen na de oefening. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

Lopen wordt gezien als strafmaatregel. Franky begint te lopen als hij te laat binnen komt. Ahmed moet lopen omdat hij een bal tegen Morad sjet. Morad moet sprinten omdat hij in de netten hing. Ahmed moet meelopen omdat hij de laatste was bij het spurten. Het is wel zo dat deze strafmaatregel niet in twijfel wordt getrokken of wordt bediscussieerd. Ze lijken te aanvaarden dat dat dé regel is bij fouten en dat deze moet worden uitgevoerd. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

Franky komt iets later toe, weer met zijn vriendin. Deze gaat echter weer onmiddellijk weg en roept hem nog na dat Franky 10 rondjes moet lopen, omdat hij te laat was. Franky kleedt zich om (rode T-shirt, zwarte broek) en begint toertjes te lopen, zonder dat Mustafa hem dit heeft opgedragen. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

De jongens moesten elkaar ook steeds een hand geven na elke match. Indien ze dit niet uit zichzelf deden dan werden ze teruggeroepen, door zowel de sportbegeleiders als door Liesbeth of Lola. Soms deden ze het erg tegen hun zin, omdat ze verloren hadden. Anderen deden het uit zichzelf. (Verslag 2 G1 30/04/2010)

Andere onderzoekers zoals Theeboom e.a. (1994) en recent nog Huyge e.a. (2009) benadrukken ook het belang van sport bij deze jongeren. Terwijl in het verleden vaak gewag werd gemaakt dat de deelname van Islamitische meisjes gering en delicaat is, wordt dit doorheen de observaties in Antwerpse werkingen tegengesproken.

Sport draagt bij tot sociale vaardigheden en omgaan met racisme.

"En eigenlijk leren die jongeren met sport heel veel met conflict omgaan, want daar zijn wij mee bezig en sommigen bewust, sommigen onbewust. Ik ga een voorbeeld

geven, we gaan met een groep jongeren naar Wommelgem spelen. Wommelgem dat is een randgemeente, wit, we waren eigenlijk de enigste bruine ploeg, sorry dat ik het zo stel, maar dat is om het duidelijk te krijgen. (...) ja we komen daar binnen en het eerste wat je dan hoort is 'allé ze gooien hier een camion makakken binnen'. Bon, je kan dan twee dingen doen: er op reageren en beginnen boksen en duwen en trekken, dan is het van 'zie je het weer, het zijn weer de die'. Wij proberen aan ons jongeren te leren en dat lukt niet altijd uiteraard, want jonge gasten die zijn impulsiever, wij kunnen er al meer bij nadenken. Een van ons gasten reageert daarop: 'ja, en de vlieger landt nog, dus er komen er nog'. Bon dat is over, dat conflict is gedaan, dat is gesloten." (Ibrahim, jeugdwereldzinzwerker, Antwerpen)

Wel willen we een belangrijke kanttekening maken bij het benadrukken van sociale effecten (zie ook Spaaij, 2009). Jongeren hebben respect voor trainers en begeleiders die het metier van de sport onder de knie hebben en sport op zich als eerste te verwezenlijken doelstelling nastreven. De sociale effecten zijn zichtbaar maar zijn wel een neveneffect. De kracht van het sociale ligt nu net in het feit dat het een neveneffect is. Een indirecte benadering is dan ook aangewezen ten aanzien van sociale doelstellingen (zie ook Soenen, 2006). Sportactiviteiten organiseren met als eerste doel een sociaal doel zijn dan ook niet zo productief en worden ook snel zo aangevoeld door deze jongeren waardoor ze afhaken. In de werkingen wordt dan ook vooral ingezet op de individuele sporter en zijn balvaardigheid, spelinzicht, enzoverder.

"In de 1^{ste} plaats komen de gasten voor het spelletje zelf. We moeten daar niet flauw over doen, ... men komt niet voor de schone ogen van de medemaat. (...) Maar men komt uiteraard voor dat spel zelf." (Ibrahim, jeugdwereldzinzwerker, Antwerpen)

5.1.2 GSM EN GSM-GEbruIK

In de observaties komen GSM's en GSM-gebruik bijzonder veel en sterk naar voor. Veel jongeren beschikken over een GSM en zijn er voortdurend mee bezig. Vaak houden ze de GSM de hele tijd in de hand. Het is als het ware een verlengstuk van hun lichaam geworden of een kledingstuk.

Hij neemt zijn gsm te voorschijn. Hij ligt nog steeds op de grond. Ik buk mij en zet mij op mijn hurken om met

hem te kunnen praten. Het is een Samsung gsm met touchscreen. 'Ha, heb jij zo een gsm? Ik heb nog een oud ding dat wat kapot is. Ik zou ook eens een nieuwe moeten kopen. Hoeveel kost die van u?' Ali lacht en zegt: '150 euro'. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

De jongen met zijn bril was met zijn gsm bezig als het niet zijn beurt was om te spelen. (Verslag 5 A1 08/03/2010)

Ik ga een stoel halen binnen en zet mij bij de jongens. Ze praten over hun gsm. De ene jongen heeft een zwarte gsm, een Samsung met touchscreen. Ahmed neemt de gsm in zijn hand en zegt: 'van waar heb je dat?' Hij wijst naar het hoesje van de gsm. Er is precies zo een leren klepje opgezet, zodat het scherm is beschermd. 'Dat is van mijn vriendin. Dat is zo een achterklep'. Ahmed: 'dat is beter, dan heb je zo geen krassen'. De andere jongen haalt zijn gsm boven. Het is juist dezelfde, maar dan in het wit. 'Ja, zie naar de mijne, hoeveel krassen al. Ik moet een nieuwe hebben'. (Verslag 10 A1 24/03/2010)

De andere meisjes kwamen kijken naar de gsm en vonden het ook een supermooie. Een van de meisjes van de H ploeg had dezelfde met een roze hoesje. (Verslag 11 A2 26/05/2010)

Toen we gingen slapen was Kaoutar nog een hele tijd met haar gsm spelletjes aan het spelen. Ik hoorde haar tokkelen op haar gsm. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

Scene waar Bart Simpson naakt op zijn skateboard rijdt. 'Subiet ga je zijn ballen zien'. Er is wat gelach, men lijkt niet echt aandachtig te kijken naar de film. Heel veel jongens zijn met hun gsm bezig. Ik zie de lichten van de gsm's in het donker. De jongen naast me in de zetel is ook met zijn gsm aan het spelen. (Verslag 1 G1 16/03/2010)

Haar gsm ging een aantal keren af (berichtjes) en ze hield hem in haar hand terwijl ze aan het leren was. (Verslag 2 Br1 27/05/2010)

De andere meisjes van de groep zijn regelmatig met hun gsm bezig. (Verslag 4 Br1 08/06/2010)

De betrokken jongeren gebruiken hun GSM opmerkelijk veel meer om sms'jes te versturen dan om te bellen.

Ylias zat op de tribune met de andere jongen. Ze waren met hun gsm bezig. Ylias riep naar Dave: 'hé Bosschjes, mag ik uw gsm? Ik wil een bericht sturen'. Dave liep

naar de kant waar hij zijn gsm had gelegd en ging deze brengen aan Ylias. (Verslag 13 A1 31/03/2010)

Onderzoeker vraagt of deze kinderen over een GSM beschikken. Allemaal zegt Younes. Ze gebruiken het vooral voor te sms'en. (Verslag 1 LO 24/02/2010)

Ze zetten zich in de zetels. Dave begon meteen met zijn gsm te prullen en berichten te sturen. De andere jongens keken naar David op TV, dat nog steeds opstond. (Verslag 5 A1 08/03/2010)

Vaak hebben ze ook geen belwaarde meer.

Ze begon over haar vriendje te vertellen dat hij haar miste. Maar ze had geen belwaarde meer, dus kon ze hem niet bellen. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

De meisjes zoeken een vakantiejob. (...) Anneke: 'ja, maar je moet zeker eerst eens bellen voor je gaat'. Aicha: 'Ik heb dat altijd in de schoonmaak gedaan. Maar je moet goed op tijd beginnen zoeken. Dus niet 2 dagen op voorhand bellen, eh'. Anissa: 'Ik kan niet bellen, ik heb geen belwaarde'. Iedereen lacht ☺. Aicha: 'dat is een goei. Dat is een typisch Marokkaans antwoord'. Anissa: 'ja, maar het is waar, gisteren nog wel, maar vandaag niet meer'. (Verslag 1 A2 12/03/2010)

Nog meer en frequenter wordt de GSM gebruikt voor nog andere doelstellingen dan sms'en of bellen: muziek beluisteren, foto's opslaan en bekijken, filmpjes maken en tonen, adressen opslaan, ...

De jongen zoekt in zijn gsm en toont me dan een foto van zijn vriendin. 'Ja, dat is een mooi meisje, hé'. Ahmed wil ook kijken en hij geeft zijn gsm door. 'Wat is die haar nummer? ☺. Ik zal het aan mijn vrouw voorleggen ☺'. Ik: 'ja, die zal meteen akkoord gaan ☺'. De jongen toont nog een foto waarop hij zijn vriendin een kus geeft. Ahmed reageert: 'oh, hij doet lief, kusje geven ☺'. (Verslag 10 A1 24/03/2010)

(...) en ze leerde mij hoe er werd gedanst op Turkse muziek. Ze vonden het grappig dat ik mee deed. Een-tje filmde het met haar roze Samsung gsm. (Verslag 10 A2 22/05/2010)

Btissam had me nog eens gevraagd de foto's door te sturen en had haar Hotmail adres in mijn gsm gezet. Ik had haar eerst gezegd dat ze het moest opschrijven

en me geven, maar ze zei meteen: 'Of in je gsm zetten'. Later op de dag deden nog 2 andere meisjes dat ook. Ze wisten waar ze dat moesten opslaan. Fatima legde het mij nog eens uit, hoe ik de berichtjes moest terug vinden in mijn gsm ☺ en dat ik het zeker niet mocht vergeten. (Verslag 4 A3 17/04/2010)

We vertrokken. Het was zeer stil. De meisjes hadden bijna allemaal oortjes mee en staken die in hun gsm/mp3. Hayet zei: 'niet tegen mij praten, want ik hoor toch niets'. Soumia was haar foto's aan het bekijken op haar gsm en riep soms eens naar Hayet dat ze van haar een foto had. Hayet vroeg aan haar om die door te sturen. Soumia zei dan: 'zet je bluetooth aan'. Hayet: 'die staat aan'. Ze vroeg erna: 'hé, wie ben jij? Ben jij Nokia 5420?' Hayet: 'ja, dat ben ik'. Ze keek naar haar gsm en zei: 'ben jij konijntje?' Soumia: 'ja natuurlijk ben ik dat konijntje'. Door middel van bluetooth konden ze foto's uitwisselen. Ze hadden ook bijna allemaal een gsm met touchscreen. Ik was bijna de enige met nog een middel-eeuws model, bleek. Al zei Fatima wel eens tegen mij 'dat is een goeie gsm', toen ze haar Hotmail in mijn gsm aan het zetten was. (Verslag 4 A3 17/04/2010)

Hij zette muziek op zijn gsm op (...) en hij zei 'dat is mijn lievelingszanger'. Ik vroeg hem wie dat was. Hij zei: 'Sean Paul'. Ik: 'ha, ja die ken ik'. (Verslag 7 A1 10/03/2010)

Ondermeer Franky en Mohammed luisteren naar muziek op hun gsm. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

Bij een volgend spel moesten we de titel en de uitvoerder van verschillende liedjes kunnen raden en opschrijven. Bij een liedje zei Fatima dat dat in de playlist stond van haar gsm. Ze wou het nakijken. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

GSM's worden vaak doorgegeven, tijdelijk ter beschikking gesteld of in bewaring gegeven, en uitgewisseld.

Nigel komt even later naar buiten, 'geef mijn gsm' (tegen zijn broer). 'Ik heb ook nog een gsm van iemand anders'. 'Ha, ja die komt wel, geef maar aan mij' en hij begint met de gsm te spelen en te bekijken, berichtjes te lezen. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

Ik merkte op dat de meeste jongens allemaal wel een dure en schone gsm lijken te hebben. 'Ja, dat is waar. Die zijn daar ook mee bezig. Maar ze geven die ook door aan elkaar. Want die kleine, Ajob die had eens elke week een andere gsm en ik zag dat. En ik heb hem

toch eens gevraagd: 'zeg jij hebt altijd een nieuwe gsm'. 'Nee, nee we geven die door in de klas.' 'Ha, daarom heb jij elke week een andere'. (Verslag 5 A1 08/03/2010)

Hij had twee gsm's vast. Ik vroeg hem waarom hij er twee had. Hij zei: 'dat is van die Marokkaan daar'(en wees naar buiten). (Verslag 7 A1 10/03/2010)

Regelmatig is de GSM ook aanleiding tot conflict. Niet in het minst omdat het een snel en makkelijk te stelen voorwerp is.

Mohammed en verschillende anderen waren naast mij met hun gsm bezig. Het ging erover dat een van de jongens tegen Mohammed zei dat hij de gsm van Milan, die in de goal stond had willen rippen. Mohammed reageerde wat verontwaardigd: 'dacht die dat ik zijn gsm ging rippen?! Ik had die gsm gevonden en ik vroeg 'is die van u?' en 'ik ging die teruggeven'. Hij riep naar Milan in de goal: 'hé Milan, dacht jij dat ik uw gsm ging rippen?' Milan keek naar hem en knikte. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

Maar ook 'oneigenlijk gebruik' kan aanleiding zijn tot conflict. Zo wordt een GSM een werpprojectiel en wordt GSM-gebruik bewust gehanteerd als storend element tijdens een filmvoorstelling.

De kleine jongen van de kringloopwinkel kwam binnen en zei tegen Bart dat er twee oudere jongens met een gsm aan het gooien waren. 'Ze hebben de simkaart eruit gehaald'. 'Wie? Ylias en Ali?' 'Ja'. 'Ik kom direct eens kijken'. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

Een van de jongens zet muziek aan op zijn gsm. We horen dan ook een liedje, en bepaalde jongens vragen zich af van waar dat dat komt, ook de begeleiders. Sieben: 'Eh, van wie is die gsm?! Zet dat af!' Er wordt een aantal keer gevraagd om dat weg te doen. Sonja: 'zet dat af of hij is van mij, hé'. Ook Lola weet nu van waar het ongeveer komt en gaat ervoor staan. Ze wil hem afnemen. Ook de rest moet zijn gsm afzetten. (Verslag 1 G1 16/03/2010)

Een GSM-toestel is zoiets als een bril, een extensie van het lichaam. Het toestel vormt een soort van assemblage met het lichaam van de jongeren waarbij ze één nieuw geheel vormen. Het GSM-toestel kent erg verschillende gebruiken en codes. De codes die de fabrikant er heeft in verwerkt worden niet altijd opgevolgd. De jongeren gebruiken het toestel op verschillende manieren.

5.1.3 PC EN INTERNET

Uit de analyse van de observaties blijkt dat bij de betrokken jongeren PC- en internetgebruik veelvuldig voorkomt. Het is onderdeel van hun dagelijks leven en komt als prominente interessecluster naar voor. De jeugdwerkzinswerkingen waar de observaties werden uitgevoerd beschikken alle over PC's met internetverbinding voor gebruik door de jongeren. Maar de jongeren beschikken ook thuis over een computer.

Veel van de betrokken jongeren gebruiken actief Netlog en Facebook. Vanuit de analyse van de observaties blijkt dat Facebook vooral wordt gebruikt door de oudere jongeren en om te communiceren met familieleden in het land van herkomst. Sommigen hebben elkaar leren kennen via Netlog of Facebook.

Eens vertrokken begint de broer van Franky te vertellen over een meisje: 'hé, ik heb gisteren een meisje leren kennen op MSN, allé Netlog. Die laat echt alles zien, haar kut, haar tetten...' 'Hé, het is al goed' (Mustafa). (Verslag 3 A1 03/03/2010)

Ik praat nadien even met het meisje. Ik: 'Is het de eerste keer dat je komt kijken?' Ze zegt: 'ja'. 'En je bent een vriendin van Franky?' 'Ja'. 'Hoe kennen jullie elkaar?' Ze maakt een beweging alsof ze typt en zegt: 'via Netlog' (Verslag 13 A1 31/03/2010)

Maité was ook binnen gekomen. Zij en de rosse jongen liepen ook naar de pc's. Ze zaten op de Netlogpagina van Maité. Ze ontdekte dat de rosse jongen haar Netlog had veranderd. Hij had haar gegevens veranderd en had in de plaats van haar woonplaats 'la ville de neuf mille' gezet. Hij veranderde het wel meteen, eerst in Antwerpen, waarop ze 'neeeee' riep en erna weer in Gent. Ik vroeg hem hoe hij zomaar op haar Netlogaccount kon. Maité antwoordde dat ze hem had gevraagd iets voor haar te doen. Ze bekeek erna zelf haar pagina en zag dat er weer een aantal mensen vriend wilden worden. Er stond een foto tussen van een gespierde jongen in ontbloot bovenlichaam, ze klikte deze meteen aan. De rosse jongen gaf er commentaar op. (...) Ze klikte wat verder op de jongen zijn pagina en stootte op een foto van een hevig kussend koppel. 'Nee, dat gaat niet' zei ze en ze klikte op 'afmelden' en ging weg. (Verslag 6 G1 11/06/2010)

Er werd ook gesproken over Facebook door een aantal oudere meisjes. Ze zeiden tegen Aicha dat dat leuk was, dat je weer contact hebt met de mensen. Aicha zei dat

ze ook Facebook heeft en de meisjes vroegen haar wat haar naam was, zodat ze haar konden toevoegen. (Verslag 1 A3 14/04/2010)

De betrokken jongeren gebruiken regelmatig Google om iets op te zoeken. Uit de observaties en uit bemerkingen van de begeleiders blijkt echter dat ze vaak niet goed weten hoe ze iets moeten opzoeken.

Hij legt me uit dat door zijn gebroken arm hij niet mee kan sporten en hij moet van de turnleraar een werk schrijven over een sport. Hij heeft voetbal gekozen en is 'football' aan het opzoeken via Google. Hij zegt dat het hem eigenlijk niet lukt en hij vraagt of ik hem kan helpen. Ik zeg dat hij misschien eens geschiedenis van voetbal moet intypen en het dan eens moet bekijken. Ik laat hem doen, maar hij print meteen de eerste site af die hij vindt. (Verslag 1 Br1 18/05/2010)

Er zat ook een Marokkaans uitziend meisje op de pc, ze was iets aan het opzoeken. Ik zag dat ze bezig was op Google translation. Ze was tekst aan het invoeren, waardoor deze werd vertaald. Erna zette ze het in een word document (copy paste) en drukte ze het af. (Verslag 4 Br1 08/06/2010)

Ze zei dat ze wel moeite hebben met het zoeken van info op internet. Ze weten wel wat Google is, maar ze vullen vaak hele zinnen in en dan bereiken ze niets of het verkeerde. Dat moeten ze nog leren, hoe ze dat moeten doen. (Verslag 1 Br1 18/05/2010)

Wat ze allemaal juist spontaan opzoeken via Google tijdens hun vrijetijdsbeleving valt niet altijd goed te observeren. Jongeren willen dit soms expliciet niet gezien weten.

Ik zag nu dat er wel een aantal tieners waren, maar niet zoveel. Een aantal (3) zaten achter de pc's. Ze waren dingen aan het opzoeken via Google. Het leken afbeeldingen. Ze leken wat te gniffelen. Ik ging wat dichterbij kijken en ik had de indruk dat ze zich wat betrappt voelden. De jongen klikte een gebouw aan in de reeks foto's, maar ik dacht dat hij dat maar aanklikte omdat ik er naast was komen staan. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

Google wordt vaak ook gebruikt om iets dat voor de betrokkene reeds gekend is te kunnen tonen aan anderen.

Hij typt iets in van algemene dagwerken Gent en dan de

naam van zijn baas. Ik vraag hem wat hij wil doen. Hij zegt dat hij mij zijn stage wil tonen. Maar hij vindt het niet. Hij voert de verkeerde zoektermen in. Ik vraag hem of hij de naam van het bedrijf niet kent? En of hij weet waar het is? Dan kan hij misschien de naam en straat ingeven. Hij doet het maar weet waarschijnlijk niet de juiste naam en straat. Ik vraag hem of hij de site al eerder heeft gevonden en hij zegt: 'ja'. Hij blijft even proberen. De oudere jongen, Ozgur komt er bij en hij zegt: 'eh, mijn stageplaats'. Ozgur duwt hem wat opzij en zegt: 'kom'. Hij typt iets in op Google en komt meteen bij het bedrijf dat we zoeken. (...) De jongen toont me nadien wat hij doet als stage. Hij toont ook de foto's en zegt dat hij daar ook al heeft gestaan. Ozgur kijkt ook toe en zegt dat hij blijkbaar al eens in die straat is geweest. (Verslag 3 G1 07/05/2010)

PC en internet worden ook veelvuldig gebruikt voor het beluisteren van muziek en het bekijken van filmpjes (vooral via YouTube), en voor het spelen van spelletjes.

De jongen ernaast was spelletjes aan het spelen en had daarvoor ook een liedje opgezocht. Hij vroeg aan de jongen van de film hoe Yes'er werd geschreven. De andere jongen typte al yes in en hielp de rest met zoeken. Ik zag hem op 'Yes uit elkaar' drukken en nadien kwam hij uit bij een zanger Yes'er³. Ik kende het niet. Maar hij had het opgezet terwijl hij een spelletje aan het spelen was, want hij was het aan het meezingen met zijn koptelefoon op (hij speelde spelletjes op www.funnygames.be). Het was een soort packman spel dat hij aan het spelen was. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Er zaten nog een aantal tieners (-14 jaar) binnen. Ze zaten op de pc. Er zat een jongen die op zijn MSN zat, maar toen ik er kwam bij staan, zette hij alles af en ging weg. Ik ging even weg, maar ging even later naast andere jongens aan de pc staan en een van de jongens was spelletjes aan het spelen op www.spele.be. De andere jongen wou ook op de pc, maar de pc crashte altijd en bleef dan steken, waardoor hij niet meer kon spelen. De jongen die met spelletjes bezig was zei tegen de andere: 'hé, zet uw MSN eens op'. (Verslag 3 G1 07/05/2010)

Anissa was naar het nieuwe filmpje van Lady Gaga en Beyonce aan het kijken op YouTube. Ik zei: 'ha is dat het nieuwe filmpje van Lady Gaga? Daar is veel rond te doen, hé?' Anissa: 'ja'. Laila: 'veel bloot in'. Lady Gaga danste rond in haar bh en string. Anissa: 'en dan is het nog ne string ook'. Ze lachte wat. Het meisje achter Anissa zei: 'die is echt lelijk daar. Echt zo anders. Ik vond da nog een

mooie'. Beyonce kwam in beeld en Anissa zei: 'oh lelijk haar. Maar dat is wel een mooie'. (Verslag 4 A2 19/03/2010)

Bij de jongens genieten vooral filmpjes met een sensationeel of gewelddadig karakter de voorkeur. Soms vindt men zelfs de realiteit van achter de eigen hoek in de wijk terug op het World Wide web.

Hij begon te vertellen en vroeg aan ons (vooral aan Caroline) of we het hadden gelezen van die baby die rookte. We wisten van niets. Maité reageerde: 'ha, ja die baby die rookt, ja'. Hij wou het ons meteen tonen en liep naar de pc's. Hij zette een pc aan, maar deze werkte niet en hij zette dan een andere pc aan. Hij klikte door naar de website van Het Laatste Nieuws (hij wist goed dat de website www.hln.be was). Hij scrolde naar beneden naar de site, maar hij vond het niet. Hij zei: 'alle dat stond hier gisteren op'. Ik zei hem dat hij het misschien eens kon intypen van boven. Caroline zei ook: 'ha, van gisteren' (waarmee ze bedoelde dat op de site het belangrijkste nieuws van deze dag staat). Hij ging naar de zoekfunctie en vroeg wat hij er dan moest in typen. Caroline en ik zeiden iets van 'baby + roken'. Hij klikte en zocht even, maar het bleek de eerste link te zijn. Het was een zeer vreemd beeld om een kind van 2 jaar te zien roken als een volwassene. We schrokken er allemaal van en ook Onur vond het niet kunnen. Het kind bleek 40 sigaretten per dag te roken. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

Er werd nadien nog door een groep mensen een filmpje bekeken van vechtende jongens. Alle jongens wisten wie dat waren. Het ging tussen een Marokkaanse jongen (dacht ik) en een zwarte jongen. De zwarte jongen klopte de andere tot bloedens toe en probeerde hem nadien te wurgen. Ze werden dan door de andere jongens uit elkaar gehaald. De jongen van de film zei dat de jongen die op de grond lag een Tsjetsjeen was en dat die normaal gezien wel sterk zijn. Liesbeth kwam voorbij en ik zei haar dat er hier erge gevechten werden getoond. Ze zei: 'ha ja dat gevecht op Zuid'. Het was dus iets lokaals in Gent. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Zeer vaak worden door de betrokken jongeren de hierboven beschreven gebruiksvormen gecombineerd en schakelt men in één sessie voor de computer van het een naar het ander door.

Hij ging bij de pc's zitten en typte www.facebook.com in, maar bedacht zich dan en zei dat hij niet op Facebook

ging gaan. Hij controleerde dan zijn e-mails van school op smartschool. (...) Hij keek erna op Netlog en ik zei dat ik nu wel benieuwd was, of hij daar foto's of zo opzette. Hij ging er op en toonde mij een aantal foto's. Ik vroeg hem wie dat was op die foto's. Hij zei dat dat zijn vriendin was. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

De 4 pc's waren bemand. Ze gingen allemaal op hun MSN. De ene spoorde de andere aan om zijn MSN op te zetten 'dan kunnen we praten met elkaar'. Ze probeerden ook via de koptelefoon met elkaar te spreken, want er was een microfoontje aan. Eerst leek het niet te lukken. (...) Toen ik erna terugkwam, zeiden 2 jongens dat ze wel met elkaar konden praten, dat ze elkaar verstonden. Ze riepen Liesbeth en Lola om het hen te tonen. Netlog en ook Facebook werd opgezet. Ook een Albanese jongen zat er en hij was constant met 2 meisjes aan het praten op MSN. Veel werd er niet gezegd, maar hij zette er vaak smiley's op. Hij klikte het ook vrij snel terug toe, zodat ik nooit echt goed kon zien wat er werd gezegd. Ik ging eens naast Onur staan en hij had zijn lijst met MSN vrienden voor zich. Ik zei dat hij veel vrienden had. Hij zei me: 'allemaal online en niemand zegt iets tegen mij' (...) Ze bekeken ook filmpjes op YouTube of zochten muziekgroepen op. Ik zag dat ze een liedje opzetten van 'The Opposites - licht uit'. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Terwijl de computer een belangrijk alledaags object is, vertoeven deze jongeren nog vaak buitenshuis en is hiermee bezig zijn iets dat zich afspeelt tussendoor in de jeugdwelzijnswerking of in de resturen thuis. De betrokken jongeren in dit onderzoek hoeven niet zoals aangegeven wordt in media-onderzoek (d'Haenens, e.a., 2007) buitenshuis op zoek te gaan naar een computer. Vaak hebben ze zelfs meerdere laptops in huis. Ook stelt het onderzoek van d'Haenens (2007) dat jongeren uit etnische minderheden meer doelgericht de computer gebruiken om informatie te zoeken over religie, kunst en cultuur uit het land van herkomst. Facebook is alvast bij de betrokken oudere jongeren van belang in het contact met familieleden in het land van herkomst. Toch lijken de meeste hier betrokken jongeren net als jongeren in de meerderheidsgroepen vooral geïnteresseerd te zijn in entertainment.

5.1.4 MUZIEK

Muziek is voor de betrokken jongeren zeer belangrijk. Zowel voor jongens als voor meisjes is het een wezenlijk onderdeel van hun dagelijks leven. Ook in de jeugd-welzijnswerking mag dit duidelijk niet ontbreken.

Ondertussen had Loubna ook de muziek opgezet. Ze bracht elke week haar muziekinstallatie mee en zette muziek op. Het klonk Arabisch. (Verslag 7 A2 26/03/2010)

Muziek wordt op alle momenten beluisterd via oortjes van GSM of MP3.

Op de bank zit een meisje met hoofddoek. Ze is een vriendin van Franky merken we omdat ze op een gegeven moment de zaal verlaat en hem aanspreekt. Ze is constant bezig met gsm en mp3. Na een uurtje roept ze tegen Franky dat ze naar huis gaat. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

We stappen op de tram. Een aantal meisjes, onder wie Sara gaan helemaal naar achter op de tram. De rest zet zich bij Aicha. Ze steken oortjes in. (Verslag 2 NO 17/03/2010)

Voor de betrokken jongens is muziek vooral iets om te beluisteren (via GSM of MP3) of om te bekijken en beluisteren (YouTube en TV). Als er al eens een jongen hardop meezingt wekt dit verbazing.

Er passeerden op tv verschillende liedjes die de jongens kenden. Op een gegeven moment was er een liedje van de Black Eyed Peas. De Marokkaanse jongen gaf commentaar: 'die maken altijd iets van de toekomst, nooit van het verleden'. (...) Een volgend liedje was 'I can transform' van Chris Brown. De Marokkaanse jongen begon spontaan mee te rappen. Eerst heel stilletjes, maar Mustafa (begeleider) keek naar hem met verwondering. Hij keek dan naar mij en trok zijn ogen op (hij wou mij duidelijk maken 'die kent dat'). Hij bleef verder rappen en werd telkens wat roder en roder, maar bleef toch verder mee zingen, terwijl hij glimlachte. Eens het rapstuk voorbij stopte hij. Er volgde nog een liedje van opnieuw de Black Eyed Peas 'meet me halfway'. Dave: 'ei, dat is geen goed! Verzet da'. Mustafa (begeleider): 'hoe dat is geen goed? Dat is toch een goed lieke?' Dave knikte nee. (Verslag 4 A1 06/03/2010)

De tv werd opgezet en er werd wat gezapt, maar uiteindelijk zette men de tv op het muziekkanaal, het stond vrij luid. Liesbeth ging het eens stiller zetten. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Bij de betrokken meisjes geeft het beluisteren van muziek, in de geobserveerde contexten, vaak aanleiding tot dansen of meezingen. Dit is vaak een groepsgebeuren.

Toen ik terug kwam was Btissam aan het zingen. Ze had gezegd dat ze goed en graag zong en was het aan het bewijzen. Ze zong een liedje van MJ. Aicha zei dat als zij zou mee hebben gedaan met move like Michael Jackson, ze zeker zou genomineerd zijn. Een van de andere meisjes zette de muzikspeler aan. Er klonk muziek uit, o.a. Will Smith 'eow, switch'. Btissam sprong meteen recht en begon te dansen. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

De kleine meisjes zetten Turkse muziek op en begonnen te dansen. Ik keek toe en eentje zei: 'kom meedoen'. Ik zette mij tussen hen en ze leerde mij hoe er werd gedanst op Turkse muziek. Ze vonden het grappig dat ik mee deed. (Verslag 10 A2 22/05/2010)

De meisjes bleven zingen, zelfs erg luid. Btissam gaf de toon aan. Zij bepaalde door voor te zingen welke liedjes er werden gezongen. Het waren eerst Marokkaans/Arabische liedjes, met veel geklap, ritmisch en met gegil. (...) De rit werd verder gezet en alle televisietunes en kinderprogramma's kwamen aan bod, K3: Mega Mindy, Samson, Bob de bouwman, kabouter Plop, en ook liedjes van Marco Borsato, Eddy Wally, 'ik heb een boot' (gebroeders KO), ... Btissam zong ook even 'Always' van Whitney Houston en iets van Titanic, Céline Dion. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

Fatima zette muziek op, want zij zat vooraan met Kaoutar. Het was iets Arabisch-Marokkaans. De meisjes achteraan begonnen meteen mee te dansen, met de armen te zwaaien en te bewegen. Rabiya zei tegen Jamilah: 'allé Jamilah, jij danst toch ook graag'. Bij het volgende liedje gooide ze alle remmen los. Het was een westers liedje (Inna - Deja vu). Ze zwaaide met haar haar en deed het zelfs los om er mee te kunnen zwaaien. Ze ging er volledig voor. De andere meisjes juichten haar aan. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

5.1.5 UITERLIJK

De betrokken jongeren vinden hun uiterlijk (hoe ze eruit zien, wat ze aan hebben, ...) belangrijk en schenken daar de nodige aandacht aan. Zowel jongens als meisjes vinden dat belangrijk en proberen modieus gekleed te zijn.

De betrokken jongens willen er cool en stoer uitzien.

De jongen droeg een bril en had een zwarte leren vest aan en een jeansbroek. Hij droeg schoenen van

Lacoste. Zijn haar was wat naar achter gekamd met gel. Niet veel later ging hij weg, omdat zijn vriend hem riep. Wat later kwam hij weer naast mij staan en zijn vriend, die een gele trui droeg zette zich naast Mike. Maar dat duurde niet lang. Er was nog een derde jongen bij die een gouden Armani bril droeg (geen zonnebril). (Verslag 2 A1 27/02/2010)

Het zijn grotere en struisere jongens. De ene draagt een zwarte bril (Ray Ban), een grijze joggingbroek, een zwarte cardigan en een wit T-shirt met gekleurde (fuchsia/groen) tekening. De andere jongen is nog groter, draagt een erg laaghangende en smalle jeans broek (deze hangt wel heel erg laag. Ik zie zijn grijze ondergoed als hij zich bukt), een geruit rood hemd en een zwarte cardigan. Hij draagt blauwe pantoffels met veters (zoals nu in de mode). (Verslag 5 A1 08/03/2010)

De betrokken meisjes willen er dan weer chique en mooi uitzien.

Veel van de meisjes dragen, ondanks het erg warme weer, zwarte panty's, collants onder hun rokje met ballerina's. Een van de meisjes heeft zilveren pumps aan met een klein hakje. (Verslag 10 A2 22/05/2010)

De meisjes die meegaan, vliegen naar boven en beginnen hun haar te stylen en iets anders aan te doen. Ik zet mij in de zetel met Rabiyah en Jamilah. De meisjes komen weer naar beneden en het is meteen duidelijk wie er meegaat. Ze zijn allemaal chic gekleed, geschminkt en hun haar ligt mooi in de plooi. Rabiyah zegt: 'amaai allemaal zo chic'. Farida: 'zo zijn wij in het dagelijkse leven hoor'. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

De meisjes zijn altijd zeer hip en trendy gekleed. Een aantal draagt make-up (Verslag 3 Br1 01/06/2010)

De meisjes die ik heb gesproken en zie, zijn goed op de hoogte van mode en accessoires. Ze zijn altijd netjes verzorgd, hoewel een aantal tijdens het interview zeiden dat ze er niet zo mee bezig zijn, zie je toch dat ze dat belangrijk vinden. Er is geen enkel meisje dat slonzig naar daar komt. Ook handtassen, zakken zijn aangepast. De meesten hebben geen rugzak, maar een elegante schoudertas. (Verslag 3 Br1 01/06/2010)

Bijzondere aandacht gaat uit naar hun kapsel en hoe hun haar ligt. Dit zowel bij jongens als meisjes.

Ze vertelde tegen Lola dat er een aantal jongens naar de soiree gingen gaan en dan kwamen ze allemaal toe met hun hemdje en hun haar naar achteren gekamd met gel (ze lachte). (...) Maar uiteindelijk zijn ze naar de Q-party geweest in Gentbrugge. (Verslag 1 G1 09/03/2010)

Ondertussen waren er nog jongens binnen gekomen. Deze leken mij ouder dan 16 jaar te zijn. Een van hen had een raar kapsel. Opzij was het kortgeschoren, maar bovenop was het lang en stond het naar omhoog (geen punkkapsel); hij droeg een witte broek en een zwarte vest. De andere jongen was in het zwart gekleed. (Verslag 2 G1 30/04/2010)

Jamilah kwam er bij en begon hevig te dansen op r&b. De zekering sprong, omdat er zoveel meisjes hun haar aan het drogen en stylen waren. Aicha had al verscheidene keren geroepen dat ze moesten stoppen. Ze was de was aan het insteken met Fatima en het licht viel weer uit. Ze vroeg aan mij om tegen de meisjes te gaan zeggen te stoppen met haar drogen. Ik ging naar boven en enkel Safia was haar haar aan het stijlen. Ik kwam de kamer in en Rabijah heette me welkom: 'ha welkom'. Ik lachte. Samira kwam ook zeggen dat Safia moest stoppen, maar ze zei dat ze nog verder ging doen: 'ik laat mijn haar niet zo ze'. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

Er wordt door de betrokken jongeren ook regelmatig commentaar op uiterlijk en kledij gegeven, zowel op dat van anderen als op dat van henzelf.

Mohammed en Ali zitten naast elkaar. Ali ligt met zijn benen op tafel. Mohammed wijst hem erop dat zijn broek kort is en dat we zijn kousen zien. Hij trekt wat aan zijn broekspijp. Hij lacht ermee. Ali reageert er niet echt op en trekt zijn broek zelf ook wat goed. (Verslag 9 A1 17/03/2010)

Anissa was naar het nieuwe filmpje van Lady Gaga en Beyonce aan het kijken op YouTube. Ik zei: 'ha is dat het nieuwe filmpje van Lady Gaga? Daar is veel rond te doen, hé?' Anissa: 'ja'. Laila: 'veel bloot in'. Lady Gaga danste rond in haar bh en string. Anissa: 'en dan is het nog ne string ook'. Ze lachte wat. Het meisje achter Anissa zei: 'die is echt lelijk daar. Echt zo anders. Ik vond da nog een mooie'. Beyonce kwam in beeld en Anissa zei: 'oh lelijk haar. Maar dat is wel een mooie'. (Verslag 4 A2 19/03/2010)

Cynthia staat recht en gaat even haar handen wassen. Wanneer ze terug komt zeg ze tegen het meisje naast

haar in het Frans dat ze wou dat ze zo een benen had als haar. Deze zegt dat ze ook dikke benen heeft. 'Tu es trop belle'. Ze neemt haar spiegelkje en doet wat make-up op. (Verslag 5 Br1 15/06/2010)

Zoals antropologe Wulff (1995a) in de jaren negentig reeds aantoonde bij interetnisch samengestelde groepjes van tienermeisjes in het Zuiden van Londen vormen de hier betrokken meisjes ook hun jongerenstijl via consumptie van kledij, schoenen, cosmetica en muziek. Consumptie wordt hier niet enkel bekeken vanuit een macroperspectief maar ook en vooral vanuit een microperspectief. Consumptie wordt hierbij bestudeerd vanuit het gebruik ervan voor processen van identiteitsvorming. De meisjes stellen hun publieke en fysieke voorkomen samen door kleren, juwelen, haarstijlen en make-up. Ze gebruikten mascara, oogschaduw, lippenstift, nagellak en eau de toilette, die zij in hun slaapkamer bewaarden, maar net zo goed mee hadden in hun handtassen. De jeugdstijlen van de meisjes zijn verbonden met de media door muziek in het bijzonder. Dit is volgens Wulff het bewijs van hoe microculturen gevormd worden via indirecte communicatie. De media zijn verbonden met de meisjes door hun lichamen. Ze gebruikten hun lichamen door te luisteren naar muziek, kochten blaadjes, keken naar tv (Wulff, 1995a).

Ook jeugdwerkzorgwerkers worden vaak beoordeeld op hun uiterlijk door de jongeren.

"Ja de jongeren hier vinden dat ook raar dat ik bijvoorbeeld niet geschminkt kom werken, (...) allé soms doe ik dat dan wel, dat is zo niet iets waar ik zo mee bezig ben, maar soms doe ik wel een beetje mascara aan en dan valt hun dat ook direct op. Dat zijn diegenen die dat ook direct zien van 'ha ge hebt mascara aan', 'dat is mooi hé, dat staat u, ge moet dat meer doen". (Leen, Jeugdwerkzorgwerker Brussel)

"Ja als ze nieuwe kleren hebben ja, over de mode en (...) wat heb je nu aan? Ook tegenover mij. (...) ja. Das wel speciaal zo een broek, het is gelijk een zak. En zo van die toestanden zeggen ze over mijn kledij. (...) aan mijn haar (heeft dreadlocks) daar durven ze dan bijna niet aan komen aan mijn haar. Maar sommigen vinden dat wel chic, maar ze vinden dat verschrikkelijk. Ze zouden dat nooit zelf doen. Maar mijn vorige collega die ik vervang die had dat ook, (...). Ze zijn dat wel al gewend ondertussen. (Lola, Jeugdwerkzorgwerker, Gent)

5.1.6 VOEDING/ETEN

Terwijl hierboven het lichamenlijk voorkomen van belang is stellen we ook vast dat lichamenlijk plezier bij deze jongeren ook innerlijk is, namelijk door te eten. Een minder evidente en misschien minder verwachte interessecluster die bij de betrokken jongeren naar voor komt betreft voeding en eten. De betrokken jongeren zijn veel bezig met voeding gaande van snacks tot chips en snoep.

De jongens komen binnen. Ze gaan frieten en hamburgers maken. (Verslag 1 A2 12/03/2010)

Younes roept hem en steekt de wafel en het blikje fruitsap in de lucht. Hij komt meteen aangelopen. De broer zegt: 'hup weer eten'. De jongen neemt het gretig aan en begint meteen het sapje open te prutsen en te drinken. Hij loopt er mee rond en hangt wat in de touwen vanachter. (Verslag 10 A1 24/03/2010)

Een aantal kinderen komt ook met de hotdogs uit de keuken en sommigen hebben ook popcorn vast. Ze kunnen daar ook chips, snoep en drank kopen. (Verslag 1 G1 16/03/2010)

We liepen richting tramingang. We wachten op de meisjes. Aicha werd wat zenuwachtig, want ze was verantwoordelijk en als ze iets wilden drinken dan konden ze dat in het winkeltje op de hoek daar toch doen. Een ander meisje wou ook iets drinken en ging snel naar dat winkeltje. Ze kwam terug met 2 flesjes cola van Everyday (merk van de Colruyt) en snoep. Ze stak het in de grote zak die we mee hadden. (Verslag 2 A2 17/03/2010)

Het gebeurt regelmatig dat bij een maaltijd grote hoeveelheden op het bord worden geschept. Dikwijls met als gevolg dat de laatsten niets meer hebben.

Farida vroeg: 'mogen wij beginnen, want al dat eten staat hier voor mij'. Ze mochten beginnen eten. Iedereen moest wat krijgen, maar de laatsten aan tafel hadden wel geen komkommer meer en andere dingen. Rabiyah en Rachida waren malcontent daar over. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

De betrokken jongeren kopen grote hoeveelheden tussendoortjes (chips, snoep, ...) en delen dit dan.

Mohammed was in de Lidl ijsjes gaan halen. Hij kwam met de doos binnen en had zelf 2 ijsjes, die hij aan

elkaar had geplakt en aan het opeten was. Hij gaf er meteen één aan zijn broer. Hij had er nog eentje over en Ali en Abdel wilden dit ijsje. Mohammed zei dat ze zelf maar moesten beslissen wie het kreeg. Ali zei: 'laat hem dat maar pakken' en hij wees naar Abdel. (Verslag 7 A1 10/03/2010)

De mannen kwamen toe met hun frieten en zette zich voor de tv aan de salontafel. Bart zei: 'als je frieten wil, pak maar, hé. Er zijn er genoeg. Dat is hier zo, dat je gewoon mag pakken. Ik heb dat ook moeten leren'. Hij vroeg erna aan Mike of die ook wat frieten wou. Mike twijfelde even, maar zei: 'nee'. De oudere jongen vroeg ook aan mij of ik een stuk van zijn fishburger wou. (Verslag 7 A1 10/03/2010)

Deze gewoonte (die een wat ongeschreven regel lijkt, zeker bij de jongeren van Marokkaanse herkomst) wordt soms bewust doorbroken om te pesten. Er wordt dan zeer zichtbaar met sommigen niet gedeeld of het delen pakt verkeerd uit voor de deler.

Ze hadden ook Snickers. Ze showden er mee naar ons, die niets hadden. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

Franky was binnengekomen en was wat aan het brommen. 'Ik neem 's chips mee' hij trok de stoel waarop ik leunde weg en ging er op zitten. Ik vroeg: 'Hoe is het?' 'Slecht!' 'Awel hoe komt het?' 'Ik had s chips mee en die eten dat op als honden' 'Je had chips mee en ze hebben het allemaal opgegeten?' 'Ja'. (Verslag 11 A1 27/03/2010)

Het is uit de observaties duidelijk dat vooral de meisjes zeer behendig zijn in het bereiden van voedsel.

Toen ik terugkwam naar boven, waren de meisjes al groenten aan het snijden en al brochettes en kefta's aan het maken. Rachida was kefta's aan het maken. Ik stelde voor om haar even te helpen. Ik vroeg haar of ik het goed deed en ze gaf me aanwijzingen wat ik moest doen. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

De meisjes waren druk in de weer met snijden van groenten en klaarmaken van vlees. Ze moesten brochettes maken en kruiden, zelf kippenbouten maken. Elk meisje wist wel wat ze moest doen. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

Ook de jongens lijken veel te weten over de kwaliteit van de voeding en vinden dit erg belangrijk.

"Ja een stuk heeft dat met geloof te maken m.b.t. vlees en zo, maar ze zijn even goed kritisch op de kwaliteit van de voeding, ook al zijn dat jongens, die weten dat wel wat kwaliteit is en hoe het er moet uitzien en welke dat de goeie komkommerkes zijn, allé... ook al gaat dat daar maar over, hé, maar... en die weten waar ge de beste kwaliteit van groenten kunt krijgen, in welke winkel. Ik bedoel... als ge aan een witte denkt, een 16, 17 jarige die zou daar nul de botten van weten. (...) De jongens hier kunnen niet koken, maar die weten wel van waar ze kunnen winkelen. (...) op verschillende vlakken die zijn daar heel erg mee bezig. Doe eens een barbecue, die gaan zich moeien hoor. Waar dat je de tomaten koopt. Het vlees vind ik nu nog een beetje normaal dat ze daar wat kritisch over zijn (...) maar ja tomaten en brood en dit en dat. Het zijn dezelfde discussies zoals over spelregels en zo. En onder elkaar 'nee die bakker is den beste, nee daar is het goedkoper', (...) ja over waar dat er tomaten kunnen gekocht worden (lacht) en dat kan blijven duren". (Veerle, Jeugdwereldzinnswerker, Antwerpen)

Snackbars van etnische ondernemers, maar ook broodjeszaken en fastfoodrestaurants als Quick zijn bij de betrokken jongeren populaire bestemmingen.

We stoppen bij het jeugdhuis. Mike zegt tegen Franky: 'ik wil nog naar de paki'. Franky: 'hoeveel geld heb je?' Mike: 'nog 2... 3 euro'. Franky: 'kom dan gaan we nog snel naar de paki'. Ze lopen weg zonder goeden-dag te zeggen. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

De jongens die waren binnen gekomen gingen aan een van de tafeltjes zitten. Ze hadden eten mee, durum of zoiets. (Verslag 6 G1 11/06/2010)

Sommigen uiten verregaande wensen m.b.t. hun tussendoortje.

We bestelden allemaal een ijsje. Opeens stond er gigantisch veel volk achter ons. Sommige meisjes waren kieskeurig en wilden een half bolletje dit en een half bolletje dat. Bijna iedereen nam extra nootjes. Aicha durfde het zelfs te vragen (na haar half bolletje choco en speculaas) of het mogelijk was de helft nootjes en de helft snoepjes. (Verslag 4 A3 17/04/2010)

5.1.7. GELD

Geld is voor de betrokken jongeren geen onbelangrijk item. Het komt regelmatig in de observaties naar voor, meestal in zijn omgekeerde vorm namelijk het gebrek eraan. Zo klagen de betrokken jongeren bijvoorbeeld regelmatig over het gegeven dat ze geen belwaarde meer hebben. Dure (of duurdere) GSM's, coole auto's en chique kleren zijn in hoofdzaak de goederen die ze (zouden) aanschaffen indien ze de financiële middelen (zouden) hebben.

M.b.t. deze interessecluster komt vooral het zoeken naar en hebben van een vakantiejob sterk naar voor. De betrokken jeugdwelzijnswerkingen spelen hier dan ook op in door informatie hierover aan te reiken en door de betrokken jongeren te ondersteunen in hun zoektocht.

De vrouw van Zomer van Antwerpen komt binnen. Het is een donkere vrouw, jong nog met rode jas. Ze vraagt of het stoort. Het gaat over jobstudenten. Dus de meisjes zijn meteen geïnteresseerd. Aicha zegt dat ze zich maar aan tafel moeten zetten en dat wij ondertussen wel de afwas zullen doen, want anders geraken ze niet meer op tijd thuis. Nassira moet immers om half 9 thuis zijn. Aicha zegt me dat het wel goed is dat dat over jobstudenten gaat, ze kunnen er misschien baat bij hebben. Na het gesprek gaan de meisjes naar huis. (Verslag 1 A1 12/03/2010)

De meisjes zoeken een vakantiejob. Anissa vraagt aan Isabel: 'werken jullie met jobstudenten?' Isabel: 'vooral in de zomervakantie. Of met vrijwilligers. Die krijgen een vergoeding. Voor 2 of 3 uur werken krijgen die 12€'. Nassira: 'overall waar wij gaan hebben ze geen werk voor ons'. Anneke: 'en wanneer willen jullie werken?' Anissa: 'in de paasvakantie en de zomervakantie'. Aicha: 'en in de schoonmaak?' Anissa knikt, maar zegt dat ze daar ook niets hadden, toch niet in de buurt. (Verslag 1 A1 12/03/2010)

Lola deed haar pc uit en nam haar spullen. Het was iets voor 19u. Er lag ook een affiche over vakantie-werk. Ik vroeg haar erna. Ze zei dat ze dat deden voor de gasten, omdat die vaak niet weten hoe ze aan vakantiewerk moeten geraken. Er komt iemand van buitenaf, maar ze wist niet juist wie. Ik zei haar dat ik ook al had gemerkt dat jongeren dat vaak niet weten. Ze vroeg me de affiches mee te nemen naar beneden om op te hangen, want ze had haar handen al vol. (Verslag 4 G1 21/05/2010)

Ze vraagt aan de meisjes hun e-mailadres om de gegevens van de vrouw van vorige week door te sturen i.v.m. een vakantiejob voor de Zomer van Antwerpen. 'In de brief staat wat ze moeten doorsturen. Het is hun cv en een sollicitatiebrief', legt Aicha uit. Anissa vraagt: 'wat is dat, een cv?' Ik zeg: 'dat is zo een blad met je gegevens erop en je opleiding, je lagere school, je middelbaar en als je al werkervaring hebt, zet je dat daar ook op'. Anissa: 'ha, maar dat heb ik niet. Ik heb nog geen vakantiejob gedaan'. Aicha: 'en stage?' Anissa: 'ja, dat wel'. Aicha: 'ja dat zet je er ook op, hé'. Ik zeg: 'ja je zet daar ook stage op. Je moet echt alles erop zetten wat je al gedaan hebt. En je hobby's enzo'. Aicha legt het ook nog eens uit en zoekt het op op Google. Ze typt www.google.be in en Nassira zegt: 'je typt www.google.be, terwijl je dat er gewoon kan naast typen' (in de balk bovenaan staat zo een hokje Google) ☺. We bekijken een voorbeeld cv op internet. (Verslag 4 A2 19/03/2010)

5.1.8. TV

Voor de betrokken jongeren in de geobserveerde contexten komt TV als achtste interessegebied naar voor uit de observaties. Het is minder prominent en sterk aanwezig dan de meeste andere interesseclusters en vormt eerder een soort van achtergrond waartegen andere zaken zich afspelen.

Het is een vrij kleine ruimte met pingpongtafel, biljart, zetels met kleine tv, kicker. Bij het binnenkomen zitten Younes en Mustafa in de zetel met Franky. Mustafa zegt: 'zet u erbij'. Ze kijken (is een groot woord, tv is meer soort van constant achtergrondgegeven) naar Wallace en Gromit. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

Er zijn ook sterke linken met 2 andere interesseclusters: sport en muziek. De TV wordt door de betrokken jongeren in de geobserveerde contexten gebruikt om naar sportwedstrijden en voetbal in het bijzonder te kijken, en om naar muziekclips te kijken op de daartoe gespecialiseerde zenders.

De tv stond aan en de broer van Franky zei op een moment: 'dat is Lady Gaga', waarop Mustafa antwoordde: 'is dat Lady Gaga?'. Op tv raakte Lady Gaga haar borsten aan, waarop Mustafa grijnzend zei: 'ha ja het is Lady Gaga!'. Het broertje van Franky was voortdurend de tv in de gaten aan het houden en zong wel eens mee. (Verslag 2 A1 27/02/2010)

Uit wat de betrokken jongeren zeggen, kunnen we afleiden dat ze in andere contexten (vermoedelijk vooral thuis) duidelijk ook andere Tv-programma's kijken. Populaire series op Vlaamse publieke en commerciële zenders zijn door hen gekend.

5.1.9. HET WAT?

Terwijl thema's zoals sport en media niet weg te denken zijn bij alle jongeren kunnen we vaststellen dat bij de hier betrokken jongeren de nadruk niet enkel op het uiterlijke lichaamsplezier ligt maar ook op het innerlijke lichaamsplezier. Dit valt vooral op in werkingen waar jongeren met Marokko als herkomstland vertoeven. We zien ook dat de jongeren van andere etnische groepen dit Marokkaans 'lichaam' aanvaarden en ook voedingsinteresses tentoonspreiden. Materiële zaken nastreven is voor de betrokken jongeren van belang terwijl marketeers zoals Fons van Dyck vandaag de dag stellen (uit lezing Fons van Dyck) dat middenklasse jongeren vooral immateriële waarden van belang vinden.

In al het voorgaande zijn verschillen maar ook nog tal van gelijkenissen te vinden met andere jongeren die behoren tot de meerderheid. In het tweede deel dat vooral handelt over hun omgangsvormen zijn er veel minder gelijkenissen. Het grote verschil ligt dan ook in 'het hoe'. Het zijn dan ook de interactiewijzen (Soenen, 1999) van de betrokken jongeren die hen karakteriseren als een aparte doelgroep en hen ook moeilijk grijpbaar maken voor pedagogische interventies in het algemeen. Dit tweede deel is een typisch resultaat van een antropologische benadering. Deze benadering is gericht op culturele en alledaagse praktijken van jongeren (Wulff, 1995b; Bucholtz, 2002; Soenen, 1998; 1999). Etnografisch onderzoek maakt net dit soort processen zichtbaar en tastbaar.

5.2 MANIER VAN HANDELEN EN COMMUNICEREN (HET HOE?)

Naast de acht interesseclusters blijkt uit de analyse van de observaties eveneens dat de betrokken jongeren een duidelijk kenmerkende manier van handelen en communiceren hebben. Deze manier van handelen en communiceren vormt een ruimer kader waarbinnen ze omgaan met elkaar, met hun omgeving en met de hierboven beschreven interesseclusters. Deze

manier van handelen en communiceren refereert aan codes die zeer belangrijk zijn om mee in ogenschouw te nemen om tot juist begrip en juiste interpretaties te komen. Inzicht in deze manier van handelen en communiceren is ook van wezenlijk belang voor een succesvolle omgang met de betrokken jongeren.

Vanuit de analyse van de observaties komen met betrekking tot manier van handelen en communiceren vier clusters prominent naar voor.

Het betreft:

- Manier van praten
- Drang om te winnen
- Conflict
- Etniciteitbeleving

Ieder van deze vier clusters zal hieronder geïllustreerd en besproken en verder geduid worden.

5.2.1. MANIER VAN PRATEN

Globaal genomen gaan de meeste elementen met betrekking tot de manier van praten op voor zowel de betrokken jongens als voor de betrokken meisjes. Op een aantal punten zijn er echter zeer duidelijke en grote verschillen. Die zullen hieronder dan ook geduid en beschreven worden.

Verder kan er met betrekking tot de elementen die samen de manier van praten van de betrokken jongeren uitmaken, onderscheid gemaakt worden tussen kenmerkende elementen van de inhoud en kenmerkende elementen van de manier waarop ze die brengen.

○ Inhoud

Zowel jongens als meisjes vertonen regelmatig stoere praat.

Franky was niet meer te stoppen en vertelde nog dat zijn vader het niet zou dulden mocht hij drugs nemen: 'als je dat gebruikt, kan je meteen je bovenste tanden gaan bestellen'. Hij gaf er mee aan dat zijn vader hem een goed pak rammel zou verkopen. Ahmed zei: 'je vader zegt dat alleen maar omdat hij het goed met je meent'. 'Ja, mijn vader slaagt je zo neer, hé. Die heeft full body contact gedaan, hé (tegen mij), dat je alles mag doen, hé met je blote vuisten. Dave had eens gezegd tegen hem dat hij hem mocht raken. Hij wou eerst niet, want hij had tegen Dave gezegd dat hij hem

ging neerhalen, maar Dave zei toch dat hij het moest doen. En dan deed mijn vader zo, hij draaide zich met zijn knie zo in zijn zij. Dave bleef echt zo (scheef met handen in de zij van de pijn) staan.' Tijdens het vertellen bleef hij rechtstaan of hij zette zich zoals ik tegen de tafel. (Verlag 6 A1 09/03/2010)

Hij vroeg: 'hoe laat is het'. Ik: 'het is bijna 19u'. Franky: 'oei, mijn moeder gaat denken dat ik die medicijnen in Marokko gaan halen ben'. Ik: 'voor wie zijn die medicijnen?' Franky: 'voor mijn broer, Dave, die heeft gisteren op training iets voor gehad'. Ik: 'ha oei en is het erg?' Franky: 'hij heeft zijn kruisbanden gescheurd'. Ahmed zegt tegen Franky: 'ja, Franky, ik vind de juiste papieren niet. Younes komt morgen terug, ik zal het hem vragen. Kom er nog eens voor langs dan'. Franky: 'ja dat is goed'. Ik: 'ja, kruisbanden dan zal hij wel even out zijn, dat is toch 6 weken normaal, hé'. Ahmed: 'ja, zes weken'. Franky: 'als ik mijn kruisbanden had gescheurd, kwam ik na 3 dagen al weer trainen'. Ik: 'ja, dat zal niet gaan, ze'. Franky: 'ik kan dat wel. Toen mijn knie daar gebroken was dan ben ik na een paar dagen al terug gaan trainen'. (...) Franky: 'ik zit daar allemaal niet mee in'. Hij vertrok naar huis. (Verlag 6 A1 09/03/2010)

Een jongen zegt tegen een andere als die aan de biljarttafel komt staan: 'hé ken je dit spel?' 'Ja, vingers breken met de ballen'. (Verlag 9 A1 17/03/2010)

Bij de betrokken jongeren alluderen de jongens zeer regelmatig en zeer expliciet op seksualiteit en zaken die daaraan gerelateerd zijn.

We vertrekken met het busje en Rachid komt nog de sporthal buiten en de parking opgelopen. 'Hé, we zijn ne neger vergeten!' (zegt één van de jongens in het busje). Mustafa rijdt door en Rachid begint naar het busje te lopen. De andere jongens lachen. Hij stopt wel en zegt 'allee, zet u van achter'. Eens vertrokken begint de broer van Franky te vertellen over een meisje: 'hé, ik heb gisteren een meisje leren kennen op MSN, allé Netlog. Die laat echt alles zien, haar kut, haar tetten...'. 'Hé, het is al goed'(Mustafa). (Verlag 3 A1 03/03/2010)

Jean Paul heeft een muts aan. Hij leunt op tafel en Rachid neemt zijn muts af en steekt deze tussen zijn benen. Samir: 'ee, die steekt da tussen zijn ballen'. Jean Paul: 'eeiii. Rachid: 'ah, Jean Paul, Jean Paul'.

Jean Paul: 'nu gaat da stinken'. Hij pakt zijn muts terug en roept: 'eeii'. (Verlag 8 A1 13/03/2010)

De 2 spelers scoren wat goals. De zwarte jongen zegt: '6-0 is onder tafel kruipen, hé'. De andere jongen zegt dan: '11-0 is pijpen, hé'. (Verlag 11 A1 27/03/2010)

Ylias riep erna naar Dave: 'hé Bosscjies, wat is dat seks hier?' Dave antwoordde: 'dat is voor 's avonds af te trekken ☺'. Ylias riep nog eens: 'waar staat uw seks?' Dave: 'ik heb da ni'. Ylias begon nog maar weer eens te kreunen. (Verlag 13 A1 31/03/2010)

De film heet Zombieland. Sieben zegt dat het een beetje een komedie is. De jongens lijken de film vrij aandachtig te volgen, in vergelijking met het lawaai bij de vorige film. Er wordt tijdens de film wat commentaar gegeven over de film: 'daar gaat een zombie in zitten, ge gaat da zien'. Bij het zien van wapens in de koffer wordt er gejuicht. Er verschijnt een meisje. Er zit een soort liefdesverhaal in de film. 'Gaan ze nu seks hebben?' (Verlag 1 G1 16/03/2010)

Bij de betrokken meisjes komt dit alluderen op seksualiteit niet of veel minder voor. Het kent echter wel een tegenhanger. De betrokken meisjes alluderen zeer regelmatig en zeer expliciet op verliefdheid en het uiterlijk van de jongens.

Er kwamen jongens binnen. Een van de jongens zei: 'dag meisjes' en deed dan de deur dicht. De meisjes lachten. Anissa zei tegen Anneke: 'vind je dat gene mooie?' Anneke: 'nee, ik vind dat gene mooie'. Nassira: 'zij heeft daar een boon voor'. Anissa: 'nee das niet waar... een beetje misschien ☺'. Iedereen lacht. (Verlag 1 A2 12/03/2010)

Anissa zegt: 'als het Stef Wouters is dan kijken er meer mensen ☺'. Nassira: 'die Turk...'. Anissa: 'nee, Stef Wouters... van VTM'. Ik: 'ha is dat waar? ☺' Ze zegt erna: 'Stef Wouters... waar is de camera? Ha daar ☺' 'Ze zeiden dat dat ook zo is als het dat blondje was, het nieuws met Danny Verstraeten ☺'. (Verlag 4 A2 19/03/2010)

Het ene meisje keek naar haar vriendin toen Ozgur weg was en trok grote ogen. Ze zei: 'heb je gezien wie er hier is?' en ze begon te lachen. Ze zei nadien ook eens: 'ik ga eens kijken wie er is' en ze ging eens piepen door het ronde venster van de deur. Haar vriendin leek er niet zo op te letten en deed verder met het

maken van de smoothies. Later toen er al een aantal meisjes naar boven waren gegaan met de smoothies en zij nog aan het afwassen was, zei ze weer wie er was. Anneke reageerde: 'ha ja dat is je vriendje zeker?' Ze schudde haar hoofd. Anneke zei: 'hoe, je had toch een vriendje, hé?' Ze knikte na een aarzeling ja, maar zei dat het niet die was. (Verslag 8 A2 05/05/2010)

Toen Aicha weer even haar draad kwijt was zei het meisje: 'verliefd! O, die is echt verliefd ☺' Aicha: 'dat ook...'. (Verslag 3 A2 18/03/2010)

Bij de betrokken meisjes op iets oudere leeftijd zijn verliefdheid en jongens nog altijd een gespreksonderwerp maar is de toon minder lacherig en wordt het thema serieuzer benaderd.

Vervolgens ging het over jongens. Dat haar moeder zelfs niet verdraagt dat ze sms'en krijgt van jongens. Dan pakt ze haar gsm af voor lange tijd. Rabijah zei dat ze dat vroeger ook had en dat ze alle jongensnamen verving door meisjesnamen ☺ en dat ze over mooie jongens sprak als 'die is koosjer', een codetaal onder vriendinnen. Haar moeder wou dat ook niet. Ze zei dat ze nog maar enkel platonische relaties had gehad. En dat ze zorgde dat ze vertrouwen won bij haar moeder door gewoon deftig weg te gaan. Ze stelde voor dat ze niet meteen tegen haar moeder zei dat ze een jongen graag had of dat ze daarmee een relatie wil, maar dat ze soms eens over een jongen moet spreken, maar niet in termen van een relatie. (Verslag 4 A3 17/04/2010)

Ze vertelde ook van haar ex vriend. Ze vroeg ook aan mij of ik een vriend had. Ik zei: 'ja ik heb een vriend'. 'Ha een vriend, maar geen lief?' 'Jawel een lief'. Ze zei: 'mijn lief heet Gino'. Ik zei dat mijn vriend Bart heet. Ze vertelde nog dat ze had gevochten om haar lief, en dat haar ex zo erg was. Die wou alleen maar seks. Nu had ze een Belgische vriend. Ze had al slechte ervaringen gehad met Marokkaanse jongens. Ik vroeg haar of ze dat thuis mocht. Ze zei van wel, maar ze wisten het eigenlijk wel niet dat ze een vriend had. (Verslag 1 A3 14/04/2010)

○ Manier waarop/vorm

De betrokken jongeren vertonen een directe stijl.

De jongens waren meteen heel los en sociaal. Ali kwam naast me staan en vroeg van waar ik was. Ik antwoordde: 'van Leuven', waarop hij vroeg wat ik

kwam doen. Ik zei dat ik met hen een tijdje wou rondhangen. 'Mag dat?' 'Jaja, tuurlijk'. En hij zette zich naast me neer. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

De betrokken jongeren zijn in hun manier van praten en reageren zeer ad rem en sluw. Vaak wordt dit bewust gehanteerd om gelijk te krijgen, om grappig te zijn of om weerstand te tonen t.a.v. gezagsfiguren (zie ook Soenen, 1999). Dit leidt tot een manier van met elkaar omgaan waarbij inhoud minder belangrijk wordt dan vorm en verbaal winnen (zie ook verder). Dit maakt dat gesprekken vaak oppervlakkig blijven.

Mohammed en een aantal anderen beginnen wat te duwen en te trekken. Ze zitten vooraan op de tribune. De scheidsrechter staat voor hen en zegt: 'hier niet vechten, hé of ik leg de match stil. Supporteren moet je doen'. Mohammed begint meteen te juichen. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

De begeleiders beginnen op te ruimen. Eén van de oudere jongens gaat naar de kassa. Inez: 'zeg jij wilt toch begeleider worden, dan moet je het voorbeeld geven'. Hij: 'ik geef een voorbeeld, het slechte voorbeeld ☺'. De oudere jongens gaan toch ook naar buiten. De deur gaat toe. (Verslag 1 G1 16/03/2010)

De jongen geloofde dit niet. Hij wou dat ik mijn pas toonde. Liesbeth zei nog: 'die komt van Brussel, of wat was het?' Ik zei dat ik van Leuven was. De jongen bleef herhalen dat ik mijn pas moest laten zien: 'kom, je pas'. Ik: 'waarom geloof je mij nu niet?' Hij reageerde: 'mensen geloven ook niet dat ik 16 ben, dus ik geloof je ook niet zonder pas'. Liesbeth moest er mee lachen. (Verslag 2 G1 30/04/2010)

Ook jeugdwelzijnswerkers stellen dat de jongeren zeer ad rem zijn maar dat diepgaande gesprekken moeilijk blijven. Er zijn bovendien ook verschillen in praten tussen Marokkanen en Belgen.

"Ons gasten zijn eigenlijk aan de ene kant wel heel mondig, maar aan de andere kant missen ze toch wel de nodige tact of de nodige kennis, de manier hoe dat je met iemand omgaat en praat. Men is heel mondig maar op het moment dat je op een serieuze manier met hen begint te praten, merk ik wel dat die wel wat dichtslaan. Men is sterk op hun veld, men is mondig in de zin van... ja op hun domein. Ze kunnen eigenlijk iemand onder tafel klappen maar het moment dat je ze

individueel man op man of vrouw op vrouw of man op vrouw of... van allé zeg het nu eens, dan slagen die tilt, dan slagen die dicht. Dat persoonlijk contact tussen twee mensen, bij jonge gasten zit dat eigenlijk niet zo simpel en ik denk dat een sms dat wel makkelijker maakt voor hen. Ik merk dat bij volwassenen ook waar ik mee werk, als die kwaad zijn of allé er moet iets van hun hart... maar dit merk ik eigenlijk meer bij Belgische collega's dan bij Marokkaanse collega's, omdat Marokkaanse collega's die vliegen dan nogal rapper uit en erna is dat gedaan en bij Belgische collega's hebben die dan meer de neiging om een gepeperde mail te schrijven. En dan lees je dat. En wij hebben dan meer de reactie van 'dju ik ga hem bellen. Hé, hoe zit da nu met diene mail?' Ja maar nee... je ziet dat mensen meer op papier hun gedacht durven zetten dan dat ze dat eigenlijk durven zeggen. Daar zit dan wel meer het verschil tussen de twee gemeenschappen vind ik." (Ibrahim, Jeugdwelzijnswerker, Antwerpen)

Bij de betrokken meisjes komen we in de observaties vaker diepgaandere gesprekken tegen dan bij de betrokken jongens.

Saida en Imane praten onderweg over de dood van haar vriend. Ik hoorde haar zeggen dat ze lang samen waren. Ik begreep niet meteen waar het over ging. Ze zat van achter en de muziek stond redelijk luid. Ze zei dat ze het er wel heel moeilijk mee had en dat ze heel veel had geweend en dat ze enkel zelf dood wou op dat moment. (Verslag 4 A3 17/04/2010)

Begeleiders geven aan dat de betrokken jongens ook wel tot diepgaandere gesprekken komen maar dat daar vaak een specifiekere context voor vereist is.

Younes zegt ook dat ze net op kamp zijn geweest en dat dan erg interessant is omdat ze jongeren van erg verschillende etnische herkomst mee hebben (Afghanen, Marokkanen, Polen, ...). Hij zegt dat ze dan diepgaandere gesprekken hadden over hun herkomst. (Afspraak 1 A1 16/02/2010)

Bij de betrokken meisjes is het vanuit de analyse van de observaties een opvallend gegeven dat hun praten vaak gepaard gaat met (overdreven) lachen, gibberen en gillen. Dit zeker wanneer ze in (kleine) groepjes samen zijn.

We oefenen nog verder andere dansjes in, die de meisjes schijnbaar ook allemaal al kennen, want ze

kunnen meteen meedoen met Aicha als ze die voor doet. Ze lachen veel. Natalie valt wel eens op de grond van het lachen. (Verslag 3 NO 18/03/2010)

Een aantal meisjes, waaronder Natalie zeiden dat ze dat wel konden door er een kussen in te steken. Een aantal meisjes geloofden haar niet en ze zouden het bewijzen. Ze vlogen naar de kussens en begonnen de zak open te prutsen. Er werd wat gegild en gelachen. Het lukte hen. (Verslag 8 A1 05/05/2010)

Om iets voor 1u kwamen de meisjes terug van het ziekenhuis. Farida haar vinger was gebroken en ze lag in het gips en Samira kwam ook met krukken binnen. Haar been lag ook in het gips, haar enkel was zwaar verstuikt. Ze begonnen te vertellen dat het ziekenhuis juist een fabriek was en dat ze hadden gelachen. De andere mensen keken hen dan vragend aan of ze wel echt ziek waren. Ze vertelde dat Rachida en Soumia altijd moesten vertalen wat er werd gezegd en dat Samira eigenlijk niet wou dat haar been in het gips werd gegoten. Ze vertelde ook dat Soumia moest vertellen wat er met Samira was gebeurd. Ze vertelde dat ze wou zeggen dat ze in een put was blijven steken, maar ze kon niet meer op het Franse woord voor put komen. Ze zei dus: 'elle est tombe dans une put.' Ik begreep meteen wat ze dan eigenlijk had gezegd en moest er mee lachen. Soumia zei dat de verpleegster haar meteen corrigeerde en zei: 'euhm un trou?' Rachida zei ook tegen mij dat ze zo beschaamd was; dat de meisjes zo aan het lachen waren in het ziekenhuis en de buurvrouw leek zich ook wat te schamen voor hen. (Verslag 3 A3 16/04/2010)

In hun praten maken de betrokken jongeren regelmatig vergelijkingen met elementen uit populaire Tv-programma's. Ze communiceren regelmatig via beelden (zie ook Hewitt, 1989).

Ik hoorde twee meisjes praten. Eén ervan zei dat ze elke dag ruzie had met haar broer. En ze zei dat als ze trouwt, hij 13 jaar is. Ik vroeg hoe oud haar broer was. Ze zei: '6 jaar'. Het andere meisje antwoordde dat ze dan al binnen 7 jaar zou trouwen. Ja ze zou haar een goede man vinden, een ingenieur of zo die ze dan meteen met woorden kan klein krijgen: 'zoals Carmen en Xavier hé, sjoeke. En suske, ha nee dat is Frank en Simone'. (Verslag 1 A3 14/04/2010)

Safia zei dat ze vond dat Fatima op crazy frog leek. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

De betrokken jongeren maken in hun praten met elkaar veelvuldig gebruik van scheldwoorden en van sociaal niet wenselijk taalgebruik. De betekenis daarvan is echter niet per definitie kwetsend. Het lijkt eerder een 'normaal' of eerder een 'genormaliseerd' onderdeel van hun onderlinge manier van communiceren (zie ook Soenen, 1999).

Wanneer hij dit zegt(...) is dat wanneer de laatkomers binnenkomen en een speler roept: 'hé negers!' Younes zegt dat ze dat frequent zeggen tegen elkaar maar dat een buitenstaander dat niet moet wagen te vertellen. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

Ik wil doorgaan, maar Mustafa staat ook op het punt te vertrekken. Younes zegt dat hij al mag vertrekken, dat hij de rest wel zal meepakken. We vertrekken. Mohammed en nog een andere jongen gaan mee. Ik zet mij vooraan. Mike en Franky zijn op de tram aan het wachten. Mustafa doet een teken dat ze mee mogen. Ze springen in de camionette. Franky stapt in en zegt: 'schuif op jannetten'. Mustafa: 'zeg, wil je terug uitstappen misschien?' Franky leunt naar Mustafa toe: 'rij eens wat sneller! Hier zitten toch geen Belgen'. Hij kijkt dan naar mij: 'niet verkeerd oppakken'. Ik keek eens geveinsd boos en zeg: 'hela, oppassen, hé'. Hij doet alsof hij tegen Mustafa fluistert: 'hier zitten geen Belgen, alleen makakken'. Mustafa: 'wat ben jij dan?!'. Franky: 'hela, wat denk je? Wil jij een boks? Kom rij wat harder, je rijdt 40'. Mustafa 'dat is hier snel genoeg'. Franky: 'kom, sexy jongen' en hij doet alsof hij Mustafa een kus wil geven. Mustafa: 'blijf van me af'. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

Hij liep ook eens langs en zei: 'negers, negers, negers. Volgende keer toch niet zoveel negers meer. Zie hoeveel!' Ik hoorde hem ook vaak out of the blue 'seks, seks, seks' roepen en kreunen. Hij liep eens langs mij en ik vroeg hem: 'ben jij hulptrainer vandaag misschien?' 'Ik geef commentaar' en hij lachte eens. (Verslag 13 A1 31/03/2010)

Ook de betrokken meisjes laten zich wat dit betreft niet onbetuigd.

Het viel mij op dat de meeste meisjes heel luchtig waren gekleed. Eentje had een klein tasje mee met kersen op en was niet zo sportief gekleed. Ik hoorde een meisje 'hoer' zeggen tegen het grote meisje. Ze reageerde met: 'sletje'. (Verslag 2 NO 17/03/2010)

We stoppen iets verder. Aicha wil daar de uitleg doen voor het spel. Er zijn nog 3 meisjes achter en Aicha roept hen. Laila, het grote meisje roept: 'kom, sletje, trutje en drolleke ☺' Aicha: 'zeg' 'ja wat, ik ben hoer, volgens hen'. (Verslag 2 A1 17/03/2010)

De betrokken jongeren refereren in hun praten regelmatig (en vaak zonder enige grond) aan het element racisme.

Ozgur gaf dan commentaar dat het normaal was dat ik niet kwam, want ik had iets tegen vreemdelingen. Ik riep terug dat ik dan wel op de verkeerde plaats was. Liesbeth riep terug dat ik het me niet moest aantrekken, dat iedereen door hen wordt gezien als een racist. De andere jongen zei dat ze mij niet moest verdedigen. Zo ging het nog even door. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Toen ik aan de toog stond, kwam er een jongen die ik ook al een paar keer had gezien tegen mij praten en hij zei: 'het is toch iets, hé met die achterlijke mannen' en 'het is toch iets, hé met die vreemdelingen' (terwijl hij zelf Turk of Marokkaan is). (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Vooroordelen ten aanzien van alloctonen (bijvoorbeeld dat het dieven zouden zijn) worden in hun gesprekken hergebruikt met humor als doel.

Samira zei ook wanneer we aan een iets grotere boerderij kwamen: 'eei, hier moeten we deze nacht nog eens terugkomen, hier wonen rijke mensen!' Ibrahim: 'zeg Samira, breng ze niet op gedachten, hé'. Er leek niemand te reageren op wat ze had gezegd. (Verslag 1 A3 14/04/2010)

5.2.2 DRANG OM TE WINNEN

De betrokken jongeren tonen een zeer grote drang om te winnen en dit zowel in sport en spel als in het (verbaal) gelijk krijgen.

De andere jongen verloor nu van Ahmed. Ahmed was zeer strijdvaardig, hij leek er echt van te genieten dat hij won. De jongens wilden ook kost wat kost winnen (ze speelden effectballen, smashten, lachten met elkaar dat ze niet vals moesten spelen of dat ze rustig moesten spelen). Ahmed ging wanneer de twee samen speelden buiten een sigaret roken. Hij deed twee keer de deur open om te horen hoeveel het was. Nadien kwam hij terug binnen en loste één van hen af. (Verslag 5 A1 08/03/2010)

Het was een soort swingpaleis, waarbij we moesten dansen (battledans) en zingen (liedjes aanvullen, gorgelen, neuriën, ...). Het ging er soms wel eens bitsig aan toe. De meisjes waren er op gebeten om te winnen en je zag aan de gezichten van sommigen dat er niet werd mee gelachen als men 'losers' riep of 'wij zijn aan het winnen'. Vooral Saida haar gezicht stond op onweer en als haar ogen konden vuur spuwen stonden we in brand. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

De meisjes waren zeer competitief ingesteld. Ze snauwden elkaar wel eens af, beschuldigden elkaar van vals spelen of vonden dingen niet eerlijk. (Verslag 11 A2 26/05/2010)

Deze drang om te winnen en om absoluut gelijk te krijgen geeft aanleiding tot constante discussie en onderhandeling. Hierbij worden telkens regels of (fundamentele) uitgangspunten terug in vraag gesteld. Gelijkaardige processen werden ook vastgesteld in onderzoek in stedelijke migrantenscholen (Soenen, 1999).

Hetzelfde meisje begon ook wat te roepen wanneer ze vond dat het niet eerlijk was. Ze betwisten ook de opdrachten. Wanneer ze het antwoord niet wisten dan vroegen ze wel eens of het wel juist was wat ze moesten doen. (Verslag 11 A2 26/02/2010)

Hij kwam naast me staan en vroeg of hij mocht. Ik: 'ja, we spelen tot 11'. Hij knikte. Het was op dat moment 8-5. Toen het 9 werd, kwam hij al naar mijn wou mijn palet pakken. 'Wacht, nog 2 puntjes' en ik speelde verder. Op 11 gaf ik hem het palet en ging opzij staan. Ik ging weer even in de zetel zitten, maar niet veel later riep Ali dat ik tegen hem moest komen spelen. Tijdens ons spel kwam er een jongen die aan de biljart stond erbij staan. Hij wou ook spelen en hield de punten bij. 'Hoeveel is het nu?' Ali: 'we zijn nog niet aan het spelen, we zijn aan het oefenen. Nu gaan we beginnen spelen'. (Verslag 4 A1 06/03/2010)

De twee jongens discussieerden voortdurend over gemaakte punten. 'Wat doe jij?!' 'Nee dat mag niet.' 'Waarom zet jij 2 punten?' 'Het is niet omdat je mijn neef bent dat je dat mag, hé'. Het waren blijkbaar neefjes van elkaar. De een zei: 'als ik verlies, kruip ik onder deze tafel'. Ik: 'ha nu ben ik benieuwd, nu blijf ik kijken ☺'. 'Ik ga da niet doen, want hij gaat verliezen'. 'Hé, jij draait, da mag niet' (je mag niet met de stokken draaien). 'Dat is niet draaien. Dat is draaien (en

doet het voor), ik doe zo (en doet weer wat hij doet)'. Er werden meermaals punten teruggeschoven omdat men niet akkoord was dat de één rechtmatig dat punt had gewonnen. Het spel bleef heel lang op 10-11 staan. De jongen die onder tafel zou kruipen verloor, maar wou revanche. Hij wou niet onder de tafel kruipen. (Verslag 7 A1 10/03/2010)

Dit onderhandelen in het spel wordt ook door jeugdwelzijnswerkers opgemerkt.

"Dat hangt er van af hoe serieus dat het is, over wat dat gaat. Als dat echt een wedstrijd is, dan gaan die zich daar heel serieus in zetten en zorgen dat die echt de regels niet overtreden, want ja dat zou de overwinning in gevaar kunnen brengen. Is dat iets recreatief, ja dan is het discussiëren over de regels en de fouten en de ... (...) dat zit er heel diep in, ja. Vlaamse kinderen die aanvaarden de regels, van dat zijn nu eenmaal de regels. (...) Zij hebben echter zoiets van, ja discussiëren en die vinden dat enorm plezant om daarover te discussiëren, dat is een deel van het spel bij hun. (...) allee dat is een stuk de hoofdzaak". (Veerle, Jeugdwelzijnswerker, Antwerpen)

Wanneer discussie en onderhandelen niet helpen of niet aan de orde zijn wordt regelmatig vals gespeeld.

Ali speelt vals. Hij vertrekt vroeger dan de rest bij spurtjes, loopt niet zoals gevraagd, etc. Hij biedt weerwerk. Hij wordt door de trainer hierop gewezen en reageert. De anderen lachen en hij zegt: 'ja, het is goed'. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

Ylias vloog er ook uit en hij was opgedragen door Bart om te delen en hij speelde flagrant vals. Hij bekeek alle kaarten onder tafel en stak de azen bij elkaar om deze aan Mohammed te kunnen geven. Hij had hem ook stiekem gezegd dat hij hem ging helpen winnen. De broer van Franky had dit ook door en riep telkens: 'heb jij 2 azen?! Allee Ylias, deel goed!'. Eerst ontkende Mohammed maar dan gaf hij toe en wou ook nieuwe kaarten. Tot drie keer toe gaf Ylias hem azen. Mohammed vond dit grappig, maar gooide wel elke keer zijn kaarten op tafel om opnieuw te delen. (...) Ylias zei: 'nee, nu ga ik goed delen', maar ik zag hem weer onder tafel de goede kaarten bij elkaar steken. Ahmed kwam er bij zitten en zag meteen wat er aan het gebeuren was. Hij nam de kaarten van Ylias af en gaf hem wat naar zijn voeten. Hij begon zelf te delen,

zodat het spel juist verliep. Ahmed legde nog uit aan mij wat Ylias aan het doen was. 'Die bekijkt onder tafel wat de goeie kaarten zijn en geeft ze dan aan Mohammed'. (Verlag 2 A1 27/02/2010)

Deze drang tot winnen is sterk gebonden aan het element 'gezichtsverlies'. Niet winst geeft vaak aanleiding tot ruzie en veroorzaakt vluchtgedrag. De competitie, het spel, de quiz wordt door de verliezende partij plots onderbroken en stopgezet in een poging om (verder) gezichtsverlies te vermijden.

Jean Paul en Stefan waren ondertussen aan het kicken tegen Ylias en de struise jongen. Er klonk telkens heel wat gelach, gejuich en 'jaaaaaaaaaahaaaaaaa' wanneer er een goal werd gemaakt. Ik hoorde ook meermaals 'negers'. Er werd gediscussieerd over de punten. Stefan: 'dat is twee punten!' Ylias: 'nee, dat is niet!' en ze grepen allebei het puntenraam vast. Ik zag dat de struise jongen Ylias terugduwde en tegen hem zei dat hij moest voort spelen. De struise jongen kon de kicker ook met een duw wat optillen. Op het einde van het spel maakten de Afrikaantjes weer een goal. Ylias vloog toen naar Jean Paul en begon hem in het gezicht te slaan. Mustafa (begeleider) riep: 'hé! Wat is het? Kan je er niet tegen misschien?' De struise jongen was er al tussen gekomen en had Ylias van Jean Paul getrokken en hem terug achter de kicker geduwd. Ylias antwoordde: 'die duwde die stok in mijn ballen'. Het spel ging verder. De Afrikaantjes wonnen. Ze kwamen terug in de zetels zitten. Jean Paul: 'ik heb warm'. Ylias zette zich en zei tegen Jean Paul: 'wij moeten nog eens spelen, hé, revanche, neger'. Jean Paul: 'we zijn toch gewonnen'. (Verlag 4 A1 06/03/2010)

De kleine meisjes (die volgend jaar bij Aicha zouden terecht komen) kwamen langs mij en Charlotte om de zaal boven te bekijken en vragen te stellen aan Aicha. Deze ging even naar boven. Anneke en ik zetten de quiz dan verder. De meisjes moesten nu zonder handen een mellow cake opeten. Een meisje van de tweeling begon te zagen dat dat te hoog hing en dan weer te laag. Ze verloor en zei dat ze het wel niet graag at en dat het niet eerlijk was want het andere meisje had het touwtje aangeraakt. Anneke zei daarom dat we opnieuw zouden spelen. Ze wou niet meer en zei dat haar zus het nu moest doen, maar deze wou ook niet, want ze lustte dat niet. Uiteindelijk gaf ze zich gewonnen en deed ze zelfs geen moeite meer om te proberen. Erna was de wil om te spelen wat weg bij de

meisjes. De tweeling zei: 'jullie zijn gewonnen, proficiat, allee dag, hé'. Ze zeiden het twee maal en wilden echt weg. Ook een meisje van de andere ploeg keek op haar gsm en zei: 'ik moet naar huis' (ik zag hen nadien wel alle drie nog op straat rondlopen, dus zo dringend zullen ze niet weg moeten hebben). (Verlag 11 A2 26/05/2010)

De Marokkaanse jongen wou niet meer spelen. Hij was ook meer naar de tv aan het kijken en zei welk liedje of zanger het was. Ali had het bedrog door en wou zijn jetons terug pakken. Ylias protesteerde en gooide dan zijn kaarten en jetons weg en schoof ze naar het midden: 'dan stoppen we'. Ik was verbaasd dat het spel zo opeens gedaan was en dat iedereen weg ging zonder op te ruimen. (Verlag 3 A1 03/03/2010)

5.2.3 CONFLICT

In de manier van handelen en communiceren van de betrokken jongeren vormt conflict een veel voorkomend gegeven. Er ontstaan veel conflicten; de betrokken jongeren komen veel in conflictueuze, problematische situaties terecht. In hun praten hierover appelleert het spectaculaire en sensationele hiervan hen duidelijk.

Bij de betrokken meisjes merken we in de geobserveerde contexten vooral conflicten met betrekking tot de schoolcontext.

Aicha: 'hoe is het nu afgelopen op school?' Anissa: 'ja, er is zelfs een leerlingenraad geweest, eh!' Laila: 'ja en die heeft echt tot 7u geduurd en de directeur was echt keikwaad op ons. Hij zei: 'zo een gedrag kan toch niet voor 5de-jaars'. We mogen zelfs niet meer naast elkaar zitten'. Anissa: 'Laila moet helemaal vooraan gaan zitten'. Laila: 'en wij praten echt niet zoveel tegen elkaar, maar tijdens 2 lessen'. (Verlag 1 A2 12/03/2010)

Ebru zei: 'ik heb een begeleidingsprogramma gekregen'. Anneke reageert meteen: 'nee?! Dat is wel ernstig, hé'. Ik: 'hoezo? Wat is dat misschien?' Anneke legt me uit dat ze dat strikt moet volgen en geen misstap mag begaan of ze vliegt van school. Anneke: 'dan moet je toch iets serieus hebben misgedaan om dat te krijgen, hé' Ebru: 'ja, ik weet niet. Ik verdedig mij.' Anneke: 'Ik zou niet graag aan jou les geven. Je krijgt een 2de kans, pak die nu ook hé!' (Verlag 7 A2 26/03/2010)

Dit wil niet zeggen dat bij de betrokken meisjes conflict in de jeugdwereld niet zou voorkomen.

Op de weg naar de tram vraagt Aicha wat ze graag zouden willen doen de volgende weken. Een meisje zegt: 'gaan schaatsen ☺'. Anneke schudt meteen haar hoofd en ook Aicha zegt: 'nee, dat gaan we niet doen'. Anneke zegt me: 'de meisjes hebben gevochten toen ze de laatste keer zijn gaan schaatsen'. (Verslag 2 A2 17/03/2010)

In de dagelijkse omgang van de betrokken jongeren met elkaar in de werking zijn conflictjes schering en inslag. Maar ook grotere conflicten, waar ook hun begeleid(st)ers mee in betrokken zijn, komen voor.

Twee Albanese jongens kwamen binnen, Besnik en Perparim. Maité was al terug en had haar broodje juist opgegeten. Ze had van Caroline een fruitsap gekregen om haar pilletje mee in te nemen. Ze nam er eentje uit het doosje. Ze had een plasticje met daarin identiteitskaart en geld (een briefje van 10€). Ze had het op de toog gelegd, toen de beide jongens binnen kwamen. Perparim griste het meteen van de toog en liep er mee weg. Maité liep er meteen achter en zei dat hij haar geld moest terug geven. Er werd wat geduwd en getrokken. Ze riep naar mij dat ik haar moest komen helpen want hij had haar handen vastgegrepen. Ik zei dat hij het nu wel mocht teruggeven, maar hij liep naar buiten. Maité volgde hem. Ondertussen was Besnik achter de toog gelopen en nam een fles pisang uit de frigo en liep er ook mee naar buiten. Caroline was op dat moment niet aanwezig achter de toog. Toen ze terugkwam, zei ik haar dat Besnik een fles uit de frigo had genomen en ze stootte meteen naar buiten. Ik bleef daar staan, want Caroline wou altijd dat er iemand in de buurt bleef van de toog. Niet veel later kwam Besnik binnen en Caroline volgde. Ze riep hem toe dat ze wou weten waar de fles was en dat hij deze moest teruggeven. Hij had ze niet meer in zijn handen, dus ik dacht dat hij deze had verstoofd. Besnik zette zich neer op een muurtje. Caroline zette zich voor hem en riep nog steeds dat hij het moest terug geven en dat hij moest zeggen waar hij de fles had verstoofd. Besnik zei dat ze daar mee moest ophouden: 'stop, of ik gooi alles omver'. Ik begreep dat hij wou dat ze stopte met roepen of met hem te beschuldigen. Caroline antwoordde: 'wat ga je omver gooien?' Ze had het nog maar net gezegd of hij sloeg een blikje fruitsap (dat van Maité) dat naast hem stond zeer hard weg. Het vloog tot aan de toog. Hij zette zich dan recht en begon stoelen op te tillen en

neer te gooien. Hij deed hetzelfde met de tafel. Caroline bleef tieren: 'stop daarmee!' maar hij stopte niet en lachte haar zelfs wat uit in haar gezicht. Er stonden ook een aantal jongens toe te kijken. Ik zag dat ze naar Besnik opkeken en lachten met wat hij deed. Niet veel later duwde ook een van hen een stoel omver. Caroline begon de stoelen op te ruimen. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

Conflicten doen zich ook voor in de ruimere omgeving en buurt waar de betrokken jongeren wonen.

Soms betreft het gewoon kattenkwaad.

Er passeerden een hele groep jongens, die ook in het buurthuis waren. Eentje kwam naar Fatje en wou een ballon pikken. Ze duwde hem weg en zei 'nee, blijf daar af'. Hij ging uiteindelijk weg. Fatje: 'zie ik wist het, hé dat ze dat wouden pakken'. Ze liepen de trappen af van de tram. Nog geen 5 minuten later kwamen ze met heel veel lawaai terug naar boven. Ze klopten tegen de muren en de wanden van de roltrap. Eén van de clochards die er zat, riep 'eeh, kalm, hé', ze riepen naar hem terug. Opeens stormde er een vrouw van de lijn naar boven. Ze was in haar walkietalkie bezig en riep 'klootzakkes! Ik weet jullie wel te vinden' en ze liep achter hen aan. De jongens begonnen nu ook te lopen. (Verslag 2 A2 17/03/2010)

Meermaals is er sprake van diefstal of verdenkingen van diefstal.

Er liep een kleinere jongen langs. Ahmed hield hem tegen, het was Milan. Hij had een medaille rond zijn hals hangen. Ahmed: 'Heb je meegelopen of heb je dat gepikt?' Milan: 'Ik heb meegelopen'. Ahmed: 'Zeker?' Mustafa: 'Jaja, hij heeft meegelopen'. Ahmed: 'Ha dan is het goed'. Ahmed tegen mij: 'ja, want ik ken hem. Hij is deze week nog gepakt geweest in de Lidl'. Ik: 'aan het pikken ofwa?' Ahmed: 'Jaja. De flikken er bij gehaald, hé'. Ik: 'oei'. Ahmed: 'het probleem is, die is niet bij de kinderwerking. Die zit liever bij de tieners, maar ja met de grote mannen. Hij wilt zich dan tonen'. Ik: 'en die groten laten zich ook niet doen waarschijnlijk'. Ahmed: 'Nee. Ik heb hem al vaak buitengezet. En hij dan samen met zijn broer...'. We kwamen hem weer tegen, hij was een kettingslot van een fiets aan het losmaken. Ahmed: 'is dat uwe fiets?' Hij knikte en de jongen die er bij was zei ook dat het zijn fiets was. We liepen verder. Milan kwam ons voorbij gefietst en riep iets naar Ahmed: 'Ahmed, boum boum ba' (of zo iets). (Verslag 8 A1 13/03/2010)

Er wordt iets verteld van een gsm die gepikt was, maar dat was niet zo. Youssef zegt tegen Ylias 'de politie is hier geweest, hé'. Ylias weet blijkbaar meteen waarover het gaat en vraagt: 'heeft die die gsm bewust of per ongeluk meegepakt?' Youssef: 'bewust'. (Verslag 11 A1 27/03/2010)

Maar er is ook sprake van zeer ernstige zaken refererend aan geweld en misdaad.

Franky volgde ons en hij begon te vertellen tegen Ahmed. Hij vertelde dat hij gepakt was geweest met een 6 mm. Ahmed vroeg: 'en dan in de bak gezeten, ofwa?'. 'Ja. Amaai mijn vader die was kwaad ze.' Ahmed: 'die heeft je nog wat lappen bijgegeven zeker'. 'ja, ik heb de hele dag in de bak gezeten en nog wat lappen van mijn vader'. Omdat ik niet helemaal mee was, vroeg ik hem nog eens: 'hoe, je had een geweer dan?' Franky: 'ja, van mijn neef. Die had die in mijn rugzak gestoken. 'En ze hebben je gepakt dan?' 'ja, op school'. 'En die hebben de politie dan gebeld?' 'Ja en die kwamen en pakten me mee met handboeien en al'. 'Allé je had meteen een naam dan op school?' 'Jaja. Ze wilden dat ik zei van wie dat dat was. Ik heb da niet gedaan. Ik zei die 6 mm zit in mijne rugzak. En de politie 'ok, meekomen'. We doen da niet met familie (verklikken). He, Ahmed?' Ahmed: 'dat is juist'. Ik: 'en heb je een dag en nacht in de gevangenis moeten zitten?' 'Ja tot 6u 's morgens. Ik heb niet veel geslapen die nacht, een uurtje of zo'. 'Ja dat zal wel'. 'Om 6u mochten mijn moeder en mijn vader me komen halen'. 'Amai en zat je dan alleen?' 'Nee, met 3, met 3 zware gasten. Ene had iemand ne kogel door de kop geschoten en den andere ook iets met moord'. 'En je had dat dan gevraagd wat die gedaan hadden'. 'Ja, die vroegen mij dat ook. Ik zei, ik had 6 mm. Ze zeiden amai gij ziet er nochtans nen brave uit...'. Ik: 'ja, aan mensen kan je dat niet zien, hé wat ze allemaal uitsteken'. Franky: 'ja, zoals die Ronald daar'. Ik: 'ja dat is vies hé, die woont dan zo naast je'. Franky maakte de overstap naar de gevangenis in Marokko. (Verslag 6 A1 09/03/2010)

Deze conflicten, probleemsituaties en vormen van probleemgedrag vormen voor de meeste van de betrokken jongeren een bekende en vertrouwde achtergrond van hun dagelijks leven, die soms even voorgrond wordt.

5.2.4 ETNICITEITBELEVING

In de contexten waarbinnen geobserveerd werd nemen jongeren van diverse etnische minderheden deel aan het aanbod. In Antwerpen vormt de 'groep' van jongeren van Marokkaanse origine de meest voorkomende bredere context waar jongeren van andere etnische origine bij komen. In Gent zijn dat jongeren van Turkse origine die de bredere context vormen. In Antwerpen stelden we in de geobserveerde contexten een ruimere diversiteit aan etnische minderheden vast dan in de in Gent geobserveerde context, waar vooral een Turks, Vlaams, Albanese samenstelling werd vastgesteld.

Younes zegt ook dat ze net op kamp zijn geweest en dat dat dan erg interessant is omdat ze jongeren van erg verschillende etnische herkomst mee hebben (Afghanen, Marokkanen, Polen, ...). Hij zegt dat ze dan diepgaandere gesprekken hadden over hun herkomst. (Afspraak 1 A1 16/02/2010)

De jongens zijn verscheiden: Turken, Albanese, Oost-Europeanen, Joegoslaviërs, Belgen. (Verslag 1 G1 09/03/2010)

De manier waarop de betrokken jongeren hun etniciteit beleven is complexer dan vaak wordt voorgesteld maar tegelijkertijd lijkt hun interculturele omgang met anderen ook vanzelfsprekender dan vaak voorgesteld.

De betrokken jongeren beleven hun etniciteit bewust maar alledaags niet volgens wij-zij scheidslijnen. Dit werd reeds vastgesteld bij onderzoek in secundaire scholen in Nederland (Leeman e.a., 1996). De betrokken jongeren vertonen doorgaans een vanzelfsprekende inter-etnische omgang en spreiden een alledaags interculturalisme ten toon (zie ook Hewitt, 1989; Wulff, 1995a; Soenen, 1999, 2006).

Ik vraag of de vriendschappen volgens de etnische lijnen verlopen. Younes zegt dat dat niet zo is, vriendschappen zijn gemengd. (Verslag 1 A1 24/02/2010)

De jongens zijn verscheiden, Turken, Albanese, Oost-Europeanen, Belgen. En zijn de vriendschappen gemengd? Ze zei dat er wel een groepje is, de kern, die hier elke week is en dat is een Turk, een Albanese, een Belg en dat zijn echt maten. (Verslag 1 G1 09/03/2010)

Toch is etniciteit en etniciteitbeleving nooit ver weg.

Een van de meisjes vroeg: 'met hoeveel Arabieren zijn we hier?' De Arabieren zijn in de minderheid. Ze begon te tellen en ze zei van Aziz dat hij een Berber was. 'Ooh, ik ben geen Berber, eh' (Ibrahim zei me tijdens de wandeling dat ze vaak spreken over Arabier, Berber of nazu en dat dat te maken heeft met de streken in Marokko. Arabieren komen uit de steden en Berbers zijn de armere bevolking, die zijn de meerderheid. De nazu komen uit het zuiden van Marokko. Dat is zoals wij Vlamingen en Walen. En dat is ook zo met het Marokkaans. Daarom spreken ze ook vaak Nederlands onder elkaar, omdat ze niet allemaal hetzelfde Arabisch spreken. Dat is niet zoals dialecten bij ons in het Nederlands). Het meisje naast mij reageerde ook: 'dat is zoals Waals en Vlaming'. Ik zei dat ik een Vlaming was. 'Ja, ben jij een Vlaming?'. 'Een Vlaams Brabander eigenlijk', zei ik. (Verslag 1 A3 14/04/2010)

Indelingen naar etnische herkomst worden echter wel expliciet benoemd, gebruikt en ingezet bij conflicten. Op die momenten wordt de doorgaans dagelijks gebruikelijke en vanzelfsprekende inter-etnische en interculturele omgang doorbroken.

Hij vertelt zelf dat hij ze 5 toeren laat lopen als opwarming, maar dan giechelen ze en laat hij ze nog eens 5 toeren lopen. Uiteindelijk hadden ze 15 toeren gelopen en konden ze niet meer. Er kwam ook eens een Turks meisje te laat binnen, maar ze had Aziz via sms laten weten dat ze te laat zou zijn. Het meisje kwam erbij staan. Een ander Marokkaans meisje zei daarop: 'ik 20 toeren lopen en zij niet!' Aziz zei dat hij naar haar ging en zei: 'hé wil je nog lopen?!' Ze had bijna tranen in haar ogen. Een ander meisje vroeg: 'ha, ja die heeft nog ge-weend'. (Verslag 2 A3 15/04/2010)

Er werd ook op een gegeven moment geduwd en getrokken tussen Onur en Ozgur. Ik denk dat een van beide 1€ van de ander had afgenomen. (...) Liesbeth lachte er mee en vertelde het nog eens na aan Lola. Liesbeth zei al lachend 'dat de nationaliteiten vandaag nogal meespelen'. (Verslag 7 G1 16/06/2010)

Er begon een groepje jongeren achter de toeg te duwen en trekken. Eén van de oudere jongens Ozgur zei: 'Albanezen tegen elkaar'. (Verslag 3 G1 07/05/2010)

Ylias zegt verschillende keren: 'neger', maar dit lijkt niet door iedereen aanvaard te worden. Stefan en Jean

Paul reageren erop en tijdens de kicker lijkt het wel de Afrikanen tegen de Marokkanen. (Verslag 4 A1 06/03/2010)

Daarnaast werden een beperkt aantal situaties van openlijke scheiding of openlijk en duidelijk expliciet zo bedoeld racisme waargenomen.

Er kwamen nieuwe jongens binnen. Ik had één van de twee al eens eerder gezien. Hij vroeg wie er is. De Bob (een sportbegeleider) zei dat Besnik en Perparim er waren geweest, maar niet meer daar waren. De jongen zei: 'ik zoek Turken, geen Albanezen'. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

Ik denk dat ze van Roma afkomst waren, maar ik ben niet zeker. Ze wilden pingpongen en begonnen tegen elkaar te spelen. Ik zat toen nog in de zetel. Maité was al rechtgestaan en had zich bij Caroline gezet. (...) Caroline, Maité en ik zaten toen weer aan de toeg. Toen de groep wegging zei Maité: 'mag ik nu eens iets grof zeggen? Die kruipen echt op alles, hé en die kijken er niet naar of dat familie is'. Caroline reageerde dat die mensen ook verliefd kunnen zijn. Maar Maité was niet te overtuigen, ze had het niet voor 'dat soort mensen'. (Verslag 5 G1 04/06/2010)

De betrokken jongeren hanteren vaak racistisch geïnspireerde terminologie die betrekking heeft op hun eigen etnische origine of die van hun vrienden. Dit duidt op het sterk etnisch bewustzijn, op het zich bewust zijn van hoe anderen hen (kunnen) zien en op relativeringsvermogen.

Er gebeurt iets buiten, iemand heeft iets in brand gestoken. Franky roept: 'wat doet die ket?' Mustafa en anderen zeggen hem dit uit te doen. Rachid geeft commentaar en zegt: 'het is weer ne neger' (terwijl hij zelf ook zwart is). (Verslag 1 A1 24/02/2010)

Ylias kwam voor onze tribune staan en zei: 'even jullie aandacht, boeren en hoer' en ging dan weg. Ik keek hem even aan en zei: 'zeg!' maar hij grijnsde en liep verder. Hij kwam even later weer voorbij lopen en vroeg aan mij: 'uit welk land kom jij?' Ik: 'hoe, uit welk land kom ik?!' en keek waarom hij me dat nu weer vroeg. Ik antwoordde maar: 'België, hé'. Ylias: 'België, ha loser'. Ik: 'euhm en van waar kom jij misschien?' maar hij antwoordde er niet op. De jongen naast mij lachte ermee. Toen hij nog eens passeerde zei hij: 'hé Belg, Afghaan, makak, neger'. Hij ging ons af en leek ons te benoemen. (Verslag 8 A1 13/03/2010)

5.2.5 HET HOE

Meer dan andere jongeren worden deze jongeren in hun alledaagse leefwereld geconfronteerd met verschil. Met jongeren van andere etnische minderheden gaan ze dagelijks om. Ze doen dit niet uit een soort interculturele norm of engagement. Diversiteit is geen norm maar een dagelijks gegeven waar ze niet naast kunnen. Terwijl vooroordelen tot hun dagelijks leven behoren, hebben ze een soort relativiseringsvermogen ontwikkeld. Ze hergebruiken vooroordelen in humor. Weinig zaken blijven verborgen; alles wordt in het daglicht geplaatst. Klinkt het niet dan botst het maar.

In hun alledaagse praktijken zien we dus een aantal vaardigheden die andere jongeren niet zo snel zullen ontwikkelen. Probleem is dat deze vaardigheden overschaduw worden door hun directe en harde stijl. In het dagelijkse taalgebruik zijn ze erg ad rem en kunnen buitenstaanders dan ook snel met hun mond vol tanden achterlaten. Gelijkaardige processen zagen we ook in scholen waar migrantenleerlingen leerkrachten met de rug tegen de muur zetten door vooral met stijlelementen te spelen in hun communicatie en niet in te gaan op de inhoudelijke boodschap van de leerkracht (Soenen, 1998). Deze jongeren zijn daarom ook moeilijk grijpbaar voor pedagogische interventies. Diepgaande gesprekken met hen ontwikkelen is moeilijk. Hun taal is stoer en hard en refereert aan allerlei conflicten en spektakel.

Deze elementen maken dat niet iedereen erin slaagt met deze jongeren te werken en te communiceren. Tijdens het onderzoek blijft het zelfs voor een antropologische onderzoeksmedewerker niet evident te communiceren met deze jongeren. De kloof tussen deze jongeren en middenklassenonderzoekers blijft groot, niet onmogelijk te dichten maar ook niet te miskennen.

De hierboven onder 'het wat' en 'het hoe' beschreven clusters en elementen komen immers zo goed als altijd (complex) gecombineerd voor. Getuige hiervan onderstaand citaat uit een observatieverslag waarin elementen van de clusters uiterlijk, geld, manier van praten, GSM, Netlog, etniciteit, delen van snacks,... elkaar snel opvolgen en waarbij er zich een 'gesprek' ontspint waarin de onderzoekster wat verloren dreigt te lopen.

Er zat nu heel veel volk. Iedereen had zich verzameld rond de tv. Ik zette me neer naast een iets dikkere Marokkaanse jongen. Hij schoof wat op. Er kwam een an-

dere binnen, met achteruitgekamd haar met gel, een jeansbroek en een wit T-shirt met opschrift en een zwarte leren vest. Hij gaf iedereen een hand en plaats- te zich in de zetel naast mij. Hij begon meteen met mij te praten. 'Wat is jouw naam?' 'Annelies'. Hij gebood de jongen tegenover hem de tv wat stiller te zetten. Ik herhaalde nog eens dat ik Annelies heette. 'Doe jij hier stage?' 'Ja'. Hij begon tegen de andere twee jongens te praten. 'Er gaat hier een McDonald's open'. Hij nam zijn gsm. 'Je kan hen bellen en zeggen dat het voor de vacature is van student en dan ga je eens langs. Pak dan wel een cv mee en sollicitatiebrief. Cv is belangrijk, sollicitatie is beter'. Hij gaf hen het nummer. De beide jongens noteerden dit in hun gsm. Ik vroeg hem wat hij had gestudeerd. Ik had hem iets tegen Bart horen zeggen van opvoeder. 'Ik ben al 3 jaar afgestudeerd en ga nu in zijn school (er zat een kleine jongen van ongeveer 6 jaar naast hem, die samen met Bart was binnengekomen) werken als opvoeder'. De kleine jongen vroeg wat hij had gedaan. 'Lastechnieken, maar dat is niet alleen auto's, hé. Je denkt dat dat enkel carrosserie is, maar dat is niet, dat is alles, hé'. De jongen knikte. Hij vroeg ook aan mij meer uitleg over wat ik deed en wat ik had gestudeerd. 'Antropologie'. 'Hoe? Antropometrie?' 'Nee, antropologie, mensen die mensen onderzoeken' (lachte ik). 'Ik hou mij bezig met andere culturen en migranten enzo'. 'Ha ja zo ja... en daarom zit je hier?' 'Ja'. De jongens wezen naar het kleine teeveeke en zeiden iets van een plasmascherm. De oudere jongen richtte zich naar mij: 'ze hadden hier een plasmascherm, maar die is gepikt'. 'Ja, ik weet het.' Ahmed had het me gezegd. 'Dat is niet plezant, hé'. De 'opvoeder' zegt: 'Ik begrijp dat'. Ik keek wat verbaasd naar hem en hij verduidelijkte: 'Ze doen hier niets voor de jongeren, voor geld te verdienen of voor werk. Ze organiseren niets om geld te verdienen'. (...) 'In Mechelen in het jeugdhuis hangen er vacatures op. Hier hebben ze niets. Op andere plaatsen hebben ze computers, tv's en hier hebben ze een wasmachine (lacht) dat ze dan nog zelf gebruiken'. Er draaide inderdaad een wasmachine met de tenuetjes van de zaalvoetbaltraining. 'Je moet echt in andere organisaties gaan kijken (tegen mij). Waar ik woon, in Merksem hebben ze veel meer'. Ik zei: 'maar dat is misschien allemaal zo makkelijk niet, hé. Ze hebben niet veel geld om van alles te doen of te kopen'. 'Maar ze doen niets om zelf wat geld te verdienen. Ik begrijp dat ze dat pikken'. Al grappend zeiden ze dat de tv bij hem hangt met sticker van KIDS vzw op. 'Die is al lang verkocht. Cash geld in hun hand'. Ondertussen waren er jongere jongens komen bijstaan met koeken

en drank (vanuit Lidl). Ze verdeelden het onder elkaar. De 'opvoeder' zag er op toe dat niet iemand alles op at. Ali nam een koek en kwam dan terug voor een 2^{de}. De 'opvoeder' zei: 'hé!'. Harry: 'dat is niet voor mij, dat is voor Morad'. Morad: 'jaja, ik heb gevraagd één voor mij mee te pakken'. Dan was het goed. Er was nog een koekje over en de 'opvoeder' pakte het en brak het in twee. Hij gaf een deel aan de kleine jongen naast hem en een deel aan een andere oudere jongen.

Op tv speelde Britney Spears, Lady Gaga en Beyonce. Een Marokkaanse jongen van 17 zei iets in het Marokkaans en keek naar mij. Ik zei: 'vertalen'. Hij lachte en zei: 'Annelies, ik heb gezegd dat ze niet zo moeten geilen naar de tv', waarna hij weer in het Marokkaans begon te praten en ze begonnen te lachen. Dezelfde jongen (...) vroeg mij: 'in wat is Leuven anders dan Antwerpen?' Ik: 'Antwerpen is veel groter en Leuven is een echte studentenstad'. De jongen: 'heb je daar veel allochtonen?' Ik: 'ja, ook, maar die zijn minder zichtbaar dan hier'. De jongen: 'ja'. Ik: 'en in Antwerpen heb je ook alles hé' (ik bedoelde dat je daar allerlei soorten winkels en dingen hebt om te doen, maar hij dacht dat ik migrantengroepen bedoelde en begon te lachen). De jongen: 'En in Gent zijn naar het schijnt ook veel studenten'. Ik: 'ja, maar in Leuven zie je bijna niet anders dan studenten, dat is daar voor gekend, hé'. De jongen: 'En in Genk heb je veel Turken'. Ik: 'ha ja door de mijnen, hé, die kwamen daar allemaal werken'. Hij knikte. Ik vroeg al lachend: 'heb je iets tegen Turken, omdat je dat zo zegt?' De jongen: 'nee, nee'. Ik: 'Jullie zijn Marokkanen toch?' De jongen: 'jaja, allebei'. De andere jongen zei: 'nee, ik ben Turk, hé, ik ben Turk hé'. Ik lachte. De jongen zette zich op de leuning naast de andere jongen en pakte hem vast: 'we zijn homo'. Ik: 'dat mag, hé'. De jongen: 'jaja, tuurlijk'. Hij zette zich nu naast mij. Ik: 'en ben jij gelovig dan?' De jongen: 'ja. Jij?' Ik: 'ik ben katholiek opgevoed, maar ik ben eigenlijk niet echt zo gelovig, hoor'. De jongen: 'ik ben eigenlijk ook niet zo gelovig als ik zou moeten zijn'. De andere jongen zei: 'ik ben een Marokkaanse jood'. De jongen: 'ja, dat bestaat ze, een Marokkaanse jood'. Hij stond weer recht. De 'opvoeder' kwam achter hem staan en begon te praten over een meisje. Hij vertelde dat hij een schoon meisje had leren kennen. De opvoeder zei: 'nee, die is dik'. 'Maar jij.... Ze zei tegen mij dat ze half Braziliaans, half Marokkaans was'. 'Nee, die is niet Marokkaans'. (Verontwaardiging bij de andere jongen) 'Ge meent het. Op haar Netlog is dat echt een grave'. 'Nee, dat is een dikke, die heeft een dik gat'. De 'opvoeder' zag dat ik

meeluisterde en glimlachte eens naar mij. Hij zette zich weer in de zetel rechts van mij. De andere jongen kwam weer bij hem zitten. 'Ben je zeker wie ik bedoel?' 'Jaja'. 'Woont die in Noord en is ze rijk?' De 'opvoeder': 'wat heeft dat er mee te maken?' De andere jongen draaide nu zijn rug meer naar mij en liet op zijn gsm de foto's van het meisje zien die ze op Netlog had gezet. 'Op haar foto's was dat zo een grave'. Hij ging erna weg. (Verslag 3 A1 03/03/2010)

3. Wrs is het Yes'R. (http://www.youtube.com/watch?v=91k_lJeeYxk)
Ik zag niet waar hij naar was aan het kijken, want hij klikte het filmpje weg, maar kon er wel nog naar luisteren door zijn koptelefoon. Yes'r is een Nederlandse rapper/acteur van Marokkaans-Egyptische afkomst.
4. Nederlandse groep. Het refrein van het liedje 'het licht gaat uit vannacht we brengen het beest naar buiten. Het is enkel nog de duivel die praat; het is de hemel op aard'. De bijhorende clip is erg macho-getint, allochtone mannen die roken, drinken, plezier maken in de bar (duwen en trekken), honden die springen nabij iets dat in brand staat. <http://www.youtube.com/watch?v=0gUoTOzl09k>

6 INFORMATIETACTIEKEN

In dit punt zoomen we in op de manieren die de betrokken jongeren hanteren om informatie te zoeken en te verkrijgen.

De term tactiek wordt hier ontleend aan een theoreticus van het alledaagse, Michel De Certeau (1984). De term tactiek wordt gehanteerd omdat deze verwijst naar de informele manieren om informatie te zoeken. Het gaat met andere woorden om de alledaagse praktijken van jongeren. We maken hier in eerste instantie geen analyse van structurele factoren en hun impact op de informatiestromen naar deze jongeren. Er zijn uiteraard politieke en economische strategieën (De Certeau, 1984) van invloed op het leven van deze jongeren die hun kansen om geïnformeerd te worden begrenzen. Dit soort analyses over de ongelijke maatschappelijke kansen van jongeren uit socio-culturele minderheden zijn voldoende gedocumenteerd via wetenschappelijk onderzoek. In dit onderzoek kijken wij vooral naar hoe jongeren nu daadwerkelijk leven in de gegeven maatschappelijke context en meer in het bijzonder hoe ze er informatie in zoeken en verkrijgen. We staan ook niet stil bij de traditionele instellingen die informatie aanbieden. De resultaten van dit onderzoek dienen echter wel naar deze instanties teruggekoppeld te worden. Een agency-benadering krijgt dus de voorkeur. Deze benadering wijst in de sociale wetenschappen op het feit dat de onderzoekers een absolute voorrang geven aan de bewegingen van de actor zelf. Vanuit deze actorgerichte benadering zullen we echter wel terugkoppelen naar het maatschappelijk debat omtrent de leefwereld van deze jongeren.

Wat onze onderzoeksvraag naar informatie betreft vertrekken we niet vanuit een voorafgaande duidelijk afgebakende definitie. Wat informatie betekent definiëren we vanuit onze observaties en gesprekken met deze jongeren. De vragen in de interviews zijn gebaseerd op de observaties. Welke thema's er aan bod komen is dus door de jongeren zelf ingegeven. In het interview peilen we vooral naar hoe de thema's en alles dat er mee verwant is in hun leven zijn gekomen.

6.1 INFORMATIETACTIEKEN ZIJN PREREFLEXIEF

Jongeren uit etnische minderheden hebben eigen manieren ontwikkeld om aan informatie te geraken. Dit kan een bewuste strategie zijn om aan informatie te raken maar meestal speelt informatie zoeken zich bij

hen af op een prereflexief niveau. Met dit prereflexief niveau bedoelen we dat deze jongeren informatie vooral al doende zoeken en verkrijgen. Informatietactieken spelen zich dus niet af op het niveau van het weten of denken. Deze jongeren gaan niet vooraf iets opzoeken of uitvissen vooraleer aan de slag te gaan. Ze verkrijgen informatie door met iets bezig te zijn. Informatie situeert zich zeer sterk in het handelen. Informatie zoeken en verkrijgen is iets dat ter plekke gebeurt, in een concrete situatie, al dan niet toevallig.

6.1.1 HET BELANG VAN PERSOONLIJKE CONNECTIES

Dit al doende naar informatie zoeken kan zich afspelen in persoonlijke netwerken van mensen (broers, zussen, ouders en vrienden) die ze reeds kennen. De betrokken jongeren gebruiken amper formele informatieverstrekters. Informatie zoeken betekent voor hen vaak "de juiste persoon kennen". Ze zoeken altijd eerst naar een informele connectie en pas later of zelfs helemaal niet naar de formele informatieverstrekters.

Zo hebben ze zelfs een fijngevoeligheid ontwikkeld voor formele informatieverstrekters en laten ze zich niet graag in een (vaak goedbedoelde) richting sturen door informatieverstrekters.

"Ik doe wetenschappen, maar vroeger zeiden ze altijd tegen mij: 'ge kunt goed acteren' en zo dus, maar ik wou dat niet verder studeren. Die leerkracht van het 6^{de} was een beetje boos dat ik dat niet had gedaan. Maar ik kies daar toch zelf voor. Die zei zo, ja maar dat zou beter voor u zijn, ja maar ik wil dat niet, ik wil dat niet... Wetenschappen, ik wil dat altijd al doen, de rest bevalt me niet. Latijn vind ik eigenlijk niet zo belangrijk die taal, dat leert ge alleen van buiten en zo. Onderzoeker: en heb je in het 6^{de} zo wat informatie gekregen of zo? Dat is zo bijna 2 maanden lang, dat is niet leuk, dat was zo bijna elke dag zo studiekeuze, echt saai, ..." (Laila, 14 jaar)

Informatie over mobiele telefoon komen ze vooral te weten via hun ouders. Een mobiele telefoon is iets dat ze zelf graag hebben maar ook hun ouders ondersteunen dit zodat ze kunnen weten waar hun kinderen rondhangen. Een aankoop (zeker voor de eerste GSM) en allerlei weetjes erover verloopt via het gezin. Ouders of andere familieleden schenken hen een GSM meestal vanaf elf à twaalf jaar. De keuze van de GSM, indien dit geen geschenk is, hangt vooral samen

met hoe die eruit ziet (volgens de stijltrends binnen de peergroup) maar ook of die goed in de hand ligt. Dit laatste is heel belangrijk omdat ze hun mobiele telefoon vaak gewoon in de hand houden (zie 4.1.2). Welke operator genomen wordt, hangt af van welke operators familieleden reeds gebruiken. Zowel de ouders als de jongeren hebben oog voor allerlei gratis promoties. JIM is een erg populaire operator. Een echte vergelijkende studie van operators komt er niet aan te pas. Ze zeggen er niet te veel over na te denken.

Wegwijs worden in het openbaar vervoer is ook iets dat ze leren doorheen het gebruik ervan. Als kind worden ze mee op sleeptouw genomen door ouders, broers en zussen. Informatiediensten van De Lijn zoals De Lijnwinkel kennen ze wel, al is het vaagweg. Deze diensten worden echter niet gezien, ervaren en bijgevolg ook niet gebruikt als interessante informatielink. Indien ze een voor hen onbekende plek moeten bereiken zoeken ze niet vooraf informatie op via websites van NMBS of De Lijn maar zetten ze weer hun persoonlijke netwerken in. Via ouders, broers en zussen of goede vrienden vinden ze hun weg in de stad. Sommigen vertoeven graag in de buurt en eerder in de nabije omgeving.

“ja ik vind het eigenlijk opvallend dat die echt heel weinig weggaan, dat die de meeste van hun, we hebben zo een keer een oefening gedaan, met de jongeren die ook monitoren zijn. Ik had zo een grote kaart, allé ik had een kaart van de omgeving hier vergroot en ze moesten met stift aanduiden de plaats waar ze veel kwamen of zo de weg van hun huis naar school, of naar de bus en dan zo. Ik heb ze nog liggen. Dat was echt super beperkt. Ge hebt zo een familie van 2 meisjes en een jongen, ze zijn met meer, maar 2 meisjes en een jongen die naar huis komen, die alle 3 monitor zijn en die wonen hier op de Boslaan, dus die tekenden, ik woon hier op de Boslaan, dus ik ga zo voor naar school, ik ga zo terug en ik ga zo om naar onze werking te gaan en ik ga zo terug. Punt. En dat was alles wat die kennen. Dus over het algemeen gaan die gewoon echt heel weinig, gewoon school, huis, onze werking. Dan zo wat de andere jongeren, de zo wat de stoerdere een beetje, meer voetbalgasten, die zitten vooral nu vaak op het Sint Antonius plein.” (Leen, Jeugdwereldzinswerker Brussel)

Vele van de betrokken jongeren bewegen zich in de brede omgeving en over de landgrenzen heen (hoewel dat vaak een familiaal gegeven is).

“We gingen op kamp in de Ardennen en er hebben er zelfs een aantal de vraag gesteld of de Ardennen in België ligt. Of dat in Frankrijk ligt of zoiets. (...) Hun mobiliteit is toenomen tegenover vroeger, het is wat... ja, het is al iets mondialer. Men gaat ook al iets meer van hun wijk weggaan, maar het is geen algemeen gegeven. Je mag niet zeggen: ‘iedereen weet toch waar de Ardennen ligt’. Dat zou een belachelijke reactie zijn. Ik denk dat er toen mee gegrapt is van: ‘nee nee dat ligt in Duitsland of zoiets’. (...) Ze proberen natuurlijk altijd in hun eigen buurt natuurlijk hun ding te vinden. Maar ze gaan ook naar meer centrale dingen en ook buiten de buurt (...) Voor jongeren zou ik zeggen de cinema, Metropolis, dat soort zaken... maar verder denk ik dat er heel veel jongeren van Borgerhout nog nooit in de Luchtbal zijn geweest, denk ik. (...) En dan kennen ze natuurlijk het traject van en naar het herkomstland... Ik ben 25 jaar op en af gereden... van mij gaan ze misschien ook denken dat ik al heel veel gezien heb, ja ik heb autostrades van Frankrijk gezien en kleine wegen van Spanje, voor de rest heb ik eigenlijk niks gezien. Allé ja... alles wat ik zie is wat ik met mijn ouders heb gezien. Ik ben met mijn ouders welgeteld ene keer naar de Belgische kust geweest. De eerste keer dat wij met een bus kinderen naar de kust gingen, waren er ook een heel deel bij die dat nog nooit gezien hadden. ‘Hoe? België heeft dat een zee?’ Terwijl je zou denken mannen, aardrijkskunde wat zien jullie daar dan? (Ibrahim, Jeugdwereldzinswerker Antwerpen)

Hoe breed of smal hun bewegingen doorheen verschillende omgevingen ook mogen zijn, ze blijven meestal op reeds begane routes in de stad en buiten de nationale grenzen. Er worden weinig nieuwe routes aangeboord.

Vakantiejobs zijn van belang voor deze jongeren. Vaak zijn ze pizzakoerier, afwasser in de horeca of hulp in pretparken (dit laatste is erg populair). Jobs worden vooral via broers en zussen geregeld. Oudere broers en zussen geven hun job dan door aan jongere broers en zussen.

“Ja ik wel, ik heb een vakantiejob. Vorig jaar ‘Deur aan deur verkoop’. Nu deze zomer ga ik schoonmaken. Da’s via mijn zus, omdat ze daar werkt, heeft ze dat voor mij kunnen regelen.” (Fatima, 16 jaar).

“Mijn broer Dave is beginnen zaalvoetballen wanneer dat ik 2 à 3 jaar zaalvoetbal speelde. Ik heb hem toen gezegd dat hij met zaalvoetbal moest beginnen. Allé zo

ene keer mee komen trainen, om een keer te zien wat dat was. En zo is mijn broer beginnen zaalvoetballen. En dan heb ik nog een kleinere broer en ik had ook tegen mijn kleine broer gezegd waarom ga je dat 's niet doen, bij de miniemen gaan sjotten om te zien wat dat dat is om zaalvoetbal te spelen. Zo is die ook beginnen zaalvoetballen en zo." (Franky, 17 jaar)

Bepaalde informatie, in de intieme sfeer, zoals lichaamsverzorging en gelaatsverzorging wordt verzameld via familiale connecties.

"Ik heb dat van mijn oudere zus geleerd, die deed dat ook en dan frommelde ik soms in haar gerief en zo ben ik er dan ook mee begonnen. De eerste keer was dat gewoon met een beetje mascara, en zo begin je meer en meer te dragen en dan ga je naar de blush en de oogschaduw en dan oogpotlood, maar ge begint met iets heel kleins." (Malika, 16 jaar)

"Leren scheren, amai dat was in het begin, ik wist niet hoe ik moest beginnen. Daar hingen nog haren daar of daar. Dat heb ik geleerd van mijn vader en van mijn nonkel. Mijn nonkel die zei altijd: 'je moet beginnen, voor dat je je begint te scheren, met water'. Als je eerst water erop doet, dan is dat veel gladder als je die dingen daar op doet, die scheerdingen... als je die daar eerst gaat opdoen, dan gaat dat niet goed komen. En zo ja heb ik mijn eigen leren scheren, hé." (Franky, 17 jaar)

"Ha ja, je moet er altijd goed uitzien hé. Ja, gel en parfuum gebruik ik. Propere kledij en niet altijd hetzelfde aandoen. Dat moet van mijn moeder en ik gebruik gel van mijn oudere broer." (Ali, 13 jaar)

Thuis, in de familiale sfeer, heeft het overgrote deel van deze jongeren ook een computer die ze meestal delen met andere gezinsleden. Toegang tot het internet wordt dus via de familiale connectie verzekerd. Net als andere jongeren maken ze gebruik van MSN en Netlog, indien ze meer internationale contacten onderhouden met hun land van herkomst maken ze meestal gebruik van Facebook. Korte berichtjes en foto's worden ook door deze jongeren verzonden, vooral de meisjes zijn bezig met foto's. Bij het merendeel van hen blijft het gebruik van de GSM beperkt tot sms'en of muziek beluisteren. Zoals reeds gesteld is de GSM bij deze jongeren eerder een kledingstuk dan een 'connecting people'-instrument. Belwaarde is iets wat ze meer niet hebben dan wel.

"Eigenlijk denk ik dat wel, want de meeste van hun die hebben meestal ook geen geld op hun gsm, dus bellen, sms'en ja als ze zo gratis sms'en hebben, maar bellen denk ik niet echt, of internet dat kost ook geld, dus dat doen ze denk ik ook niet, vooral zo een beetje daarmee prutsen, en zo whatever spellekes. Ik vind dat eigenlijk heel grappig dat die allemaal ik weet niet wat voor een gsm hebben, maar... (Leen, jeugdwereldzorgwerker, Brussel)

"Ik denk dat 80% van onze jongeren, voor 90% van den tijd geen belwaarde hebben." (Ibrahim, Jeugdwereldzorgwerker Antwerpen)

Maar actief op zoek gaan naar belwaarde doet de meerderheid dan ook weer niet. Velen hebben een afwachtende houding. Ze wachten tot het Suikerfeest is of een ander familiefeest om geld van familieleden te krijgen, ofwel wachten ze op gratis promoties. Het is voor iedereen in hun GSM-netwerk erg duidelijk wanneer er promoties zijn. Dan wordt er naar hartenlust en over de meest banale zaken heen en weer bericht.

"Je moet dat ook niet overtrekken, dat actief zoeken naar belwaarde (...) Er zijn er die er mee bezig zijn en die hun belwaarde willen verdienen. Dat zijn eigenlijk wel diegenen die daar nog initiatief in nemen. Je hebt echter een grote, de hele hoop bijna, die wachten tot als er iets uit de lucht komt gevallen zodat ze terug belwaarde hebben, bij wijze van spreken. (Veerle, Jeugdwereldzorgwerker, Antwerpen)

Het merendeel van deze jongeren in de interviews (en dat wordt ook door jeugdwereldzorgwerkers benadrukt) vertoeven ondanks de nieuwe technologie, toch nog vaak buitenshuis, in de buurt (pleinen, hallen in woonblokken, de straat), en ook op vertrouwde plekken uit de buurt (sportinfrastructuren, snackbars, ...).

"Nee, ik zit niet zo vaak op een pc. Ik loop elke dag. Ik zit meestal met sport in mijn hoofd." (Franky, 17 jaar)

Computers zijn niet weg te denken maar zijn eerder iets voor tussendoor wanneer ze thuis zijn, voor in de resturen. Problemen met betrekking tot toegankelijkheid van informatiebronnen lijken niet de kern van de zaak te vormen (zie ook d'Haenens, e.a., 2007). Vele technologische vernieuwingen en bijhorende zoekmachines zijn voor hen bereikbaar. De omgang ermee echter vormt wel een probleem. Mediadeskundigen (uit interview met Stefan Kolgen, StampMedia vzw) stellen dat

de huidige generatie de nieuwe media vooral hanteert als ontspanning terwijl de oudere generaties computers, iPhones etc... vooral inzetten in de professionele sfeer. We kunnen bij de betrokken jongeren vaststellen dat hun zoekgedrag naar nieuwe bronnen en informatie via het internet niet diepgaand is. Wanneer ze informatie-instrumenten hanteren, gaan ze vooral naar iets op zoek dat ze reeds kennen en dus niet naar iets nieuw, naar een nog te ontdekken, onbekend fenomeen. Net zoals in de reële wereld betreden ze reeds bekende paden in de virtuele wereld.

Indien ze echt behoefte hebben aan nieuwe informatie en gericht beginnen te zoeken, proberen ze eerst de juiste persoon te vinden. Op zich is dit niet onverstandig en ze begrijpen als geen ander het belang van informele netwerken. Het probleem is dat hun informele netwerken te homogeen zijn samengesteld en weinig openingen vertonen voor nieuwe relaties. Een bijkomstig probleem is dat ze een hoog en niet realistisch verwachtingspatroon hebben. Uit de gesprekken met deze jongeren merken we dat ze een te sterk geloof in één persoon vertonen die vervolgens alles dient te regelen. Indien deze jongeren hun netwerken van bekenden inzetten, merken we dat ze een ongebreideld geloof hebben in het feit dat die ene persoon of ene link in het netwerk alles kan regelen om de juiste informatie te verkrijgen. Ze gaan er met andere woorden niet zelf mee aan de slag. Ze zijn eerder afwachtend tot deze ene persoon de link verder onderzoekt. Ze denken heel snel dat één enkele entiteit hen alle mogelijke informatie kan bezorgen en realiseren zich vaak niet dat informatievergaring connecties tussen meerdere vehikels vereist. Vaak verkrijgen ze dan ook niet de gewenste informatie en beschuldigen ze de betrokken persoon van onwil. Conflicten ontstaan dan ook vaak rond dergelijke kwesties.

6.1.2 INFORMATIE DOOR TOEVALLIGE AANWEZIGHEID OP EEN BEPAALDE PLEK

Deze jongeren verkrijgen vaak informatie omdat ze ergens rondhangen of aan deelnemen zoals aan een voorstelling of evenement in de buurt.

"Gewoon dat was op een dag, feest in de buurt, daar was ook Hafida en die kenden we al van school en die zei: 'kom je mee naar het optreden?' Ik ga mee naar het optreden, het was zo circus en daar hebben een nieuw meisje leren kennen, Laïla en toen was het vakantie en is Hafida op vakantie gegaan, maar Laïla niet. Zij zei:

'er bestaat ook een buurthuis dicht bij ons, komen jullie mee?' en dan zijn we één keer meegegaan en dan begon dat een gewoonte te worden." (Ebru, 14 jaar)

Informatie verkrijgen gebeurt ook hier weer door persoonlijke connecties en door toevallig op een bepaalde plek te vertoeven.

Zelfs nieuwe modieuze kledij komen ze toevallig tegen:

"Ik was op reis gegaan naar Duitsland om familie te bezoeken en toen was ik in de stad aan het winkelen en dan heb ik die zo gevonden, ik heb die gepast, ik heb die gekocht. Ik en mijn zus wij waren de enigste op school met all stars. Ik had rode en zij had zwarte, dat viel zo het meeste op. En dan is iedereen die beginnen kopen en zo en dan kocht ik er nog meer, veel verschillende kleuren en zo. Dan had ik er heel veel." (Laïla, 14 jaar)

Door toevallig op het juiste moment op een bepaalde plek te zijn verkrijgen ze nieuwe informatie. Informatie verkrijgen is dus helemaal geen systematische activiteit.

6.1.3 PROFESSIONELE CONNECTIES MET EERSTELIJNSWERKERS

Jeugdwerkers, met wie de jongeren vertrouwd zijn, en die dus deel uitmaken van hun persoonlijke netwerken, krijgen spontaan tijdens activiteiten allerlei informatievragen. Zij zijn vaak de enige die diversiteit in hun informatiekanalen kunnen brengen.

Het betreft informatie over de traditionele maar nog steeds belangrijke thema's zoals alles in verband met school (studierichtingen, huiswerk, ...) maar ook over tewerkstelling (soms ook vakantiejobs) en over allerhande administratieve zaken (zoals briefwisseling van overheidsinstanties). Ook hier valt het op dat de jongeren de traditionele informatiediensten of specifieke maatregelen gericht op hun doelgroep liever mijden.

"Waar vind ik werk? Dat willen ze weten. Zo snel mogelijk, zonder al die flauwe trajecten, daar hebben ze echt wel iets op tegen." (Veerle, Jeugdwerker Antwerpen)

Opvallend is dat de betrokken werkers in Antwerpen, Brussel en Gent ook over justitie en gerechtszaken vragen krijgen en daarmee verwant ook soms de vraag of ze wel rechtvaardig behandeld worden wat uiteraard verwijst naar hun maatschappelijk statuut.

“Voor dingen van hen zelf, voor eigen persoonlijke situaties, kan dat wel? Is dat juist? Is dat volgens de wet? Worden wij hier niet verkeerd behandeld? Wat gaat er nu gebeuren? Wat zijn mijn rechten? Een juiste school vinden, maar ook wel zo wat hetzelfde als van het gerecht, kan dat wel? Word ik hier wel juist behandeld? Of is dat hier discriminatie?” (Veerle, Jeugdwerkers Antwerpen)

Info over sport en sportclubs dienen de werkers in Antwerpen en Gent veelvuldig te beantwoorden. Het zijn de werkers die ze dan ook doorverwijzen naar sportclubs, meestal specifiek gericht op deze doelgroepen die ze zelf hebben opgestart.

“Het is toch 8 of 7 jaar geleden, dat is al een hele tijd. Ik denk dat ik 10 jaar was, 11 jaar als ik mijn eerste keer mijn voeten de zaal betreden, dat was toen nog met Younes als trainer. Ik ben eigenlijk opgegroeid met Younes (jeugdwerker) en Ahmed (jeugdwerker) en eigenlijk die groep dat hier werkt, daar ben ik eigenlijk mee opgegroeid. En eigenlijk ik heb heel veel respect voor hun. Ik ben blij... ik vind die doen dat heel goed, daar heb ik geen commentaar op. Ik heb respect voor Ahmed, ik heb respect voor Younes. Dat zijn eigenlijk twee, zo een mensen dat vindt ge eigenlijk niet veel meer. En Younes die heeft me toen zien keeperen en die heeft toen gevraagd om te komen keeperen in de zaal, en zo is dat dan begonnen, eh. En ja ik heb heel veel steun gehad van hen, want ja in het begin ging zaalvoetbal niet zo goed. Dan wist ik niet hoe dat dat moest. Younes en Ahmed die hebben er mij er doorheen geknokt om toch te geraken waar ik nu ben. (...) en hopen dat ik nog verder en hoger geraak. Maar één ding weet ik al zeker dat Younes en Ahmed altijd achter mij gaan staan... want zij zijn diegenen die mij doen concentreren om toch hogerop te geraken en... dat is het toch het beste dat ik aan hun vind. Zaalvoetbal... dat ben ik te weten gekomen door Younes ja. Dat was toen op een plein in de buurt hier. Die zeiden toen tegen mij ja... kom naar onze ploeg. (Franky, 17 jaar)

Veel andere sportclubs kennen deze jongeren vaak niet.

Hoe meer ze vertrouwd zijn met de werker en dus hoe beter de verstandhouding zullen ze ook vragen stellen over meer intieme materies zoals informatie over alleen gaan wonen omwille van problemen thuis met hun ouders. Of zullen ze eerst bij hen komen aankloppen als ze bijvoorbeeld uit huis gezet zijn door hun ou-

ders omdat ze betrappt zijn op het roken van joints. De jeugdwerkers verstrekken hieromtrent informatie maar aangezien ze de context van de jongeren kennen doen ze meer dan dat. Ze plaatsen de informatie immers in de alledaagse context van de vrager. De jongeren realiseren zich immers niet altijd wat de consequenties van hun vragen en bijgevolg keuzes zijn. Zo denken ze bijvoorbeeld dat als ze zelfstandig gaan wonen ze nog steeds hun vuile was thuis kunnen laten doen en hebben ze geen beeld van wat voor concrete zaken, administratief, financieel, ... dit allemaal met zich meebrengt (Younes, Jeugdwerkers Antwerpen).

Vragen over seksualiteit en verliefdheid krijgen de werkers ook. Maar bij de meisjes gaat het eerder over verliefdheid en een toekomstige echtgenoot.

“ja dat huwelijk zelf, die trouw, dat feest dat is ook wel een thema, een belangrijk thema.” (Veerle, Jeugdwerkers Antwerpen)

“Vragen over seksualiteit, ja dat hangt er heel hard vanaf, daar merk je ook een groot verschil tussen de verschillende nationaliteiten die we hier hebben, ja, dat is wel opvallend. Bij de Marokkaanse meisjes blijft dat nog altijd supermoeilijk, hoofddoek of geen hoofddoek zeer moeilijk, vooral voor de ouders dan, denk ik, voor het publieke zicht. Want dat zijn dan ook de meisjes die dan meer komen vertellen over hun liefdesperikelen, omdat ze daar dan echt zo met iemand een keer moeten over babbelen of gewoon dat dat daar 's uit is zo, maar op zich zijn dat wel dezelfde verhalen als de andere meisjes 'oh dat is zo een toffe jongen'. Maar die moeten dat allemaal zo meer in het geniep doen.” (Leen, Jeugdwerkers Brussel)

Over jongens wordt het advies van vrouwelijke werkers ingeroepen.

“Ja gel, parfum, op kamp hadden die ook allemaal een parfum bij voor de bonte avond. Om er goed uit te zien voor het andere geslacht. (...) Ik zit daar bij en voor de bonte avond was er ene en die had zo drie combinaties van kleren op zijn bed liggen. 'Veerle, wat zou nu het beste zijn?' Ik kreeg bijna de slappe lach (lacht).” (Veerle, Jeugdwerkers Antwerpen)

Vragen van jongens hebben meer met seksuele praktijken te maken. De vragen worden vaak nogal onhandig en cru gesteld.

“Vragen rond seksualiteit zijn vaak niet zo expliciet. Maar je hebt dat wel, die zijn zo onhandig. Allé, je moet dat kunnen vatten als een vraag, hé, bijvoorbeeld ‘ie-mand vanachter pakken, wat betekent dat?’ (Veerle, Jeugdwerkwijzer Antwerpen)

Seksualiteit en liefdesrelaties zijn voor deze jongeren ook erg belangrijk. Toch wijzen werkers er op dat het vaak een beetje verdoken en onzichtbaar wordt gehouden. Met vreemden zullen deze jongeren er alvast niet gemakkelijk over praten.

Vragen die ze krijgen van de jongeren hangen ten slotte sterk samen met het aanbod dat de werkingen brengen.

“Dat hangt er zo een beetje van af met wat dat we bezig zijn, ik kan mij voorstellen dat men in andere werkingen andere vragen oproept, maar wij zijn hier zo echt met jongeren een traject aan het afleggen dat ze zo wat participeren aan het cultuuraanbod binnen de stad. Nu wij zoeken ook wel dingen die zo wat bij hen aansluiten, zoals die Marokkaanse stand up comedian en dat soort dingen. Als je daar mee bezig bent, krijgen ze daar ook wel vragen rond en is er niets anders? en wanneer komt die nog eens? (...) We merken aan de vragen die ze stellen dat ze dat aanbod wel heel plezant vinden. Ze zijn nu vier keer naar een stand up comedian geweest, allemaal Marokkanen, maar de ene keer was dat een Marokkaan die het alleen over Marokkanen had en de andere keer was het een andere die het alleen over Turken had, dan een die het alleen over Belgen had en dat vonden ze eigenlijk wel heel geweldig.” (Veerle, Jeugdwerkwijzer Antwerpen)

Ook hier is het weer duidelijk dat informatievergaring iets is dat zich afspeelt in concrete situaties en in het alledaagse handelen.

De rol van de basiswerkingen en basiswerkers is van wezenlijk belang om de informatietactieken open te breken. Het is dan ook van belang dat deze werkers zich hier bewust van worden. In hun persoonlijke netwerken zijn de basiswerkers (jeugdwerkers, hulpverleners, ...) een belangrijke en vaak enige connectie die meer diversiteit in hun informatievergaring kan brengen. Hier dienen we echter een belangrijke kanttekening bij te maken. De context van deze basiswerker dient ook in rekening te worden gebracht. Zo zijn deze

werkers al geruime tijd bezig met het erkennen van deze doelgroepen. Ze willen erkenning voor de socio-culturele praktijken van hun doelgroep verkrijgen bij allerlei middenklassengroepen en -instituten. Dit is uiteraard geen gemakkelijk te bereiken doelstelling en vaak ook een frustrerende aangelegenheid voor de betrokken professionals.

Een valkuil hierbij is dat gaandeweg deze werkers zich als exclusieve spreekbuis beginnen te profileren van deze doelgroep. Ze zien zichzelf vaak als enige valide link die deze jongeren hebben met de bredere maatschappij, met de buitenwereld. De buitenwereld zoals wetenschappelijk onderzoekers, journalisten, professionals van reguliere diensten worden gewantwoord en vermeden, niet altijd onterecht. In dit onderzoek konden we dat ook ondervinden omdat het moeilijk was toegang te verkrijgen tot een aantal werkingen. Deze werkingen worden immers al te vaak gevraagd jongeren te leveren voor onderzoek, interviews, media, enzoverder... Bovendien hebben ze het gevoel dat ze telkens opnieuw dezelfde uitleg moeten geven waar vervolgens niets mee gebeurt of die alleszins niets bijdraagt aan de situatie van hun doelgroep. Dergelijke reacties hebben we tijdens ander onderzoek ook reeds kunnen vaststellen bij praktijkwerkers, werkzaam in de sociale en integratiesector (Soenen, 2009). Deze praktijkwerkers, die zich richten op specifieke minderheidsgroepen vinden vaak dat zij ‘hun’ doelgroep moeten beschermen ten aanzien van onderzoekers. Ze stellen hun doelgroep aan derden voor als erg moeilijk toegankelijk. Dit beantwoordt enerzijds deels aan de realiteit. Anderzijds willen sommige werkers zich het alleenrecht op deze groep toe-eigenen, en gaat het eerder om het beschermen van een professionele identiteit. Een valkuil hierbij is dat ze na een tijd een ingekapseld netwerk beginnen te vertonen waarbij moeilijk openingen naar de buitenwereld kunnen gemaakt worden. Hannerz (1980: 256-260) definieert een netwerkpatroon van inkapseling als volgt: maximale inkapseling heb je als de personen binnen dit netwerk samen leven, werken en spelen en meestal ook familiaal verwant zijn. Meestal hebben deze netwerken een etnische basis maar het kan ook gaan over bijvoorbeeld een aristocratische levenswijze van de hogere klasse. De ingekapselde stadsbewoner maakt beperkt gebruik van de mogelijkheden van de stad. Zaken buiten het netwerk bereiken hen niet. Er is weinig opening voor nieuwe relaties. Hierdoor komt de informatiespreiding in het gedrang.

Terwijl deze jongeren terecht een andere aanpak vereisen dan jongeren uit middenklasse groepen schuilt er gevaar in een te enge toepassing van een categoriale aanpak in de sociale sector. Bij een categoriale benadering brengt men gelijkgestemden en lotgenoten samen, vanuit het idee dat eerst de interne groepscohesie bevorderd moet worden vooraleer andere realiteiten kunnen aangeboord worden. Dit houdt echter ernstige valkuilen in. Homogene groepsvorming blijkt immers al te vaak net een recept voor isolatie van groepen, sectoren en professionals te worden. Ook al is het vooropgesteld om overbruggingen en connecties te maken met anderen en met bepaalde maatschappelijke goederen, al te vaak blijft het enkel bij homogene groepsvorming. Deze aanpak zorgt vaak onbewust en ongewild voor een belemmering van diversiteit (voor het ontwikkelen van andere contacten en het verkennen van nieuwe horizonten).

Om deze tendens tegen te gaan, willen we erop wijzen dat werkingen zich best richten op diverse groepen binnen minderheden en zich best niet te richten op louter één specifieke groep. De netwerken van deze jongeren dienen gediversifieerd te worden. Ze dienen niet alleen de klik van vrienden te omvatten maar veel meer de 'weak ties' (Granovetter, 1973). Zwakke bindingen zijn linken in het netwerk die niet verwijzen naar intimi maar eerder verwijzen naar contacten met mensen die ze niet zo goed kennen maar die ze kunnen activeren als dat nodig zou zijn. Basiswerkers zijn daarin belangrijk omdat zij het contact met de buitenwereld kunnen garanderen. Zij dienen zich daarvan bewust te worden om vervolgens de rol van een 'publiek karakter' te bekleden. Een publiek karakter is een term die vooral gebruikt wordt om de sociale rol van cafébazen en kleine kruideniers te omschrijven. *"A public character is anyone who is in frequent contact with a wide circle of people and who is sufficiently interested to make himself a public character. A public character need have no special talents or wisdom to fulfill his function - although he often does. He just needs to be present, and there need to be enough of his counterparts. His main qualification is that he is public, that he talks to lots of different people."* (Jacobs, 1972).

Dus openingen creëren voor contact met andere groepen dan de eigen doelgroep is meer dan essentieel binnen het openbreken van informatienetwerken van jongeren uit minderheden.

Eenzijds hebben deze jongeren nood aan basiswerkers die ze kunnen vertrouwen, die een permanent gegeven zijn tijdens hun jeugdijaren. Daarnaast kunnen allerlei eerstelijns werkers of dienstverlenende beroepen hen via kleine contacten tijdens alledaagse ontmoetingen informatie verstrekken. Zo stelt ook Spaaij (2009) dat jongeren uit minderheden in Nederland de weg naar sportprogramma's op maat vinden via leerkrachten, sociale voorzieningen, jeugdwerk, politie en vrienden.

Een goed voorbeeld van een publiek karakter is de bibliothecaris in de Brugse poort, een volksbuurt van Gent. Hij benadrukt dat de bibliotheek niet enkel lezers heeft maar ook leners. Bibliotheken dienen volgens hem plekken te zijn voor informatieverstrekking in de brede zin van het woord. Belangrijk is daarbij het persoonlijk contact met de bezoekers en het kunnen lezen van latente behoeften.

"Keep it simple, vooral: doe wat je moet doen, en als dat goed is, als uw basis goed zit, is het eigenlijk simpel. Je moet maken dat mensen hier op hun gemak zijn. Mensen moeten mij durven aanspreken, of mijn collega, of een teamlid omdat ze vertrouwen hebben in het team, en dat ze gebruik kunnen maken van dit gebouw en deze instelling om zo ook hun leven op één of andere manier te verbeteren. Dat kan zijn omdat hier ontmoetingen kunnen plaatsvinden; mensen kunnen mekaar zien in een soort leescafé formule, bijvoorbeeld. Nu zitten ze ook achteraan in een soort ontmoetingsmoment met Kind & Gezin, er is ook een speeltoeek, je kan speelgoed voor kinderen uitleenen... (...) Het onzichtbare werk is dit. (...) Ik doe dat heel graag, dat is ook de reden waarom ik in de bibliotheek werk. Je moet de collectie dag na dag opvolgen, je moet zorgen voor het onthaal en open staan voor de vragen van de leners. Iemand komt binnen en die heeft een bepaalde lacune. Door het dagelijks contact met uw leners leer je ook anticiperen op hun vragen. Het beste is eigenlijk dat je de mensen zelf laat vaststellen dat ze iets te kort hebben. Soms kan je dat spontaan aanvoelen, maar soms moet je dat ook zelf aanbrengen bij de mensen. Ik stel vaak de vraag 'is er iets dat je zou wensen of willen weten' en vervolgens laat ik merken dat ik hen daar kan bij helpen. Door je vakkennis ten dienste te stellen, dat is wat mensen echt appreciëren. Ze moeten niet denken: jij, als bibliothecaris bent hier om ons te leren lezen. Ik ben niet Hendrik Conscience, alstublieft, die is al lang ge-

storven. Maar wel dat ze weten: hij kan mij wel helpen om informatie te verzamelen. Ik sprokkel met deze actieve houding naar bezoekers en het anticiperen op vragen veel respect bij elkaar.” (Davy, Buurtbibliotheek Brugse Poort, Gent)

Ook eerstelijnsprofessionals zoals leerkrachten, wijkagenten, buschauffeurs, baliebedienden... dienen zich meer bewust te worden van hun informerende rol. Het zijn mensen die de jongeren doorheen hun alledaagse activiteiten ontmoeten en die hen informatie op een efficiënte manier kunnen bezorgen via kleine contacten. Zoals de bibliothecaris het voorstelt kan informatie verstrekken gebeuren via erg diverse bronnen.

“Ik maak geen onderscheid tussen bijvoorbeeld een Chinese vingerpuzzel en een driedelig werk filosofie. Je gaat het laatste hier ook niet vinden maar je kunt het wel via ons verkrijgen, dat is geen enkel probleem. Maar heu, pas op, het is inderdaad een soort misverstand, of nog een oubollig stoffig idee dat leeft bij velen. Men heeft het nog altijd over lezers, wel, ik heb het over leners, veeleer gebruikers. We moeten gewoon durven toegeven dat bibliotheken eigenlijk voor een stuk, ja een verlies aan lezers hebben. Omdat mensen vaak ook veel meer boeken kopen, wie vroeger veel boeken kwam lenen gaat er misschien meer gaan kopen. Maar je wint wel een stuk aan films en aan kinderboeken, prentenboeken, het is eigenlijk gewoon een gebruik van materialen. Je moet er eigenlijk gewoon vertrouwen in hebben dat wat je aanbiedt kwalitatief genoeg is. Brothers is misschien even informatief voor een kijker om iets te leren over de tweede wereldoorlog op zijn of haar niveau. In plaats van dat je dan een zeer degelijk geschiedkundig werk van 300 of 500 pagina's gaat laten lezen of bijvoorbeeld boeken rond de sociaal-politieke economische achtergronden van de wereldoorlogen aanreikt. (...) Dus je moet mensen niet kleinerend benaderen ook, iedereen heeft zijn eigen niveau, ze moeten hun eigen keuze kunnen maken.”

6.2 NIET DOEN MAAR ZIJN!

Wat dit deel ons leert is dat informatieverstrekking zich nu te vaak situeert in de wereld van het denken en het weten. Een zeer intellectualistische houding overheerst: eerst denken en dan doen, eerst alles op een rijtje en onder controle en dan pas handelen. Deze jongeren echter leren en informeren doorheen het leven, met veel vallen en weer opstaan. Dit is een zeer tastbare en concrete manier. Illustratief hiervoor is het spel poker, enorm populair onder de jongeren. Pokeren leren ze niet door vooraf kennis te nemen van de regels. Regels leren is iets dat tijdens het spel verworven wordt, met alle discussies van dien. Het optimaliseren van het aanbod dient zich dan ook veel meer te richten op deze fundamentele manier van zijn. In die zin zijn initiatieven als etno-communicatie niet voldoende. Dergelijke initiatieven lijken ons zeer relevant om de middenklasse erop te wijzen dat hun taal niet de enige universele is en dat ook zij moeten leren hoe ze boodschappen anders kunnen verpakken, anders kunnen praten en kunnen communiceren. De jongeren zelf echter staan midden in het leven en doorzien informatieverstrekkers snel en zijn bovendien op hun hoede voor hen. Ze ervaren het bijna als een dwang om goed geïnformeerd te zijn in verband met werk en studiekeuzes. Veel meer dient informatieverstrekking zich in het leven af te spelen, in de alledaagsheid. Basiswerkingen zijn daarbij een onmisbare schakel maar ook andere dienstverlenende functies dienen zich hiervan bewust te worden.

Er is met andere woorden een verschil tussen doen en zijn (Soenen, 2011) binnen interventies met betrekking tot informatieverspreiding. Het doen betreft gerichte initiatieven met een specifiek doel. Ze kunnen ook makkelijk opgedeeld worden in verschillende initiatieven en projecten. Initiatieven in de sfeer van de etno-communicatie, of het initiatief van de jongerengids (passend bij hun tekort aan vaardigheden op het gebied van zoeken ...) zijn hiervan voorbeelden. Acties binnen het domein van het doen kunnen echter maar succesvol zijn als er ook aan het zijn gewerkt wordt. Het zijn is de noodzakelijke context waarbinnen 'doe-acties' zich afspelen. Het zijn kan echter zowel het voorwaardenscheppend proces vormen als een eindproduct op zich zijn. Werken aan het zijn is minder zichtbaar en is moeilijker te grijpen. Het zijn zorgt voor authenticiteit en vooral voor duurzaamheid. Het zijn betreft het dagelijks omgaan met jongeren en doorheen die omgang veelvuldig connecteren

aan andere werelden, knooppunten en velden. Veel meer dan in het doen, waarin de acties zich onderscheiden door inhoud, 'het wat', staat in het zijn 'het hoe' centraal. Doorheen het alledaags contact dient nieuwe informatie in te pluggen op de persoonlijke netwerken van de jongeren. Het zijn speelt zich af via de professionele connecties in de netwerken van deze jongeren. Het betreft basiswerkers, hulpverleners maar ook baliebedienden, bibliotheekmedewerkers, controleurs van het openbaar vervoer, ... Willen we deze jongeren informeren en ondersteunen dan dient dit in de eerste plaats via het alledaagse handelen met hen te gebeuren. Dit is een stap verder dan te stellen dat informatieverstrekking met deze minderheden mondeling moet verlopen (*Goubin & Mestiaen, 2001*). Deze professionals dienen dan ook geappelleerd te worden op hun rol als 'publiek karakter', als draaischijf tussen deze jongeren en de buitenwereld, om deze jongeren hun netwerken te verbreden en dus ook te openen voor andere informatieve horizonten. Dit is nu veel te veel een kwestie van toeval.

Net zoals bij de babyboomgeneratie waar veel arbeiderskinderen uiteindelijk toch aan de universiteit zijn geraakt omdat die ene professional, de leerkracht Engels bijvoorbeeld, hen liet zien wat er aan de horizon ook voor hen voor het grijpen lag, blijft dit ook hier een realiteit (*Matthys, 2010*). De informatieverstrekking naar deze jongeren hangt nu nog teveel samen met het geluk om toevallig op zo een professional te botsen. Het zijn er echter te weinig die in dit geluk kunnen delen.

7 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Informatieverstrekking naar jongeren uit socio-culturele minderheden kan maar optimaal verlopen als gekozen wordt om te investeren in 'het zijn'. 'Het zijn' staat voor het alledaagse en gewone contact met deze jongeren. Deze jongeren aanvaarden en integreren informatiebronnen beter doorheen het alledaagse contact. Informatieverstrekking in de klassieke zin van het woord zoals brochures, infomomenten, websites, ... worden niet echt opgepikt. Zelfs al wordt de taal, stijl en communicatie op maat van de doelgroep gebracht, zal dit niet leiden tot een duurzame oplossing. Enkel werken met 'pure' en sterk gerichte informatie-initiatieven (het doen) is niet productief. Deze jongeren voorzien dergelijke momenten snel, en categoriseren ze vervolgens als te opvoedend en dus te mijden. Het probleem is dat deze jongeren een neus hebben voor interventies van professionals en dat de professionals vaak in snelheid worden geklopt.

De juiste persoon, daar draait het om bij deze jongeren. Informatie dient altijd bemiddeld te worden doorheen concrete persoonlijke contacten en mag geen aparte of speciale actie vormen. Informatie verkrijgen dient verweven te worden met hun alledaags bestaan, eerder spontaan en subtiel. Al naargelang de aard van de informatie zullen 'de juiste personen' variëren. Informatie binnen de intieme sfeer zal altijd dienen te verlopen via vertrouwensfiguren zoals bij de jeugdwerkers in dit onderzoek. Er zijn naast jeugdwerkers ook nog andere professionele connecties van belang om hun informatienetwerk uit te breiden. Ook leerkrachten, sporttrainers of cultuurwerkers kunnen deze rol vervullen. Minder intieme info kan ook verspreid worden via dienstverlenende professionals zoals bibliothecarissen, politiemensen, baliebedienden, ... op voorwaarde dat ze sociaal vaardig zijn en inzicht hebben in de alledaagse praktijken van deze jongeren.

Investeren in basiswerk is onontbeerlijk. Het jeugdwerkerswerk is zo'n vorm van basiswerk. De jeugdwerkerssector kent echter weinig continuïteit in personeel wat nefast is voor de informatieverstrekking. Dit heeft enerzijds te maken met de aard van het werk. Het is voor vele mensen een eerste job; iets dat zij doen wanneer ze jong en energiek zijn. Ofwel zien ze dit werk als een opstapje naar ander en beter. Anderzijds heeft dit te maken met het lage statuut van basiswerk in onze samenleving. Je kunt er beleidsmatig niet mee scoren. Er kan vaak niet uitgepakt worden met blitse

jongerenevenementen. Er komt veel conflictmanagement aan te pas en op bepaalde tijdstippen moet je helemaal van vooraf aan (durven) beginnen want ben je de doelgroep verloren... Vanuit dit onderzoek adviseren we VIP Jeugd dan ook om te exploreren hoe ze resoluut kunnen kiezen om met diverse vormen van basiswerk met deze jongeren het gesprek hier rond aan te gaan.

Er is een schaarste aan gegevens over de alledaagse praktijken van deze jongeren. Dit onderzoek wil daar alvast toe bijdragen. Dit soort wetenschappelijke resultaten kunnen ook ingezet worden voor de professionalisering van allerlei basiswerkers, ook de jeugdwerkers. Ze zullen het gedrag van hun doelgroep herkennen en beter leren duiden om er vervolgens beter informatiegewijs op in te kunnen spelen. Pedagogische interventies zullen immers altijd moeten landen in deze alledaagse praktijken. De jongeren moeten niet eenzijdig bekeken worden als slachtoffer van maatschappelijke structuren of als representanten van een bepaalde etnische groep. Ze dienen in de eerste plaats gezien te worden als een groep met eigen alledaagse praktijken. Ze praten op een erg directe manier, hebben een sterke drang om te winnen, zijn betrokken in conflictueuze interacties (wat niet per definitie negatief geladen is) en vertonen een alledaags interculturalisme met daarbinnen een sterk bewustzijn van hun etnische achtergrond. We adviseren VIP Jeugd dan ook het gesprek met basiswerkers aan te gaan via de resultaten van dit onderzoek. Basiswerkers dienen zich bewust te worden van het feit dat zij vaak het enige externe informatiekanaal vormen van deze jongeren. De informerende competentie wordt nu nog te weinig en te onbewust ingezet.

Bovendien is het van groot belang een inkapselende houding tegen te gaan in de jeugdwerkerssector of in andere vormen van basiswerk. Het is erg begrijpelijk in de maatschappelijke context dat een dergelijke houding ontstaat bij basiswerkers. Om op een productieve wijze aan informatieverstrekking te doen, dienen basiswerkers echter publieke karakters te worden. Ze dienen een draaischijf te vormen tussen de jongeren en vele andere doelgroepen, sectoren en professionals. Via de professionele rol van publiek karakter kan diversiteit in de netwerken van deze jongeren gebracht worden.

Anderen professionele connecties zoals leerkrachten, sociale diensten, politie enzoverder dienen ook meer

inzicht te verwerven in de praktijken van deze jongeren. Het is immers in dat handelen, in deze praktijken dat er vaak kortsluitingen ontstaan tussen deze doelgroep en de buitenwereld.

We kunnen dan ook het volgende adviseren:

1. VIP jeugd dient via dit rapport 'het hoe' van deze jongeren te communiceren naar verschillende professionele connecties.
2. Professionals die face-to-face contact hebben met deze jongeren bewust maken
 - van hun informerende rol
 - van neiging tot inkapseling
3. Informatieproducten (het doen) delen met professionals via workshops.

Toekomstige pistes die Vip jeugd in dit verband dient te openen.

- Het inventariseren van meerdere alledaagse professionele connecties van deze jongeren
- Good practices verzamelen bij diverse professionele connecties om verder te verfijnen hoe informatieverstrekking doorheen alledaagse praktijken precies vorm krijgt.

8 BIBLIOGRAFIE

Allegaert, P. en Van Bouchaute, B. (1991) *Veer10 acht10: de leefwereld van jongeren*. Leuven: Garant.

Bouverne-De Bie, M. (2004) 'Zo paradoxaal als de jeugd. Mogelijkheden en begrenzingen van jeugdonderzoek', in: *KRAX Vakbad van het jeugdwerk*, jrg 4, nr. 1, maart-april-mei, pp.4-8.

Bucholtz, M. (2002) *Youth and cultural practice. Annual Review of Anthropology*, 31, pp 525-552.

Clycq, N., Michielsens M., Timmerman C. (2003) *Allochtonen en nieuwsgaring. Komen de Vlaamse nieuwsprogramma's tegemoet aan de behoeften van jongeren van Turkse of Marokkaanse origine?* Steunpunt Gelijke Kansenbeleid, Antwerpen en Limburgs universitair centrum.

Davies, C.A. (2008). *Reflexive Ethnography. A guide to researching selves and others*. London: Routledge.

De Certeau, M. (1984). *The practice of everyday life* (translation Steven F. Rendall). Berkeley: University of California Press.

De Rycke, L., Ackaert, L., Labre, M., e.a. (2005) *De Kliksons voorbijgeklikt: reflecties van op de zijlijn*. Antwerpen: Garant.

Devroe I., Driesen D., Saeys, F. (2005) *Beschikbaarheid en gebruik van traditionele en nieuwe media bij allochtone jongeren in Vlaanderen*. Antwerpen: Steunpunt Gelijke Kansen.

De Wree, E., Vermeulen, G., & Christiaens, J. (2006) *(Strafbare) overlast door jongerengroepen in het kader van openbaar vervoer. Fenomeen, dadergroep, onveiligheidsbeleving, beleidsevaluatie en -aanbevelingen*. Antwerpen: Maklu.

d'Haenens, L., Koeman, J., Saeys, F. (2007) 'Digital citizenship among ethnic minority youth in the Netherlands and Flanders', in: *New Media and Society*, vol. 9 (2), pp. 278-299.

Elchardus, M. (1999) *Zonder maskers: een actueel portret van jongeren en hun leraren*. Gent: Globe. Foblets M.-C., Djait B. en Pieters K. (2004). *Mietjes en Macho's: Allochtone jeugd-delinquentie. Getuigenissen van autochtone en allochtone jongeren*. Acco, Leuven.

Foblets, M., Djait, B. & Pieters, K. (2004). *Mietjes en macho's: Allochtone jeugd-delinquentie*. Leuven: Acco.

Goubin, E., & Mestiaen, B. (red.) (2001) *Elkaar vinden. Bouwstenen voor het communiceren met kansarme groepen*. Memori, Onderzoekscentrum katholieke hogeschool Mechelen.

Granovetter, M.S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, (6), 1360-1379.
Hammersley, M. (2002) Ethnography and the disputes over validity. In G. Walford (ed.), *Debates and developments in ethnographic methodology. Studies in educational ethnography Volume 6*. London: JAI/ An Imprint of Elsevier Science.

Hannerz, U. (1980) *Exploring the city. Inquiries toward an urban anthropology*. New York: Columbia University Press.

Hermans Ph., Timmerman C. (2006) *Allochtonen jongeren in het onderwijs: een multidisciplinair perspectief*, Antwerpen: Garant.

Hermans Ph. (1995) *Opgroeien als Marokkaan in Brussel: Cultuur en migratie. Een antropologisch onderzoek naar educatie, leefwereld en de "inpassing" van Marokkaanse jongens*. Brussel: Cultuur en Migratie.

Hewitt, R (1989) *White Talk Black Talk; Inter-racial Friendship and Communication Amongst Adolescents*. Cambridge University Press, 1986

Huyge, E., Dehertogh, B., Mortelmans, D., Van Assche, V., & Maelstaf, H. (2009) *Vrije tijd door Antwerpse tienerogen. Een onderzoek naar de spanning tussen commercie, leefwereld en jeugdbeleid*. Onderzoeksrapport in opdracht van de stad Antwerpen.

Jacobs, J. (1972) *The death and life of great American cities. The failure of town planning (reissued)*. Pelican Books.

James, A., & Prout, A. (1997) *Constructing and reconstructing childhood: Contemporary issues in the sociological Study of childhood* (2nd ed.). London: Falmer.

Laermans, R., Vanhove, T., Smeyer, M. (2001) *Beeldvorming en beschrijving van de leefwereld van jongeren*. Leuven: K.U.L. Centrum voor Cultuursociologie.

- Lee N. (2001) *Childhood and society: growing up in an age of uncertainty*. Buckingham: Open University Press.
- Leeman, Y., Lutz, H., Wardekker, W. (1996) *Intercultureel onderwijs en culturele identiteit*. Comenius, 16, 243-256.
- Matthys, M. (2010) *Doorzetters. Een onderzoek naar de betekenis van de arbeidersafkomst voor de levensloop en loopbaan van universitair afgestudeerden*. Amsterdam (Aksant)
- Nelis, H., & Van Sark, Y. (2009) *Puberbrein binnenste-buiten*. Utrecht: Kosmos Uitgevers.
- Rambo, L.R. (1995) *Understanding religious conversion*. New York and London: Yale University Press.
- Rosenbaum, P. R. & Rubin, D. B. (1983) *The central role of the propensity score in observational studies for causal effects*. *Biometrika* (1983) 70 (1): 41-55
- Soenen, R. (1998) *Creatieve en dynamische processen in het alledaagse leven. Een inspiratiebron voor intercultureel onderwijs*. In: Pinxten en Verstraete (red.) *Cultuur en macht. Over identiteit en conflict in een multiculturele wereld*. Antwerpen-Baarn: Houtekiet.
- Soenen R (1999), *Over Galliërs en managers. Bouwstenen voor intercultureel leren*. Gent: Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Universiteit Gent.
- Soenen, R (2002) *Een nieuwe sound op de jukebox. Een perspectief op interculturele vorming*. In C. Timmerman, P. Hermans en J. Hoornaert (red.) *Allochtone jongeren in het onderwijs, een multidisciplinair perspectief*. Leuven: Garant.
- Soenen, R. (2006) *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad*. Antwerpen: Garant.
- Soenen, R. (2009) *De connecties van korte contacten. Een etnografie en antropologische reflectie betreffende transacties, horizontale bewegingen, stedelijke relaties en kritische indicatoren. Proefschrift tot het verkrijgen van de graad doctor in de sociale en culturele antropologie*. Leuven: KU Leuven.
- Soenen, R. (in publicatie, 2011) *Gemeenschap als sprekend detail van cultuur*. Brussel: LOCUS vzw.
- Spaaij, R. (2009) *Sport as a vehicle for social mobility and regulation of disadvantaged urban youth*. *International Review for the Sociology of Sport*, 44, 3, pp. 247-264.
- Spangenberg F., Lampert, M. (2009) *De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam Uitgevers.
- Theeboom M., De Knop, P. e.a. (1994) *Sport als integratie voor migrantenjongeren*. Brussel: Koning Boudewijnstichting. Jongerenadviescentrum voor Sport (JAS), VUB.
- Tiggelovend I., Van den Bergh W. (2005) *Etnocommunicatie. Communiceren met een multicultureel publiek*. Verbal Vision vzw, Cel Gelijke Kansen van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel/Antwerpen.
- Trendwolves (2009) *European Youth Report*.
- Van San, M., & Leerkens, A. (2001) *Criminaliteit en criminalisering: allochtone jongeren in België*. Amsterdam: University Press Amsterdam
- Vettenburg, N., Elchardus, M., e.a. (2004) *Jeugdonderzoek belicht. Voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)*. Leuven: KUL Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.
- Vettenburg, N., Elchardus, M. & Walgrave, L. (2006) *Jongeren van nu en straks: Overzicht en synthese van recent jeugdonderzoek in Vlaanderen*. Leuven: Lannoo Campus.
- Vettenburg, N., Elchardus, M. & Walgrave, L. (2007) *Jongeren in cijfers en letters: Bevindingen uit de JOP-monitor 1*, Leuven: LannooCampus.
- Vettenburg, N. Deklerck, J. & Siongers, J. (2009) *Jongeren binnenstebuiten: thema's uit het jongerenleven onderzocht* Leuven: Acco.
- Vettenburg, N., Deklerck, J. & Siongers J. (eds.) (2010) *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit JOP-monitor 2*. Leuven: Acco.

Wildemeersch, D., & Goubin, J. (1992) *Het Vormingswerk uitgedaagd*. Mechelen: VCVO.

Willis, P. (1990) *Common culture. Symbolic work at play in the everyday cultures of the young*. Buckingham: Open University Press.

Wulff, H. (1995a) *Inter-racial friendship: consuming youth styles, ethnicity and teenage femininity in South London. Helena Wulff and Vered Amit-Talai, Youth Cultures. A cross-cultural perspective*. London: Routledge.

Wulff H. (1995b) *Introducing youth culture in its own right. The state of the art and new possibilities. Helena Wulff and Vered Amit-Talai, Youth Cultures. A cross-cultural perspective*. London: Routledge.

GERAADPLEEGDE INTERNET SITES:

Motivaction (2010), <http://www.motivaction.nl>

Trendwolves (2010), <http://www.trendwolves.com>

Youngworks (2010), <http://www.youngworks.nl>

BIJLAGE 1

RECENTE ONDERZOEKEN AAN UNIVERSITEITEN

Aan verschillende Vlaamse universiteiten zijn studies gevoerd of lopend die betrekking hebben op de leefwereld van jongeren. Het is niet onbelangrijk deze te vermelden.

Aan de **Katholieke Universiteit van Leuven** werd door het Departement Communicatiewetenschappen (Faculteit Sociale en Politieke wetenschappen) onderzoek gevoerd naar het mediagebruik van allochtone jongeren. Deze studies gebeurden onder leiding van Leen d'Haenens. 'Een merkwaardige doelgroep tussen commercie en cultuur? Merkreclame als onderdeel van identiteitsconstructie en consumentengedrag onder allochtone jongeren', een onderzoek dat liep van 2005 tot 2009. En 'Informatieverwerking en betekenisverlening door Turkse en Marokkaanse jongeren en volwassenen in Vlaanderen doorgelicht: hoe omgaan met uiteenlopende wereldbeelden in het televisienieuws', dat liep van 2006 tot 2009.

Dimitri Mortelmans is verbonden aan de **Universiteit Antwerpen** en doet het meeste onderzoek naar jongeren en identiteit. Christiane Timmerman werkt meer met jongeren van etnische minderheden.

Jeremi Van Gorp voerde in 2005 een doctoraatsproject '*Consumptie als bouwsteen van identiteit. De rol van consumptie in de constructie en expressie van identiteit van jongeren*' dat als centrale onderzoeksvraag heeft, of jongeren consumptie hanteren als instrument voor de constructie en communicatie van hun identiteit. Identiteit wordt gezien als iets dat geconstrueerd moet worden en men moet dit naar anderen kunnen communiceren. Consumptie speelt in beide processen een rol. Van Gorp kijkt naar de keuzes van de jongeren en waarom ze deze keuzes maken. De invloed van de peergroep wordt niet onderschat. Men koopt objecten om zich te identificeren met bepaalde groepen of om er zich juist van te distantiëren. De socio-demografische en economische achtergrond, het gedragen waardepatroon, de ruimere vrijetijdsbestedingen en het mediagebruik worden eveneens als mogelijk belangrijke invloedsfactoren naar voor geschoven. Het onderzoek is gericht op jongeren van 12 tot 18 jaar in Vlaanderen en gebeurde door middel van een grootschalige survey en is dus kwantitatief van aard. Het vond plaats tussen 2005 en 2007.

Dimitri Mortelmans, Heidi Vandenbosch en Michel Walgrave zijn de promotoren van een halfjaarlijkse studie over *informatiebeleid voor jongeren* in 2005. Tegenwoordig worden jongeren, door de groeiende kennis en informatiemaatschappij, overspoeld door informatie over tal van onderwerpen. Er is een overaanbod aan informatie waardoor zij het bos door de bomen niet meer zien. Dit bemoeilijkt het nemen van de juiste beslissingen. Immers, niet alle informatie is even objectief en duidelijk, noch gerelateerd aan hun informatiebehoeften. Bovendien is de informatie niet altijd bereikbaar of toegankelijk. Jongeren hebben nood aan meer op hen toegespitste informatie om duidelijkheid te krijgen over wat hun mogelijkheden zijn om er vervolgens zelf iets mee te kunnen doen. Adequate informatie is daarom een eerste vereiste opdat jongeren hun weg in de huidige samenleving vinden. Dit onderzoek, inventariserend en verkennend van aard, beoogt de ontwikkeling van een samenhangend informatiebeleid voor de jeugd. Meer bepaald wordt er op basis van een veldbeschrijving nagegaan welke actoren een expliciete functie vervullen met betrekking tot jeugdinformatie en binnen welke beleidsdomeinen expliciete informatie-initiatieven worden opgezet. Daarnaast wordt met behulp van diepte-interviews onderzocht in welke mate de informatie terecht komt bij de beoogde doelgroep en op welke wijze de doelgroep wordt betrokken bij de totstandkoming van informatie. Op basis van de onderzoeksresultaten zullen beleidsaanbevelingen worden geformuleerd aan de Vlaamse overheid over het huidige aanbod. Bovendien zullen er suggesties worden geleverd om de participatie van jongeren in het informatieaanbod te verhogen.

In 2008 ondernamen Christiane Timmerman, Wouter Vandenholle en Dirk Vanheule een studie over kinderen en jongeren zonder papieren. Dit resulteerde in een publicatie '*Kinderen zonder papieren: feiten en rechten*' in 2009. België wordt de laatste decennia in toenemende mate geconfronteerd met minderjarige vreemdelingen. In de media, de politieke wereld, het middenveld wordt het lot van hen bediscussieerd. De opzet van dit onderzoek was om een overzicht te geven van de bestaande studies rond de impact van de onzekere verblijfsstatus op het psychosociaal welbevinden en de toekomstperspectieven van minderjarige vreemdelingen. En anderzijds wil men ook, op grond van

de bij verschillende instanties bijgehouden statistische gegevens een zo volledig mogelijk cijfermatig beeld schetsen van de groep minderjarige vreemdelingen in het algemeen. Ten slotte wordt de kinderrechtelijke en mensenrechtelijke analyse ondernomen van de vrijheidsberoving van minderjarige vreemdelingen in toepassing van de verblijfswetgeving. Er werden de laatste jaren meer onderzoeken verricht naar deze doelgroep, maar nog niet in verhouding met de problematiek. De meeste onderzoeken zijn terug te vinden in Nederland. In België blijft de onderzoeks aandacht vrij beperkt. De situatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen wordt in België beter gedocumenteerd. In het bijzonder sinds de oprichting van de Dienst Voogdij van de FOD Justitie. Gegevens over de aanwezigheid en profiel van de begeleide minderjarige vreemdelingen in de verschillende gesloten centra wordt op zeer incoherente wijze bijgehouden. De gesloten centra kiezen zelf welke informatie ze registreren.

Er is hiernaast nog een onderzoek lopende over *'school, jongeren, ouders en omgeving: partners in het creëren van een optimale loopbaan'*, onder leiding van Christiane Timmerman. Deze studie startte in 2009 en zal afgerond worden in 2012.

Aan de **Universiteit Gent** lopen twee onderzoeken die betrekking hebben op jongeren en mediage drag, met Daniël Biltreyst als promotor. Beide onderzoeken moeten worden afgerond in september 2010. Het gaat om tweejarige studies.

○ *"Soap skilled teenagers"* Een publieksonderzoek naar populaire tienerseries in de hedendaagse Vlaamse media, is een eerste onderzoek. Het wil nagaan wat de invloed is van kijken naar populaire tienerseries op de identiteitsontwikkeling van jongeren. Men gaat na welke scripts jongeren leren via de favoriete series. Vooral de seksuele identiteit zal specifiek onderzocht worden: met name de hyperseksualiteit van de media en de rol die deze speelt in hoe jongeren denken over seksualiteit en seksueel gedrag.

○ *The forgotten audience?* Een onderzoek naar de rol van fictionele TV-programma's bij de identiteitsconstructie van allochtone jongeren in Vlaanderen: een publieksonderzoek aan de hand

van een visueel etnografische benadering. Dit onderzoeksvorstel wil aan de hand van een kwalitatief publieks- en receptieonderzoek ingaan op de betekenis van populaire (televisie)fictie voor allochtone jongeren. Centraal staat de vraag naar de impact van populaire fictionele TV-programma's op de vorming van de identiteit van allochtone jongeren. Op deze vraag proberen ze een antwoord te vinden aan de hand van een recent tot ontwikkeling gekomen methode; de visuele etnografie.

Mark Elchardus is een naam in het onderzoek naar jongeren. Hij is verbonden aan de **Vrije Universiteit van Brussel**.

○ In het onderzoek over *'beeldvorming en beschrijving van de leefwereld van jongeren'*, dat werd gevoerd tussen 1998 en 2001, wil de leefwereld van jongeren doorlichten. Het is een gezamenlijk project dat uitgevoerd wordt door de V.U.B., de K.U.L., het KATHO-IPSOC en de Erasmus Hogeschool. Het omvat een zoektocht naar patronen in de waarden en smaken van jongeren in Vlaanderen. Het houdt zich bezig met het in kaart brengen van smaak- en levensstijlen: Hoe verdelen jongeren zich over diverse smaakcomponenten? Hoe maken jongeren zelf onderscheiden? Wat zijn hierbij de achtergrondvariabelen? Het onderzoek omvat zowel een kwantitatief als een kwalitatief luik. De V.U.B. zal in eerste instantie vooral het kwantitatief luik uitwerken. Dit gebeurt door een analyse uit te voeren op gegevens die verzameld zijn bij 4722 jongeren. De smaakdimensie wordt gemeten aan de hand van muziekvoorkeuren, zenderpreferenties (zowel tv als radio), lievelingsprogramma's, de favoriete lectuur van de jongeren. De verdeling van jongeren over waardepatronen wordt gevoerd op basis van hun verschillende positie op de nieuwe breuklijn en op het vlak van ethische opvattingen. Het kwalitatieve luik houdt onder andere een onderzoek in naar hoe dit zich uit in het dagelijks leven van jongeren. De centrale vraag betreft het verband tussen smaak- en waardepatronen. Kunnen we een correspondentie vinden tussen de diverse waardepatronen enerzijds en de diverse smaakpatronen anderzijds. Indien een dergelijke relatie ontdekt wordt, moet de rol van jeugdculturen herbekeken worden. Smaak-

culturen bij jongeren kunnen dan opgevat worden als een socialisatieveld waarlangs ruimere culturele conflicten gereproduceerd worden. Het eerste deel van het werkjaar 1999 bestond vooral uit een secundaire analyse op gegevens verzameld in het kader van het onderzoek naar de effectiviteit van waardevorming op school. In deze analyse werd er gezocht naar het verband tussen smaakpatronen en twee waardedimensies: de nieuwe breuklijn en ethiek. Op basis van deze analyse werd beslist om een vervolgonderzoek op te zetten die zich meer zou verdiepen in het waargenomen verband tussen smaken en de nieuwe breuklijn. Hiervoor werd voor het veldwerk en de vragenlijst het onderzoeksproject gekoppeld aan het project rond leerlingenparticipatie (OBPWO 98.001). Er werd een steekproef genomen van 90 scholen. Vanaf half november 1999 loopt het veldwerk.

Het onderzoek van M. Elchardus en S. Frank, *'De speelplaats als cultureel centrum. De beleving van de leefwereld van jongeren, 2001. Eindrapport voor het PBO-project 'Beeldvorming en leefwereld van jongeren' - PBO 97/16/115* in opdracht van het Departement onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap is de weerslag van dit onderzoek. Leefwereld is een containerbegrip en omvat vele levensdomeinen. Daarom werd er een arbitraire selectie gemaakt, die kunnen onderworpen worden aan kritiek. Men koos voor thema's die centraal staan in het jeugdvragestuk. Het rapport heeft aandacht voor de belangrijkste socialisatoren in het leven van jongeren. Men vertrekt van het sociaal-ecologisch model (= beschrijvend) dat verschillende invloedssferen in het leven van jongeren onderscheidt. Dit zijn, (1) de relaties in de directe omgeving (hoe beleven jongeren relatie met de ouders, met persoonlijke ontwikkeling), (2) *de relaties in de buurt of de wijk, school, werk en vrije tijd* en (3) *de maatschappelijke verhoudingen*. Het gaat telkens om de beleving binnen deze 3 sferen. Omdat het onmogelijk is alle Vlaamse jongeren te bereiken, werken ze met steekproeven. Omdat een meerderheid van de jongeren terug te vinden zijn op school, werd er voor gekozen dit onderzoek te verrichten op school (ook omdat dit onderzoek is gekoppeld aan leerlingenparticipatie in 4de en 6de jaar van het secundaire onderwijs)

○ In *'de Vlaamse jeugd: een onderzoek naar jeugdculturen, cultuurconsumptie en cultuurproductie in Vlaanderen'* tracht men de jongerenculturen in Vlaanderen in kaart te brengen. Het onderzoek liep van 1998 tot 2000. Daartoe wordt de samenhang beschreven tussen attitudes, de waarden en de normen van jongeren enerzijds, hun leefstijl, cultuuruitingen, cultuurpraktijken en mediagebruik anderzijds. Het bevat een kwantitatief luik, op basis van een steekproef van jongeren uit het laatste jaar van het secundaire onderwijs. In een tweede luik wordt er dieper ingegaan op de Vlaamse jongerencultuur door diepte-interviews via de analyse van cultuurproducten.

○ *Maatschappelijke participatie bij jongeren. Bewegingen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte.* Een project onder leiding van Mark Elchardus, Wendy Smit (2001-2004). Dit onderzoek naar maatschappelijke participatie van jongeren had drie grote doelstellingen. Ten eerste wilden ze een beschrijving geven van de maatschappelijke participatie van jongeren tussen veertien en achttien jaar. Daarbij werd gekeken naar participatie op school, in het gezin, in formele en informele sociale netwerken en in het culturele veld. Daarenboven werd op zoek gegaan naar samenhangen of structuren binnen de contacten die jongeren hebben. Hierin onderscheidden we drie handelingsgebieden of ruimtes: de vrijetijdruimte, de sociale ruimte en de culturele ruimte. Ten tweede was het de bedoeling een beeld te schetsen van welke jongeren een bepaalde positie innemen in die drie ruimtes. Het is een vraag naar de invulling van jongeren van hun vrije tijd, zoals lidmaatschap van verenigingen, bepaalde mediavoorkeuren, etc. Ten slotte onderzochten ze of en op welke manier de positionering in de verschillende ruimtes onderling samenhangen. Hebben leden van het jeugdwerk andere smaakvoorkeuren dan jongeren die lid zijn van sportverenigingen, hebben jongeren met een uitgebreid informeel netwerk een instrumentele visie op de maatschappij of steunen zij de burgerschapswaarden en voelen jongeren die zich in de vrije tijd met cultuur bezighouden zich beter in hun vel dan jongeren die hun vrije tijd invullen met informele contacten en commerciële activiteiten? Omdat het onmogelijk is de volledige 14- tot 18-jarige bevolking te bevr-

gen, interviewden ze een beperkte groep personen, geselecteerd volgens bepaalde regels, die de totale populatie vertegenwoordigen. De 1840 jongeren zijn verspreid over 75 gemeenten in Vlaanderen die op een toevallige wijze getrokken zijn.

○ *Smaken en houdingen in de symbolische samenleving*. 1 jan. 2004 – 31 dec. 2007, Mark Elchardus, Jessy Siongers. Empirisch onderzoek stelt geregeld een sterke samenhang vast tussen smaken enerzijds, opvattingen en houdingen anderzijds. Voor die samenhang reiken verschillende theorieën verschillende verklaringen aan. Ten eerste zijn er de theorieën die de nadruk leggen op de invloed van de ouders: wat men het eerst heeft aangeleerd, blijft de grootste invloed uitoefenen. Ten tweede zijn er de theorieën die smaken beschouwen als elementen van groepsbinding. De relatie tussen smaken en opvattingen ontstaat volgens deze theorieën omdat de door de smaken tot groep verbonden individuen een socialisatiemilieu vormen waarin ook opvattingen en overtuigingen zich kunnen verspreiden. Deze twee groepen van theorieën leiden naar nieuwe pistes in het denken over samenhang tussen sociale en culturele structuren. Geen van beide draagt echter inhoudelijke redenen aan voor een welbepaalde samenhang. Een eerste luik van dit onderzoek bestond daarom uit een grondige

studie en systematisering van de in de sociologie en in nauw verwante disciplines, aanwezige inzichten over smaken enerzijds, opvattingen en houdingen anderzijds. In een tweede luik werden de toetsbare implicaties van de stellingen via secundaire analyses op gegevens over jongeren getest. Ten slotte werd de relatieve invloed van verschillende socialisatievelden op de smaken en houdingen van de jongeren geanalyseerd. Daarbij ging bijzondere aandacht naar de invloed van ouders op de smaken en houdingen van jongeren. Deze analyses resulteerden tevens in een doctoraal proefschrift omtrent de intergenerationale overdracht van smaken en houdingen. Zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek werd uitgevoerd naar de invloed van ouders op de mediavorkeuren, de maatschappelijke houdingen (ethnocentrisme, houding ten aanzien van harde repressie, houding ten aanzien van democratische instellingen, ...) en de smaken van hun adolescente kinderen. Voor de kwantitatieve analyses werd gebruik gemaakt van een dataset waarin gegevens op analoge wijze werden verzameld bij 6974 adolescenten uit het vierde en zesde jaar secundair onderwijs en één van hun ouders. De kwalitatieve studie steunt op diepte-interviews met 20 jongeren van ca. 18 jaar oud en minstens één van hun ouders. De these van de symbolische samenleving werd hierbij als invalshoek gebruikt.

